

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

er 2

Langelandsgade 34

ARBEJDER HØJSKOLEN

D E C E M B E R

1954

ELEV SKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE
OG ROSKILDE HØJSKOLE

N U M M E R

44

Udgivet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND I SAMRÅD MED
ELEVFORENINGERNE / DECEMBER 1954

R E D A K T I O N

K. B. Andersen

Oluf Bertolt

Poul Hansen

Hans Holm

Arne Jensen

Harry Larsen

Viggo Sørensen

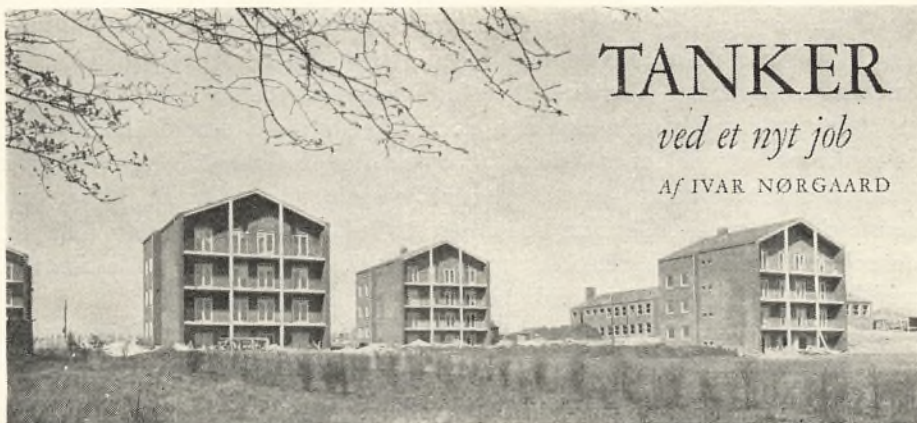
Tryk: Dansk Andels Trykkeri, København

I n d h o l d s f o r t e g n e l s e

<i>Ivar Nørgaard: Tanker ved et nyt job</i>	5
<i>Hjalmar Gammelgaard: Tysk-dansk — af mine erindringer</i>	14
<i>Ditlev Jensen: Et liv i arbejde</i>	20
<i>Robert Petersen: Hvorfor har vi dem ikke?</i>	30
<i>Ove Abildgård: Ungdom</i>	35
<i>G. Sand Christiansen: Angstens robotter i den forheksede stad</i>	37
<i>Frederik Nielsen: Skønlitteraturen i studiekredsarbejdet</i>	38
<i>Poul Hansen: Det hele menneske</i>	49
<i>Ib Juul: Besøg i Mysore</i>	55
<i>Johns. Hald: En eftermiddag hos Andersen Nexø</i>	63
Af årets bøger	68
<i>K. B. Andersen: Året — Roskilde Højskole 1953—54</i>	73
<i>Sven O. Bergkvist: Tankar kring folkhögskola och pekpinar</i>	87
Esbjerg Arbejderhøjskoles elevforening	91
<i>Frank Madsen: Glimt fra et familiekursus</i>	94
Roskildes Højskoles elevforening	96
Roskilde Højskoles elever på vinterskolen 1953—54	99

Til foråret tiltræder sekretær i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, cand. polit. IVAR NØRGAARD, forstanderskabet på den ny Esbjerg Højskole. På redaktionens opfordring fremlægger Ivar Nørgård nogle af de tanker og ideer om sit nye job, som han rejser til Esbjerg med.

Redaktionen har bedt mig skrive en artikel, som har forbindelse med mit fremtidige arbejde ved Esbjerg Højskole. Jeg har aldrig tidligere været tilknyttet nogen højskole, og mange vil måske finde det lidt upassende — måske anmassende — at jeg, inden at have høstet praktiske erfaringer på dette område, frejdigt giver udtryk for mine uforgribelige meninger.

Da jeg imidlertid i den kommende tid skal løbe panden imod en række mure, hvis konturer jeg i dag lever i lykkelig uvidenhed om, vil jeg i det følgende give udtryk for en række tanker, jeg har tumlet med, og som jeg regner med at få stillet for virkelighedens hårde domstol. Ved at præsentere disse tanker her for en kreds af erfarne højskolefolk er der håb om, at jeg kan blive retledet i nogle af vildfarelserne, inden jeg søger at praktisere dem.

★

For mange byboere står højskolen som noget, der hører en forgangen tid til, og som noget der i hvert fald kun vedrører karle og piger på landet. Højskolefolk er for mange moderne mennesker folk med hvidt hår og hvidt skæg, folk der synger sange og salmer og holder vækkelsesprækener via Odin

og Thor. Ganske vist har vi igennem en række år haft to arbejderhøjskoler og en højskole i København samt i den seneste tid en skole for alle samfundslag i Krogerup. Der findes derfor imellem byboerne folk, der kender en anden type af højskole end den, de har hørt om i skolen og kommer til at tænke på, når de ser et billede af den aldrende Grundtvig eller Kristen Kold. De fleste byboere, der har gået på højskole, synes ofte, at det var den bedste tid i deres liv. Gennem den udstrakte kursusvirksomhed, som AOF og de enkelte forbund har udfoldet, er mange tillidsfolk kommet i forbindelse med højskolen, fortrinsvis arbejderhøjskolen, i 8 eller 14 dage.

For mange står et egentligt højskoleophold som en foranstaltning mod arbejdsløshed. I øjeblikket har vi en god beskæftigelsessituation, og det er et af arbejderbevægelsens fornemste mål at sikre fuld beskæftigelse fremover. Skal højskolen i fremtiden befolkes af byarbejdere, må man dels ændre opfattelsen af, at det er en arbejdsløshedsforanstaltning, dels indrette højskolen, så at den tilfredsstillende det moderne menneskes behov.

Vi lever i en tid, hvor den industrielle udvikling medfører en stadig øget specialisering, og det enkelte menneske må underkaste sig specialiseringens krav om dygtiggørelse og træning. Den effektive specialist fortrænger manden med den almene uddannelse. Specialiseringen fører til materielle fordele i form af større og mere effektiv produktion, bedre konkurrenceevne og dermed højere levestandard.

Medaillen har en bagside. Ved at overudvikle specielle evner — såvel manuelle som intellektuelle — vil en række af de åndelige tandhjul, mennesket så rigt er udstyret med, forblive uanvendte. Dette skaber følelsesmæssig tomhed og giver utilfredshed. Den blændende dygtige specialist kan godt være en sjælelig krøbling. Menneskets trang til overblik og forståelse af den sammenhæng, det lever i, forbliver som oftest utilfredsstillende. Teknikken har gennemlevet en fabelagtig udvikling, som intet enkelt menneske kan have overblik over. Den økonomiske sammenhæng er også blevet uhyre kompliceret. Det enkelte menneske er blevet et tandhjul i et stort maskineri, som man ikke kan overse. Samtidig med specialiseringen er afhængigheden af andre mennesker, andre virksomheder og andre lande blevet større og større. Den enkelte føler sig afmægtig i den store uforståelige sammenhæng. Vi er medlemmer af en række formelle sammenslutninger, men mange føler sig alligevel ensomme. Det går på nerverne og fører til utilfredshed.

De store atomekspertter, altså specialister, har udsendt advarselsråb til offentligheden. Teknikken går stadig frem, men det kniber med at styre den. Fra mange sider er det gang på gang blevet påpeget, at vi ikke er modne til at administrere teknikkens frembringelser. Vort demokrati bygger på den op-

»På Esbjerg Højskole vil der blive indrettet et arbejdsstudielokale, hvor der vil forefindes vedskaber for forskellige fag, såsom drejebænk, symaskine, boremaskine m. v., således at man kan efterprøve en række arbejdsmetoder på stedet«, således som man kan det på AOF Københavns arbejdsstudielokale på Teknologisk Institut.

fattelse, at det er folket, der skal styre sine egne anliggender. Dette sikres ved, at vi alle har ret til at vælge vore politiske repræsentanter i folketinget, i kommunerne og i vore folkelige organisationer.

Arbejderbevægelsen, både den politiske og den faglige, er bygget op på en solidaritetsfølelse næret af social indignation mod de besiddendes uretfærdighed. Mange materielle fordele er blevet nået gennem de store organisationer, som har opnået såvel politiske som faglige magtpositioner. Også vore egne store organisationer har måttet uddanne eller antage specialister. De enkelte afgørelser såvel af politisk som faglig art foretages af enkelte personer, der har de store organisationers medlemmer i ryggen. Der er opnået en vis magtbalance, og dagens problemer løses ved kompromisser, ofte ved flere skridt til siden, af og til et tilbage, før man kan gå frem. For mange mennesker er vejen, der skal gås, blevet meget utydelig, og den enkelte føler, at han er en brik i et spil, han ingen direkte indflydelse har på. Ved at gøre problemerne

tekniske og økonomiske er den politiske og faglige aktivitet blevet afroman-
tiseret. Den enkelte kan ikke mere få engageret sine følelser i de store og
klare idealer som i pionertiden. Medens farverne tidligere var hvide og sorte
er de blevet mere og mere grå. En ulovlig strejke, som vi så ved Philips-sagen,
er utvivlsomt i højere grad et udtryk for en eksplosion af en række inde-
stængte følelser end et teknisk spørgsmål om rationalisering. Den offervillig-
hed og solidaritetsfølelse, som vistes de ulovligt strejkende arbejdere ved at
der en tid strømmede pengemidler ind fra et stort antal arbejdspladser viser,
at der er stort behov for at få engageret følelserne, og at der er villighed til
at yde ofre.

Folk må i dag afreagere deres indestængte følelser ved overværelse af
fodboldkampe, spændende films (Wild West og Morten Korch) eller ved
fjernsyn og radio (Mr. Gregory-mysteriet). Alle disse former for fritidssystemer
er tilsyneladende passive, men de aktiviserer følelseslivet. Det uheldige er, at
der ikke er mulighed for forbindelse mellem følelser og egne handlinger.

*

Hvad har nu alt dette med højskole at gøre, vil man måske spørge? Hertil
vil jeg svare, at jeg er så optimistisk at tro, at den højskole, fagbevægelsen
nu har skabt så pragtfulde rammer om i Esbjerg ved økonomiske ofre fra
den enkelte organiserede arbejder må kunne blive et forum for en stærkere
forbindelse mellem den enkeltes følelser og hans handlinger.

Det er meningen, at Esbjerg Højskole dels skal drive kursusvirksomhed,
dels egentlig højskolevirksomhed. Skolen er bygget op på kollegiebasis med
dagligstuer og hobby-rum i hvert kollegium, og der vil derfor både sommer
og vinter kunne drives flere kurser samtidig, ligesom der samtidig vil kunne
drives vinterskole og kursusvirksomhed.

På vinterskolen bør vi gennemprøve de moderne former for undervisning
og samarbejde. Vi må aktivisere den enkelte og frigøre hende eller ham. Vi
kan og bør vel ikke ophæve foredragsvirksomheden helt, men hvor det er
hensigtsmæssigt, må prædikestole og menighedsprincipper afskaffes. Selve fore-
dragsvirksomheden må foregå i forbindelse med såvel visuelle som auditive
hjælpemidler. Anvendelsen af film, billedbånd, lydånd og flanellografer vil
i højere grad end den sædvanlige foredragsform sætte alle sanserne i brug.

En meget stor del af oplysningsvirksomheden bør foregå som aktivt sam-
arbejde mellem læreren og eleverne eller eleverne indbyrdes, af og til helt
uden lærerens medvirken. Studiekredsen er et udtryk herfor, idet den i højere
grad end foredragsformen giver den enkelte følelsen af at være med. Teknikken
er samtaleformens fornemmelse af tryk, åbenhed og ligefremhed. Studie-

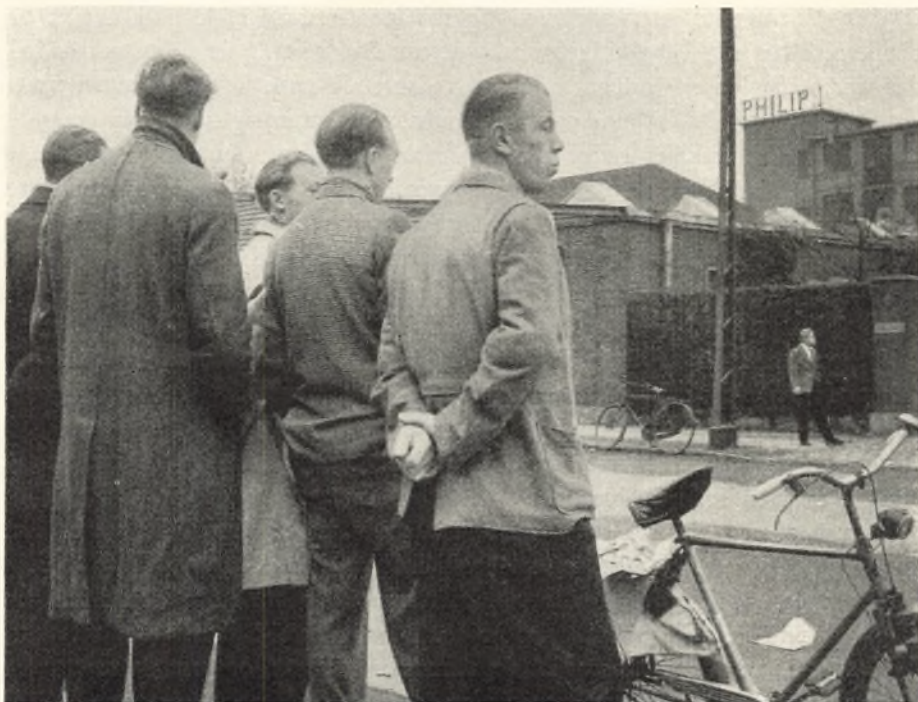
forening i 1947, er en særdeles vigtig nydannelse, som både psykologisk og økonomisk har stor betydning for arbejdernes frigørelse. I de sidste par år har der været afholdt et stort antal kurser vedrørende samarbejdsproblemer såvel inden for de enkelte forbund som landsdelsvis og bymæssigt. Foruden de store samarbejdsudvalgsskoler i København, Århus og Odense, er der det sidste år oprettet samarbejdsudvalgsskoler i 10 provinsbyer. På disse skoler og ved disse kurser gennemgås økonomiske og regnskabsmæssige spørgsmål, tekniske spørgsmål, arbejdsstudier og psykologiske problemer. På skolen og på nogle af kurserne er der både arbejdere, arbejdsledere og arbejdsgivere.

Arbejdsgiverforeningen har oprettet en afdeling for samfundskontakt, som skal tage sig af at oplyse arbejdsgivere i samarbejdsproblemer, og man påtænker fra arbejdsgiverside at oprette en skole, hvor arbejdsgivere kan komme på kursus. Der er ingen tvivl om, at fagbevægelsen indtil i dag gennem AOF's forskellige kurser har været forud for arbejdsgiverne. Imidlertid bliver det givetvis nødvendigt ikke blot at fortsætte den kursusvirksomhed, vi er i gang med, men at udbygge den og udvide den. De kurser, der hidtil har været, har koncentreret sig om de elementære problemer og har på grund af deres forholdsvis korte varighed ikke kunnet gå virkelig i dybden, frem for alt har der ikke været tilstrækkelig tid til selvarbejde. Der findes allerede nu et stort antal tillidsmænd, som har gennemgået de elementære kurser, og som nu savner en videregående indføring i økonomiske og tekniske problemer. Jeg tror, det vil være uhyre gavnligt, at det bliver tillidsfolkene selv, der får en videregående specialuddannelse på disse områder, således at vi inden for fagbevægelsen kun i et begrænset omfang behøver at ansætte økonomiske og tekniske specialister.

Der er i høj grad en fare ved at tilknytte et for stort antal specialister til fagbevægelsen, da det i endnu højere grad, end tilfældet er i dag, vil gøre tillidsfolkene og arbejderne på virksomheden uinteresserede og apatiske. Samarbejdsaftalen er et fortræffeligt grundlag for en frigørelse af de kræfter, som i dag ikke kan få tilstrækkelig udløsning. Det er ikke nok, at vi uddanner enkelte specialister, men vi må også have grupper af tillidsfolk, der, når de har gennemgået kurset, kan gå hjem og give oplysningerne fra sig som studiekredsledere, i klubberne og på virksomhederne.

*

Indtil vi får et andet egnet sted, er der ingen tvivl om, at Esbjerg Højskole frembyder fortræffelige rammer for, hvad man kan kalde et arbejdernes universitet eller en videregående tillidsmandsuddannelse. Jeg vil tro, at man på Esbjerg Højskole ved siden af vinterskolen skulle kunne lave to-måneders kursus

»En ulovlig strejke, som vi så ved Philip-sagen, er utvivlsomt i højere grad et udtryk for en eksplosion af en række indestængte følelser end et teknisk spørgsmål om rationalisering.«

Det er imidlertid en kendsgerning, at de fleste mennesker tilbringer mere end halvdelen af deres vågne tid i Mammons sold. Endnu skal vi tilbringe omkring 48 timer om ugen på en arbejdsplads. Vi har politisk demokrati, og autoritetstroen er stærkt på retur. Alligevel må mange voksne mennesker stå på en arbejdsplads og modtage ordrer og gennemføre et ofte højst kedeligt arbejde, uden at være med i hvad der egentlig foregår på virksomheden. Ved at eleverne selv vælger elevråd, kollegieråd, festudvalg, idrætsudvalg, biblioteksbestyrelse m. v. vil samarbejde og administration kunne gennemføres i forbindelse med skolens daglige funktioner.

Såvel på vinterskolen som på kurserne skal der være undervisning i organisationskundskab, fagforeningskundskab og andre fag, der kan anvendes til at gøre den enkelte elev bedre egnet som tillidsmand for sine kammerater i organisationerne eller på arbejdspladsen. Jeg tror, at de samarbejdsudvalg, der blev sluttet aftale om mellem De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiver-

undersøge en bestemt sag i alle dens enkeltheder og set ud fra alle synsvinkler og derefter uddrage konklusioner. Philips-sagen er i øjeblikket ved at blive undersøgt af to rationaliseringseksperter fra henholdsvis fagbevægelsen og arbejdsgiverforeningen. En sådan undersøgelse er et case-studie, og rapporterne fra denne undersøgelse vil utvivlsomt være et spændende og lærerigt redskab ved undervisning i samarbejdsproblemer.

På Esbjerg Højskole vil der blive to forskelligartede værksteder. Det ene er biblioteket, som i parentes bemærket er både meget stort og meget smukt. Her vil redskaberne være til stede i form af litteratur, fagbøger, tidsskrifter og aviser. Jeg tror, det er vigtigt at have et velassorteret tidsskrift- og avisbibliotek, således at eleverne kan gennemføre et selvarbejde på grundlag af aktuelle oplysninger og artikler. Det andet værksted vil blive et arbejdsstudielokale, hvor der vil forefindes redskaber for forskellige fag såsom drejebænk, symaskine, skomaskine m. v., således at man kan efterprøve en række arbejdsmetoder på stedet. Ligeledes vil der blive de almindelige tids- og metode-studieredskaber og modeller.

*

Sociologiske og psykologiske undersøgelser på stedet kan give de enkelte deltagere en langt mere direkte forståelse af dem selv og samfundet end nok så megen teoretisk samfundsbeskrivelse. Fordelene ved denne form for undervisning ligger i, at det er lige som om eleverne selv forsker sig frem til det, de skal lære, og derved lever mere aktivt med i stoffet. Samtidig vil evnen til samarbejde og et gnidningsfrit samvær blive udviklet. Tolerancens svære kunst vil komme på prøve, og de enkelte vil lettere kunne tage andre mennesker, som de er, d. v. s. godkende deres fejl. Jeg er så naiv at tro, at fuldstændigt selvstyre med ansvar over for den vælgende gruppe af kammerater vil overflødiggøre næsten alle officielle ordensregler. Det at forlene den enkelte med fuld frihed under ansvar er i sig selv en selvundervisning, som mange af os har trang til, men som skolen og senere arbejdslivet delvis har hindret.

På vinterhøjskolen må der også være rig anledning til at genvinde den barnlige glæde ved at spille, synge, danse, male, tegne og spille bold, altså genvinde glæden ved leg, en glæde som de fleste af os har fået ødelagt i skolen, og som mange nu kun tillader sig, hvis man har fået for meget sprit i årene.

Den kursusvirksomhed, som så målbevidst har været gennemført af AOF og fagforbundene, bør videreføres og udvides. Det er vigtigt, at vi alle lærer at få noget ud af fritiden, som efterhånden gerne skulle blive længere. Derfor er hobbyvirksomhed og lokale kulturcentre særdeles vigtige opgaver, som ikke kan gennemføres hurtigt nok.

kredse og samtalekredse er mere i overensstemmelse med det moderne menneskes trang til lighed end den gammeldags skolefacon.

Studiekredsformen er i dens nuværende form i flere henseender for ensidig intellektuel. Der bør eksperimenteres med undervisningsmetoder, der i højere grad tilfredsstiller behovet for spænding og fantasi. En række nye former for undervisning og træning, der tilfredsstiller dette behov, har i den seneste tid været benyttet på flere af AOF's kurser. Disse undervisningsformer går under forskellige mere eller mindre fremmedartede navne som summemøder, ekstemporalspil, situationsspil og casestudier.

Teknikken ved et summemøde er den, at en større gruppe hører på et kortere foredrag eller får en kortere instruktion med en række åbne spørgsmål. Gruppen bliver derefter opdelt i mindre grupper, der placeres omkring hver sit bord i samme lokale. Hver gruppe vælger en sekretær og en ordfører og får en bestemt tid til at formulere gruppens fælles synspunkter til de stillede åbne spørgsmål. Det har vist sig, at det er særdeles stimulerende for aktiviteten i hver gruppe, at man kan høre, at der ved de omkringstående borde udfoldes en aktivitet, således at hele lokalet summer.

Ved ekstemporalspillene giver man den enkelte en bestemt rolle og lader ham selv fantasere sig til de synspunkter en sådan person må give udtryk for. Man kan med fordel kombinere summemøder og ekstemporalspil. Jeg vil i denne forbindelse gerne nævne, at jeg selv med held har prøvet de to former for undervisningsmetode bl. a. i forbindelse med noget så teoretisk som spørgsmålet om strukturrationalisering — altså en mere hensigtsmæssig fordeling af produktionen mellem virksomhederne. Efter en kort instruktion finder de enkelte grupper i summemødet frem til løsninger af de åbne spørgsmål, og derefter udpeges repræsentanter for henholdsvis fabrikkerne, grossererne, detailhandlerne, arbejderne og forbrugerne. Hvis man har tid til det, er det særdeles frugtbringende, efter at have gennemført et møde, hvor de forskellige har repræsenteret de ovennævnte synspunkter, da at bytte rollerne om.

Ved situationsspil forstås, at der udvælges nogle personer, som i forvejen får tildelt bestemte roller, således at disse er bundet af beskrivelsen af rolleindehaveren. Et situationsspil kan f. eks. laves ved at udpege medlemmer af et samarbejdsudvalg, hvor de får roller som fællestillidsmand, tillidsmænd, direktør og højere funktionærer. Et sådant samarbejdsudvalg skal så tage stilling til konkret opstillede spørgsmål. Man kan også udvælge en kommunalbestyrelse eller et sogneråd og give de enkelte forskellige partifarve og lade gruppen tage stilling til f. eks. spørgsmålet om grødbespisning på skolerne.

Casestudier er et amerikansk udtryk, som måske kan oversættes med situationsstudier, uden at denne oversættelse er særlig god. Det drejer sig om først at

af flerårig varighed for vore tillidsfolk. Hvis man foretrækker det, kan man indføre to linier for en sådan uddannelse — en økonomisk og en teknisk.

At drive skole- og kursusvirksomhed koster penge. Når fagbevægelsen har påtaget sig det store økonomiske offer det er at opsamle midler til etablering af en skole som Esbjerg Højskole, vil det naturligvis være økonomisk uforvarsomt, hvis man ikke udnytter denne skoles kapacitet fuldt ud. Det lovforslag, der i øjeblikket er på trapperne vedrørende højskolen, vil utvivlsomt være en særdeles velkommen hjælp for det fremtidige højskolearbejde.

Hvis det lykkes os fremover at føre fuld beskæftigelsespolitik, vil det nok være vanskeligt at få unge arbejdere til at tilbringe 6 måneder på en vinterhøjskole i en periode, hvor de kunne tjene en god løn. Jeg tror derfor, at det vil stimulere tilgangen til højskolen, hvis man i stedet for kan få offentlig støtte til 3 måneders vinterhøjskole.

De tillidsmandskurser, der skal afholdes, må i større eller mindre grad finansieres af fagforbundene selv, og man kan måske spørge, om der er råd til det i øjeblikket. Jeg er af den opfattelse, at vi ikke har råd til at lade være. Selv om de penge, der gives ud til oplysnings- og undervisningsvirksomhed, ikke umiddelbart kommer tilbage igen i form af kontanter, tror jeg, at såvel den økonomiske som den åndelige frigørelse af arbejderne mere end rigeligt er pengene værd.

Det er mit håb, at vi, der bliver betroet den opgave at anvende det redskab, som højskolen er, må kunne bidrage til industriarbejderens åndelige og økonomiske frigørelse og dermed være med til at skabe betingelserne for en mere harmonisk tilværelse i den for mange så grå hverdag.

Ivar Nørgård.

Et af de nyeste billeder af Gammelgaard i aktion. Situationen er hentet fra årets familiekursus på Roskilde.

TYSK-DANSK

AF MINE ERINDRINGER

Af Hjalmar Gammelgaard.

Den 15. februar næste år fylder Hjalmar Gammelgaard 75. Vi har ikke villet foregribe begivenhedernes gang ved at bringe fødselsdagsartiklen i dette nummer — den må vente til juni. I stedet for markerer vi den kommende begivenhed med et bidrag af Gammelgaard selv. I lyset af erindringer fra rejser i Tyskland og Nordtyske Øer drøfter han her spændingen tysk-dansk, historisk og aktuelt.

Tyskland er i søgelyset overalt i verden. I dets lille naboland Danmark, for hvem det i så høj grad har været og er skæbnebestemmende, skal stilling tages til dets genoprustning, til våbenfællesskabet med den gamle fjende, til spændingerne nord og syd for vor grænse, til de stærke brydninger i det store land, hvor det fuldstændige nederlag har tvunget de vågne dele af folket til at tage politiske, pædagogiske og kulturelle problemer op til revision fra grunden.

Man tager sit standpunkt (om man kan) og underbygger det med argumenter. Læg mærke til rækkefølgen. Det foregår jo ikke, som når man ved et fysisk eller kemisk eksperiment helt forudsætningsløst afventer resultatet.

For at forstå standpunktet, overbevisningen i politiske, religiøse, moralske anliggender, må man gå tilbage til oplevelser, måske endda fortrinsvis til de helt tidlige, da far »tog mig op på sit skød,« som det hedder i Oskar Hansens smukke digt.

For mit vedkommende har rejseindtryk været stærkt medvirkende til meningsdannelse. Bortset fra mine barndomsindtryk i det dengang tyske Nordslesvig drejer det sig kun om feriebesøg i fremmede lande. Den største charme og den varigste efterladenskab af disse har uden tvivl været følelsen af at være verdenshistorien nærmere, mærke dens pulsslag.

Første gang var jeg kun fire år. Der blev sparet sammen til en rejse til min faders sønderjydske hjem hvert tredje år. Ved skiftet til tysk tog i Vamdrup erindrer jeg tydeligt de vævre, lidt nussede grønne jernbanefolk, der smuttede ud og ind mellem hjul og puffer, så vidt forskellige i holdning og bevægelser fra den mere stilige danske jernbanemand. — Den fremmede lyd af togets og skinnernes sang. — Ivrig spejden fra kupévinduet efter de uanselige grænsepæle i engdraget, efter den første sort-hvide bom. Og endelig i Vojens råbet: »Alle aussteigen und das Gepäck mitnehmen«. Det måtte gentages de følgende dage, til jeg kunne det udenad. Mit første tysk.

Der bag gitteret stod farbror Jørgen, høj og ludende, med de mørke melankolske øjne, støttende sig med begge arme til en jernstiver, indtil vi efter toldeftersynet kunne komme ud til ham. Efter en kop kaffe i Vojens Vesterkrog gik det med de to små heste, Fritz og Lise, den lange vej gennem Skrydstrup og Bevtoft, hvor farfars grav lå tæt ved Hans Krügers i ly af det mægtige tørninglenske tårn, der sås langt ud over hedefladerne — dem, der efter genforeningen er forvandlet til et frodigt landskab af næsten fynsk karakter. Hjem til Kragager, det lille fattige »kådnersted«, hvor far havde haft sin barndom, og hvor jeg siden — i 12 årsalderen — skulle opleve mit livs stærkeste naturindtryk.

I tagskægget var farfars lange sabel stukket ind, den smeden i Bevtoft i 1848 havde forfærdiget, da Krüger, den Bevtoftkromand, organiserede friskarekorps og vagtposter for at bistå den danske hær mod de fremtrængende tyske tropper. Om natten havde de støbt kugler på Agerskov kirkegård af kirkens blytag. Den sabel lovede farbror mig til arvepart, men da han kort efter genforeningen døde, var der ikke meget andet end rust tilbage. Af de voksnes tale forstod jeg vel dengang ikke meget mere, end at emner og tonefald var helt anderledes end hjemme på Fyn. Men skyggen fra 1864 følte jeg.

For et par måneder siden, 71 år senere, stod jeg for første gang på Paradeplatz i Rendsborg, i sin umådelige udstrækning mindende om den tid, da

Rendsborg var Europas stærkeste fæstning, og med et strålenet af gader, hvis navne minder om den tid, da byen var et af det danske monarkis vigtigste udenværker.

Men først og fremmest gjaldt mit blik det gamle rådhus. Her holdt farfar den 18. marts 1848, tre dage før statsomvæltningen i København, og ventede, mens hans gamle husbond, fars gudfar, Hans Krüger for de forsamlede stænder fra Slesvig og Itzehoe nedlagde sin protest mod det gærende oprør og på sine vælgeres vegne lovede at ville gå imod det om det så skulle være med våbenmagt. »Kør til«, råbte han, da han kom ud; og i galop gik det gennem Rendsborgs gader, mens den ophidsede mængde kastede vrede blikke og sten efter vognen.

Mellem disse to dage ligger der næppe mange, hvor ikke spændingen mellem dansk og tysk på en eller anden måde har været mærkbar i mit sind. Der ligger kejser Friedrichs 98 dages regering i 1888, hvor far hver dag læste bulletinerne højt for os fra avisen om kejserens sygdom og forklarede os, hvor afgørende for os og for Europa det ville blive, om det lykkedes lægerne at redde hans liv. Hans liberale og engelske sympatier var vel kendt, og hans søns, den senere Wilhelm II's næsten modsatte synsmåde ligeså. Mellem disse to dage ligger mange ophold i Sønderjylland, ligger nationalitetskampenes forskellige faser, to verdenskrige, genforeningen, samliv med tyske flygtninge, og nu den helt ny verdenssituation.

Men jeg var naturligvis ikke kommet til Rendsborg for at genopfriske minder, men for, som ved en række andre besøg, siden jeg forlod Roskilde, at få større klarhed over, hvad der sker i Tyskland. Og det er jo ikke lidt, selv om jeg ikke synes, at pressen herhjemme har været særlig ivrig efter at oplyse os derom. Ville det store vårbrud, som efter sammenbruddet og overvindelsen af den første ubeskrivelige elendighed syntes at være på vej, blive fortsat eller fryse til under de konservative kræfters genopvågnen? Hvordan forholdt det sig med den påståede opvågnen af danskhed helt ned til Eideren, hvis ægthed jeg aldrig har kunnet få mig til at tro på?

På det sidste fik jeg en slags svar, da jeg mødte repræsentanter for den »nydanske« bevægelse, »Front og Bro«, der afviser den rigsdanske indgriben i Sydslesvigs nationalitetskamp. »Den kamp må vi selv føre.« Heller ikke denne bevægelse har vi hørt meget til i vor presse, og dog er den godt i færd med at sætte sine spor i grænsearbejdet fra nord. Efter min opfattelse drejer det sig om unge mennesker, der som andre unge tyske, opvoksede i Hitlerjugendbegejstring, er vågnet op til den fuldstændige desillusionering, og nu, fordi de geografisk og tildels historisk er »jyder«, søger at få fodfæste i dansk kultur.

Deres syn på forholdet dansk-tysk er helt moderne. Ingen fødes til at være dansk eller tysk, sålidt som fransk eller engelsk. »Vi fødes jo allesammen lige nøgne og lige unationale.«

Fortidens vildfarelser er nutidens populærvidenskab. Det gælder på dette som på utallige andre områder. Nord og vel også syd for grænsen møder man ofte den opfattelse, at det drejer sig om en »national arv«, at tyskere så at sige er en anden race. Det burde ikke være svært at indse, hvor farlig en sådan forhåndsindstilling er i et Europa, hvis fortsatte eksistens beror på forståelsen af fællesskab, også i kultur.

At lære det jævne folk at kende i dets hjemstavn, med åbent sindelag, er, det er min erfaring, at elske det. Det gælder tyskere som det gælder fransk-mænd, czecker, italienere, finner for ikke at tale om svenskere og nordmænd. Det kan være sværere at opleve det hos den såkaldte »elite«, der mere eller mindre præges af de skavanker, der følger med magt.

For nogle år siden traf jeg på gaden i en anden Eiderby to drenge, brødre, og gav mig i snak med dem. Det viste sig, at den ene talte jysk, den anden fynsk (efter deres danske feriested). »Taler jeres forældre også dansk?« »Nej, ikke et ord.« Jeg måtte tænke på linierne i Grundtvigs sang:

»Modersmål er vort hjertesprog,
kun løs er al fremmed tale,«

og spørge mig selv: »Hvad er det man har indladt sig på? Disse børn går i dansk skole, lærer endog at regne på dansk. Hvilke konsekvenser kan det ikke få, når de siden skal ind i tysk erhvervs- og organisationsliv?«

En fagforbundsformand dernede fortalte mig: »Jeg har altid været tysk socialdemokrat og ingen som helst dragning følt mod nord. Men min sekretær er fanatisk dansksindet. Han er vokset op i Hitlerjugend, gik under krigen ind i SS og var i det sidste år endog i politi-SS. Men vi kommer storartet ud af det sammen.«

Fra Fårhuslejren har jeg en mængde oplevelser af lignende art med fangne hjemmetyskere. Det hos grænseboere typiske dobbeltsyn kom her tit stærkt frem.

Jeg frygter, at den aggressivitet, der fra Danmark er udvist i Sydslesvig i en tid, hvor Tyskland var afmægtigt, og i denne landsdel endda hærget af en flygtningeplage, der langt overgår, hvad vi kender heroppe fra de første år efter kapitulationen — jeg frygter, at denne indblanding skal få lige så onde eftervirkninger som den »tvangsfordanskning« der blev iværksat i Angel og Mellemslesvig i tiden efter krigen 1848—50 (»De Regenburgske reskripter«).

Jeg mødtes i Rendsborg (som tidligere i andre byer) med mænd, der er blevet grå i kampen for Nordslesvigs indlemmelse i Danmark, med tysk højskoleungdom (i Rendsborg og i Lunden), der sang tyske og nordiske sange, med hjemmetyske veteraner fra skolekredse og med unge videnskabsmænd, der rundt om i Tyskland virker for mellemfolkeligt samvirke. Jeg følte, at jeg selv fra mine barndomsoplevelser har fået noget af grænseboens spænding i mit sind. Spændinger i sindet kan være farlige — som når man under krigen kun var opfyldt af ønsket om Tysklands nederlag og samtidig ikke kunne blive tanken kvit om, hvor meget vi skylder Tyskland. Fra Tyskland kom reformationen, pietismen, rationalismen, bondereformerne (Reventlow, Bernstorff), romantikken, socialismen til os. Men spændingen er vel til syvende og sidst også det, der opliver og forynger sindet.

Langt vigtigere er naturligvis det, som sker med Tyskland selv. For fem år siden oplevede jeg i Ruhr den nyorganisation af mine- og industridrift, som i mangt og meget lignede Rathenaus socialiseringsplaner i »Die autonome Wirtschaft«. Her oplevede jeg under fattige og primitive forhold skole- og seminariereformer, som vi knap nok tør drømme om i Danmark. Her oplevede jeg, at Zuckmayers »Des Teufels General« var Tysklands største teatersucces efter krigen, og så, hvilken virkning filmen om Bertha von Suttner og Nobel, »Herz der Welt« gjorde, her som overalt. Hvorfor har man ikke kunnet se disse en ny tids dokumenter herhjemme, ja næppe omtalt i bladene?

Netop på denne tid (15. juli 1950) havde de vesttyske landes kultusministre (af alle partier) enstemmig vedtaget en fælleserklæring, hvori det bl. a. hedder:

»Den politiske opdragelse skal tilstræbe på grundlag af saglig viden at vække viljen til politisk tænkning og handling. I den unge alder bør den bevidsthed vækkes, at politisk stillingtagen er en del af menneskets åndelige og etiske indstilling. I denne forstand er politisk opdragelse et led *i alle fag og i alle arter af skoler*. Ethvert fag og enhver skoleart kan derved efter sine muligheder bidrage til den politiske udvikling.«

Kunne en lignende målsætning tænkes indføjet i en ny dansk skolelov, 105 år efter demokratiets fødsel i Danmark?

Desværre tyder meget på, at reaktionen ligesom efter første verdenskrig er ved at rejse hovedet igen i Tyskland. Rhin- og Ruhrbaronerne har fået deres formuer og deres magt tilbage, og er derved — væsentlig igennem Folkepartiet — i færd med at genvinde deres politiske indflydelse. Katolicismens magt har været voksende. Døden har berøvet arbejderbevægelsen og fremskridtet en række af dets mest dynamiske lokale ledere: Reuter i Berlin, Gayk i Kiel, Hansmann i Dortmund og mange andre. Vestmagternes undladelse af at støtte demokratiet synes at være en gentagelse af mellemkrigstidens fejlgreb. Ved

kravet om ophævelse af den konfessionsløse skole har englænderne endog direkte givet reaktionen vind i sejlene.

Man kan ikke overse faren for, at en vesttysk genoprustning kan virke i samme retning.

Efter mit skøn er der dog intet valg. Det hemmelighedsfulde Rusland har i handling vist, hvorhen det stræber; fra hin skæbnesvangre 10. aug. 1939, da løbesedler på hovedbanegården i Bern fortalte mig, hvad Stalin havde benyttet sin pagt med Hitler til, til de mange udvidelser af sin magtsfære, Rusland efter krigen har gennemtvunget ad mer eller mindre mystiske veje. Mon noget fornuftigt menneske kan tvivle om, hvor Rusland i dag havde stået, hvis ikke frygten for Amerikas forspring i atomindustrien og dets resolute optræden ved det russiske eksperiment med Berlin havde holdt det tilbage. Skal freden (og dermed hele vor civilisation) kunne reddes, må der skabes et bolværk, som kan holde, til Rusland har lært den kunst at leve sammen med andre folk, og lært respekt for mennesket og dets selvbestemmelsesret.

Jeg må nøjes med disse korte antydninger, indtil jeg engang, forhåbentlig, får min erindringsbog færdigskrevet.

Hjalmar Gammelgaard.

Et liv i arbejde

Af DITLEV JENSEN

Til belysning af hverdagsfolks hverdagsliv i Danmark i de sidste hundrede år har Nationalmuseet udsendt seks bind arbejder- og håndværkererindringer, som her præsenteres under eet af Ditlev Jensen.

Der klages meget over, at vi i Danmark ikke har skønlitterære arbejderforfattere, og vi er jaloux på Sverige, som møder med den ene efter den anden, der fortæller om fabrikken og dens mennesker. Forklaringen herpå er vel den, at vi har været gennem denne litterære periode med Åkjær, Skjoldborg og Nexø samt Hans Kirk og Hilmar Wulff. Men savnet er der alligevel. »Du kan altid skrive *een* bog, bogen om dig selv«, siger man. Og det er rigtigt. Hvor rigtigt det er, kan man se af den af Oluf Bertolt i 1925 udgivne *Tre danske arbejderes livserindringer* (fortalt af en sømand, en landarbejder og en guldsmed), samt af *Raske fjed* fra 1932, hvor ti arbejderkvinder fortæller deres livserindringer. Hj. Gammelgaard skriver i forordet til denne bog: »En bog fra vort samfunds mørkeste fastland, fra »De stummes lejr«, arbejderkvindens verden. Det er hendes egen stemme, der lyder til os, uden romantisk eller romanagtig tilretning, og fortæller om et liv, der gør tidlig voksen, tidlig desillusioneret og tidlig gammel. Om misbrug af børns arbejde, mishandlinger, fordrukne, letsindige eller uduelige ægtemænd, sygdomme og ulykker, hjælpe-kasse eller fattigvæsen, endeløst og i reglen elendig betalt slid, om få og beskedne, men aldrig glemte lyse stunder beretter bogen. Men bitterhed og anklage anes næppe mellem linierne. Ofte falder endda et svagt lysskær hen over den trælsonne tilværelses aften.«

Det er dog ikke disse to gamle bøger, der skal refereres, men derimod de seks bøger Nationalmuseet har udsendt siden 1952 i serien *Livet i Danmark 1850—1950*, redigeret af museumsinspektør *David Yde-Andersen*. Nationalmuseet har indsamlet 1000 levnedsskildringer i 1951 til belysning af industriens og arbejderklassens forhold i Danmark efter liberalismens gennembrud i midten af forrige århundrede. Arbejdsgiverforeningen, De samvirkende Fagforbund, Smedenes og Arbejdsmændenes Fagforbund har ydet økonomisk støtte til

museets indsamling, og de i litteraturlisten nævnte bøger er alle udkommet i boghandelen.

Bidragyderne skal ikke bedømmes litteraturkritisk, de skal blot refereres med det håb, at ungdommen vil læse disse bøger for derigennem at få *den* historiske baggrund, der skal give dem lyst til aldrig at opgive kampen for at skabe menneskeværdige vilkår.

★

»Jeg er født udenfor ægteskabet, og da mine forældre blev gift, bragte min far tre børn, min mor eet barn ind i ægteskabet og i fællesskab mig. Senere fødtes endnu en dreng i ægteskabet. — — — Jeg husker, hvor det nagede mig, at jeg var uægte barn, som det dengang kaldtes.«

Sådan indleder en smed sin beretning i den store, smukke bog Nationalmuseet udsendte i 1952 med titlen: *Smeden*. Der er heri tolv smede der fortæller, løst og fast mellem hinanden, men fængslende stof for enhver, der først kommer i lag med bogen. Vi lader samme smed fortælle videre:

»Min far var meget streng, dog slog han aldrig. Vi måtte altid stå op, når vi skulle spise, og når far var vred fik vi altid at vide, at vi ikke duede til andet end at æde, skide og sove. Han var frygtelig til at bande. De eder han udstødte, når han var vred, kan slet ikke gengives; men han havde også gået en hård skole igennem. Som hyrdedreng slog man ham med et jernkotøjr, så ryggen sad i blodigt kød. Han kunne hverken læse eller skrive.«

Smeden, der hedder J. P. Andersen og er født i 1886, fortæller videre om den politiske vækkelse, Borgbjerg, A. C. Meyer og Stauning gav arbejderne. »De blev fars evangelister«. (Læg mærke til det religiøse udtryk, socialisme var det rette udtryk for kristendom.) »Han øjnede gennem dem den dag gry, da han skulle blive fri for at hente 3 kr. 50 øre om ugen ved fattigkassen, når han om vinteren var arbejdsløs.« J. P. A. oplevede lockouten 1899 og fortæller, at den faglige og politiske vækkelse bragte samtaleemnerne mellem faderens kammerater op i et højere plan, tidligere drejede det sig om drik og usædelighed, jo værre jo bedre. ». . . og da Frelsens Hær på samme tid begyndte at arbejde i byen, blev tonen ligesom en lidt anden. Jeg kom forøvrigt til at gå i søndagsskole i Frelsens Hær, og det er jeg glad for den dag i dag.« Efter en hård sygdom, der gjorde faderen til afholdsmand, kom J. P. ud at tjene som 8-årig, og efter et par forskellige pladser blev han spinderdreng på Hørsholm Klædefabrik til den formidable løn af 4 øre i timen. Trods alt er hans barndom gået jævnt godt og har ikke efterladt noget nag, han har endog overskud til at nedskrive teksterne i sin barndoms sang-

lege. Efter konfirmationen kom han i smedelære for kost og logi og 10 kr. til jul. Efter et par års forløb stak han af og fik udlært hos en anden mester i København. I nogle år turede han rundt i provinsen, og standsede endelig op på Rørdal i Ålborg og blev her i 25 år. Interessant er det at læse om de små opfindelser, hvormed han forbedrede ingeniørernes arbejde, fiduser der indbragte ham påskønnelse og pengeducører — senere patentbesværligheder.

»Jeg havde også lejlighed til at arbejde lidt for Gunnar Larsen, da han var ung ingeniør, og ingen skulle se, endsige mærke, at han var cementkongens søn. Senere hen, da han fik mere at sige, inviterede han alle Rørdals smede til København for at studere fabrikken i Valby. Vi kørte derover i busser, og i kantinen i Valby var der dækket et overdådigt bord, og flaskerne stod, om ikke så tæt som i et spil kegler, så dog tæt, og da alle smede jo ikke ligefrem savler i glassene, kom mange smedeklaverer efterhånden til at stemme. Der afsluttedes med en splendid middag på National Scala, og det hele var en virkelig oplevelse.«

J. P. Andersens beretning slutter med 9. april 1940 og besættelsens år (hvor en ny omtale af Gunnar Larsen kunne have været berettiget, men er udeladt). Og læseren har fulgt en typisk dansk arbejder fra fødslen til livsaftenen, hvor »skyggerne bliver lange, og hjertepumpen trænger til nye ringe, men da jeg ikke aner, hvor der fås originale reservedele, må jeg jo hutle mig igennem med de gamle, til rejsen er slut.«

Hver for sig er de tolv livsskildringer et referat værd, men det ville tage for megen plads. Forhåbentlig er ovenstående referat tilstrækkelig appetitvækkende.

*

Fisker og landstingsmand Severin Hansen fik også sine erindringer udsendt i 1952. Bogen er forsynet med et fint forord af professor Flemming Hvidberg, daværende undervisningsminister. Severin Hansen er født i 1880. Hans bog er en smuk hyldest til faderen og moderen, til den smukke natur omkring Isefjorden, til sømanden og fiskeren og til alle de organisationer, der har ført fiskeren og arbejderen frem til tålelige livsvilkår. Bogen er samtidig et kulturdokument om fiskeriets udvikling fra de primitive fangstmetoder til nutidens videnskabeligt drevne erhvervsfiskeri, men også en beklagelse af, at det ikke er lykkedes at give fiskerne den almene og faglige uddannelse, som bønderne og arbejderne har kunnet give deres unge. Gennem hele sit liv har han kæmpet for at oprette en fiskernes højskole, sidste forsøg var lejemålet af den gamle arbejderhøjskole i Esbjerg kort efter krigen. Denne skole lukker

til foråret 1955. S. H.s far var stenhugger i Hølkerup, hjemmet var fattigt, men der var råd til at holde Social-Demokraten. Og avisen blev indgående drøftet mellem far og søn. Tidligt tog faderen ham med til politiske møder og til rigsdagsvalgene i Nykøbing S. Valgdagene var dengang store folkefester. Ingen skulle tro, at Severin senere over sognerådsarbejde skulle ende som rigsdagsmand. S. H. blev gift i 1902 med Signe; de havde truffet hinanden ved et møde i Frelsens Hær. Læg mærke til, at smeden ovenfor også havde meget at takke Frelsens Hær for! De byggede deres eget hus for 1290 kr., men så havde det også bræddegulv i alle tre værelser!

Det var et fattigt hjem, der blev stiftet; første årsindtægt 630 kr. S. H. har slidt sine sko og sine cykeldæk i oplysningens tjeneste. Han var i mange år udsendt foredragsholder for AOF og skildrer en episode fra en foredragsaften: »Mødet var fastsat til kl. 8, og jeg kom en halv time før tiden. Den gamle, hyggelige krostue var fuldt pakket af fiskere. De fleste i strikkede, blå trøjer og indhyllet i en kvælende tobaksrøg. Jeg kendte ikke formanden, og ingen tog imod mig, hvilket jeg naturligvis tog fra den gemytlige side. Jeg satte mig roligt på en bænk og tændte min pibe og ventede på, at formanden skulle komme, så vi kunne begynde mødet som aftalt. Imidlertid blev klokken tyve minutter over tiden. Endelig kom en mand hen til mig og spurgte, om vi ikke snart skulle begynde mødet. »Joh! Jeg har været klar længe«, svarede jeg, »men der må da være en formand, der byder velkommen.« »Ja«, sagde han, »formanden er mig; men her plejer vi ikke at byde velkommen. Det må være dig, som gør det.« »Ja, hvis det er almindelig skik her«, svarede jeg, »så gør det ikke mig noget.« Men jeg tænkte jo mit og syntes, at denne form for indledning var noget mangelfuld. Jeg bød velkommen, og mødet forløb udmærket. Jeg fik ikke lejlighed til at holde nogen egentlig indledning, for jeg blev ustandselig afbrudt af spørgsmål. Jeg spurgte stilfærdigt, om vi ikke kunne lade alle disse ligge, til jeg var færdig med mit foredrag, men det var der ingen stemning for. »Nej! Vi vil have svarene med det samme«, udbød de i munden på hverandre, »for ellers glemmer vi, hvad vi vil spørge om.« Jeg fandt mig selvfølgelig i denne mærkelige mødeform, jeg var jo ikke kommet som lærer i mødekultur, selv om jeg til slut bemærkede, at det nu var en meget uheldig form, hvis man skulle have noget virkeligt udbytte ud af mødet. De lovede mig, at det nok skulle blive bedre, hvilket virkelig også skete.«

S. H. havde lært mødeteknik og organisationskundskab på Roskilde Højskole, og det må vel i parentes være sagt, at vi i dag ville bedømme ovenstående historie anderledes, og være taknemlig for en så levende forsamling. Nye tider, nye skikke.

Vandreboq

for

Tømrer = Svend
Ove Ovesen

Denne Vandreboq. bestaaende af To og Tredive paginerede Sider,
er betalt med

5 Kr.

*Tømrersvend Ove Ovesens Vandreboq er udstyret som en vigtig vandreboq fra tiden.
Sådan ser forsiden ud —*

Ove Carl Christian Ovesen

Fødsel = Svend

Fødested .....

Horsens

Signalement:

1) Alder .....

19 Aar

2) Høide .....

178

3) Bygning .....

kræftlig

4) Haar .....

blond

5) Øine .....

blå

6) Næse .....

almindelig

7) Mund .....

dansk

8) Sprog .....

Ved hvilke Beviser han
har legitimeret sig som
berettiget til den fore-
havende Rejse .....

Landsbrev af
Bispebjerg 6/4 1900

Hvormange Penge han
ved Vandrebogens
Meddelelse fandtes at
være i Besiddelse af

N

Hans egenhændigt skrev-
ne fulde Navn .....

Ove C. C. Ovesen

Bogens sidste sider bliver et resumé over hele hans liv. Han står ved sit hjem i Odsherred og lader tankerne gå tilbage. »Da jeg kom ind på rigsdagen og fik lidt mere indsigt i statens husholdningsbudget, end jeg tidligere havde haft, og så, at det lå oppe på 5,5 mill. kr., korsede jeg mig. I dag ligger vi på over 3000 mill. kr. De danske fiskeres udbytte lå i 1902 på 9 mill. kr. Nu ligger det på 160 mill. kr. Således har alle erhverv fulgt med, og det har haft sin store indflydelse, også på vores sociale forhold. Vi mennesker har stor tilbøjelighed til at glemme de gamle tider og tit også de mennesker, der banede vejen for det nye, hvad enten det nu var på det videnskabelige, kulturelle eller på det materielle område, de gav os og kommende slægter noget i arv, der nok var værd at huske og værdsætte. De 16 år på rigsdagen gav mig et større indblik i alt dette, end jeg ellers ville have haft, så jeg vil altid mindes dem i dyb taknemmelighed . . . Jeg har altid haft det mål at bygge på det jævne.«

Severin Hansens bog er skrevet så jævnt og livsbekræftende, at vi føler trang til at takke ham for den oplevelse, det har været at følge ham gennem hans liv.

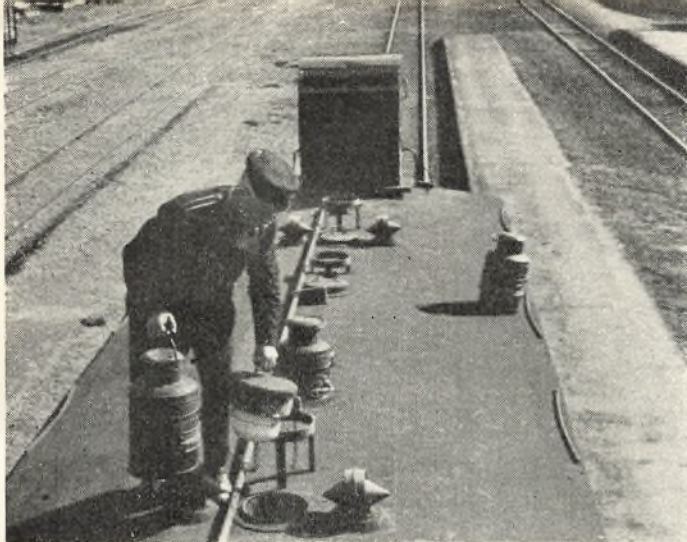
★

I 1953 udsendte Nationalmuseet to små bøger, den ene af tømrersvend Ove Ovesen, den anden af skorstensfejer Carl Wendel. Førstnævnte var naver og hans lille bog fremtræder i samme udstyr som hans vandrebog med de samme stempler, som vandrebogen var udstyret med. Det er en lille lækkerbidsken for en bogsamler, stemplerne er håndsatsat, og bogen er udsendt i nummererede eksemplarer. I denne bog får man god besked om de zünftige håndværkeres liv over hele Europa. Zünften havde hovedsæde i Bremen, men havde afdelinger i enhver by, hvor syv eller flere fremmedskrevne tømrere fik arbejde. Færre end syv kunne ikke danne underafdeling, kunne ikke »åbne for laden«. Zünftens medlemmer forpligtede sig til at rejse på deres håndværk i tre år. I denne tid måtte de hverken se deres fødeby eller den by, hvori de var blevet optaget i zünften. De måtte ikke arbejde mere end eet år i samme by. Desuden skulle de altid gå med sort tøj, hvid skjorte uden flip og med et sort bånd fæstet i halslinningen i stedet for slips. Sort fodtøj, sort hat, enten rundpullet og bredskygget, helst helt ud over skuldrene, eller uden for arbejde høj cylinderhat. Bukserne skulle helst være ganske smalle ved knæene og meget vide forneden, og i vesten skulle der være to rækker perlemorsknapper. Endelig måtte de fremmedskrevne ikke bære overskæg, men nok hageskæg.« Altså en swingpjatte anno 1902. Det er ikke kedeligt at følge Ovesen gennem Tyskland, Ungarn, Schweiz, Balkan, Tyrkiet, helt til Palæstina.

*Fra den lille bog om
Skorstensfejeren:
Københavnske mester med
sine folk omkr. 1870.*

Skorstensfejer Carl Wendel er født i 1886 i Sverige af en mor på 16 og en far på 17 år. Som 15-årig kom han i skorstensfejerlære i København, fem års læretid, kost og logi og 200 kr., når han var udlært. Hans lille beretning er mundtligt fortalt af ham for at bevare den københavnske sprogton. Det var museets første publikation i 1952, og den blev en sådan succes, at den senere kom i boghandelen. Den har også gået som feuilleton i dagblade, været anvendt som fri læsning i skolerne, og den blev efterspurgt fra Amerika. Så måske er den tilstrækkelig kendt af læserne. Lad mig derfor nøjes med følgende smagsprøve: »Mester var en hård gammel negl. Skulle han fortælle om sig selv, sagde han altid: Jeg er født i Grønnegade den 3. august 1836. Jeg har gået i fattigvæsenets skole, og jeg kom i skorstensfejerlære, da jeg var 8 år gammel. Op om morgenen kl. 3 og på arbejde til kl. 12, og så skulle man i skole. I læren var kosterkaftet på rygstykkerne hvert øjeblik, og i skolen sad mester Erik løs. Se, det var tider, hvor man inte kunne sove sig sin lærdom til, sådan som I lømler nu til dags. Se, da jeg var udlært, så kunne det inte nytte noget, man ville gå og loppe sig herhjemme. Den gang måtte man ud i verden og se sig om. Ellers be' man inte regnet for noget. Jeg var i Altona. Der var jeg i fem år, siger fem år. Osv., osv.« »Efter kontrakten skulle mester sørge for kost, logi, klæder og renlighed — og gratis øretæver. Det sidste føjede

Fra P. D. Pedersens bog Et liv i Arbejde: Olielamper til belysning af kupeerne sættes ned gennem vognens tag.

mester mundtligt til, og det overholdt han punktligt.« Det er ikke nogen kedelig fortælling, den bog.

*

I dette år har Nationalmuseet endelig udgivet to bøger, en mindre af jernbanemand P. D. Pedersen, og en stor bog af sømændenes gamle, stoute leder Chr. Borgland. P. D. Pedersen begyndte som vogterdreng 8½ år gammel i 1871. Årslønnen var lærred til en skjorte og et par bukser, uld til et par strømper og så et par træsko. »Mit natteleje var i karlekamret. Det var

som i alle andre gårde et rum tæt ved hestestalden med lerstampet gulv og et lille vindue ud mod møddingen. Sengen var slået op af ru brædder, og spiralbunden udgjordes af nogle lange rafter, hvorpå der lå et lag halm og ovenpå igen dyner og lagner. Min plads var bagest ved væggen, medens karlen lå foran. At der også undertiden var et kvindemenneske hos os, var jeg dresseret til aldrig at lade mig forlyde med.« I 1881 aftjener han sin værnepligt og søger derefter ind til politiet, men finder tonen her ti gange værre end i hæren, helt oppe fra politidirektør Crone og politiinspektør Th. Petersen. Han oplevede her de politiske uroligheder i Estrup-perioden. Efter otte måneders forløb søgte han over til DSB. Og det blev hans livsbane. Bogen giver derefter et interessant historisk indblik i banernes organisation, den første dannelse af en forening for togpersonale, og P. D. Pedersens valg som Dansk Jernbaneforbunds første formand i 1899. I 1901 blev han opstillet til folketinget af Socialdemokratiet. Det skulle han ikke have gjort! Det blev en tjenestemandssag, der løb helt til ministeren, der formanede ham og sagde, at han skulle tænke på sin kone og sine børn. Få dage efter blev han forflyttet om ikke ad helvede til — så dog til Varde. Og Pedersen opnåede ikke valg i Slagelse denne gang, men mønstrede dog 1067 stemmer mod Venstres 1300 og Højres 1200. Da Hørup blev trafikminister, fik Pedersen lov til igen at bo i Korsør.

Matros Chr. Borglands erindringer er en strålende bog. Det er sejskibenes store tid, han skildrer. Født uden for ægteskab i 1879 og opvokset hos gode plejeforældre i Kerteminde fik han tidlig lyst til søen. Kerteminde var en stor søfartsby dengang. Den store foregangsmand var Købmand Larsen, ma-

dem. For det andet vil begrebet »arbejderintellektuel« dø ud; thi dels vil med den voksende velstand flere af de receptivt begavede unge gå den boglige vej, og dels er det i dag praktisk talt umuligt at erhverve blot en nogenlunde begrænset del af den nødvendige viden om de allervigtigste sider af vort samfund. Hvis vi ser på blot enkelte videnskaber, såsom nationaløkonomien, pædagogikken og psykologien, så er hele problemstillingen unægtelig blevet mere kompliceret i dag end for 30 år siden. På alle videnskabens områder tegner billedet sig mindre enkelt og indebærer den tredje årsag til at vi må have fat i de intellektuelle: vi behøver specialistens medvirken i vort udviklede samfund. Ikke siden 1920 har det danske socialdemokrati udgivet noget principprogram, men vi har fremlagt et hav af politiske korttidsprogrammer, som hurtigt er gået den lige vej fra bombastisk offentliggørelse til stille henlæggelse som klenodie på boghylden. Ville det ikke være rigtigt om vi, der har talt om socialismens overgang fra utopi til videnskab, gjorde et alvorligt forsøg på at nå til en mere grundfæstet erkendelse af det samfund vi lever i? Det indebærer i mine øjne at den danske arbejderbevægelse knytter kontakt med videnskaben for at få klarlagt de resultater som forskningen er nået til på alle de områder, som griber ind i samfundsforholdene, såsom socialpsykologien, sociologien, byplanlægningen, pædagogikken o. s. v., alle fag med tilknytning til dele af vort politiske arbejde. Vi ville da stå på sikrere grund i vor samfundsanalyse.

Selv med et åbent forsøg på at komme de intellektuelle i møde ved en mere åben og bred debat indenfor vore rækker, så ville måske mange af dem alligevel som nu føle sig tiltrukket af den udenforstående kritikers behagelige opgave. Nogle føler, at åndsarbejdernes stadige kritiske holdning overfor det politiske liv — og ikke mindst udenrigspolitikken — ikke giver grund til tro på loyalt medarbejderskab i arbejderbevægelsen fra de intellektuelles side. Om den nervøse, ubeslutsomme kritik fra de intellektuelles side er der grund til at sige med den franske forfatter Sartre: »Man bebrejder de intellektuelle at de har neuroser uden dog nogensinde at ville bebrejde minearbejderen at han har tuberkulose.« — Arbejdet former mennesket, lad os benytte det på de arbejdsområder hvor det hører hjemme.

Robert Pedersen.

Ministeriernes Filmudvalg har nylig udsendt en kortfilm om de studerendes kår: Student i Danmark. En af »hovedrollerne« — som en typograf, der studerer økonomi i fritiden — spillede af — typograf, stud. polit. Robert Pedersen.

»Frit Forum« har knyttet aktivt til sig. Jeg tror på muligheden af en bredere opslutning af åndens arbejdere, hvis man i København og de andre store byer skabte et slags Frederik Dreyer-samfund, der må lære af fortidens fejl og ikke blot blive et forum for »cand«er og »stud«er, men også bestå af de »arbejderintellektuelle«, som Koht Nordbye i »Verdens Gang« kalder den autodidakte i arbejderbevægelsen. Som mønster for en sådan organisation har vi i Norge de såkaldte arbejdersamfund i Oslo og Trondheim.

En og anden vil vel ræsonnere som så: er det virkelig så meget om at gøre at få kontakt med de intellektuelle; vi har klaret os med de få, vi har haft, indtil nu og gør det vel også i fremtiden. De behøver ikke slutte sig til os nu vi er stærke, men burde have vist sig i større tal end de relativt få i »Catilina« og »Studentersamfundet«, der forstod den opvoksende arbejderbevægelse. — Det er et farligt synspunkt. For det første vil de intellektuelles tal i årene fremover blive stadig større, så vi vælgermæssigt må regne med

Det bør måske her nævnes, at en studiegæld på 10.000 kr. ikke er noget særsyn for en medicinsk eller teologisk kandidat, hvem studierne byder ringe mulighed for at stive økonomien af med et par timers dagligt arbejde.

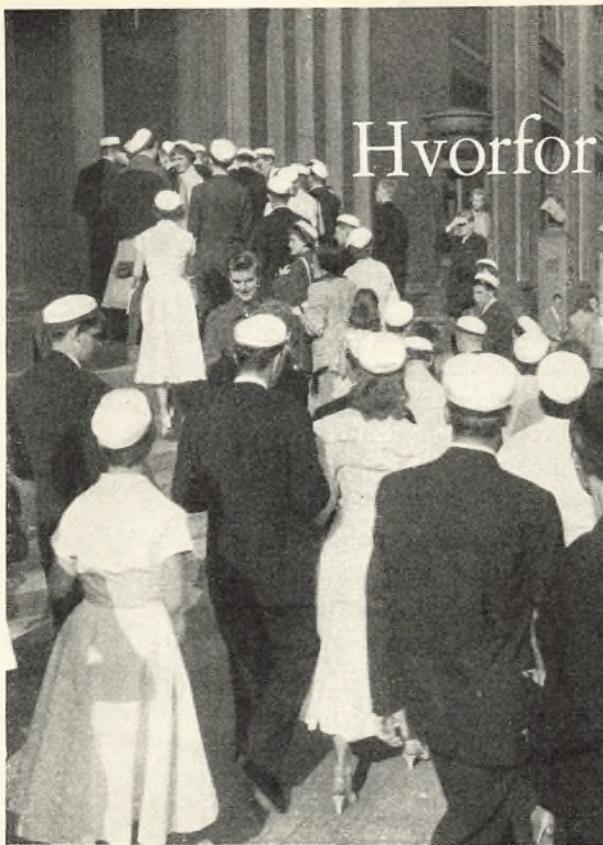
På trods af at der er mange ting, der trækker i den anden retning, så er antallet af studerende ved Københavns Universitet, der politisk føler sig knyttet til Socialdemokratiet, betydeligt større end i gymnasierne. Sociologisk laboratoriums undersøgelser over »studenternes politiske interesse« (alle de studerende er af årgangen 1951-52) fastslår, at 23,6 pct. af de undersøgte studenter erklærer, at Socialdemokratiet er det parti, som de føler sig knyttet til og agter at stemme på. Til gengæld er antallet af studenter, der føler savnet af et nyt parti, meget stort, men om det er blandt de konservative eller blandt socialdemokraterne at længslen efter et nyt parti er størst, melder undersøgelsen desværre intet om. Mine egne erfaringer fra det politiske arbejde blandt studenterne stemmer godt overens med ovennævnte undersøgelse. Der er utvivlsomt i løbet af de sidste 10-15 år sket en væsentlig forandring i studenternes politiske tilhørsforhold. Hvor de konservative i 30'erne kunne regne med sympati fra en stor del af Alma Maters sønner og døtre, så ser forholdet i dag en del anderledes ud. Organisationsmæssigt stærkest står nu Venstres og Socialdemokratiets studenterorganisationer samt den store gruppe i Studentersamfundet, der er individualistisk, relativistisk og anti-atlantpagt indstillet uden at tage partipolitisk standpunkt og på grund af hele gruppens splittede sammensætning domineres af samfundets 25 pct. kommunister. På baggrund af disse tal var der måske grund til at vurdere situationen optimistisk, men der skal dog pilles lidt ved et for lyst syn på forholdene. Jeg tror ikke på, at arbejderbevægelsen i videste forstand skal regne med en stor tilslutning af intellektuelle i de kommende år, med mindre man bevidst i sin organisationsform tager sigte på at åbne dørene for dem. Hele den nuværende studieform lægger vægt på, at de studerende skal vurdere ethvert problem fra alle tænkelige sider, — og helst uden at tage standpunkt til sagen. Omvendt i arbejderbevægelsen. Solidaritetskravet til den enkelte medarbejder udsprang fra den faglige bevægelse og nødvendiggjorde i bevægelsens barndom, at den enkelte underkastede sig enhver truffen afgørelse og med sin medvirken lagde ryg til den fælles kamp uanset personlige reservationer. Et politisk arbejde, der har nøden som baggrund, rummer ikke megen plads for individualister. I samtlige grene af den danske arbejderbevægelse — her måske med undtagelse af oplysningsarbejdet — har det — for at tale med Oskar Hansen — været »fodslag der skal til« — mens den alsidige debat har haft ringe arbejdsvilkår. Det holder de intellektuelle væk fra vore organisationer, og de fleste sympatiserende står udenfor og kigger ind, måske lige med undtagelse af de få, som AOF og

at fortælle mig, at han var med ved skolens indvielse i 1930, og blandt alle de oplevelser, som medvirken i parti, Kooperation og fagbevægelse havde givet ham, var dette hans største. Han fortæller om talerne, deltagerne og stemningen hin sommerdag i 1930, da Roskilde Højskole indviedes som arbejderoplysningens højborg, og jeg forstår på ham, at de forventninger, som blev stillet dengang, til fulde er opfyldt. Da jeg har fået et fyldestgørende indtryk af hans begejstring, stiller jeg sagtmødig et lille spørgsmål for ligesom at vise, at jeg er med i samtalen: »Hvorfor startede I denne skole?« »Det skal jeg såmænd sige dig. Da de intellektuelles medvirken i den danske arbejderbevægelse var — og er — af et såre beskedent omfang, så var vi jo tvunget til at starte vores eget universitet, så arbejderklassen kunne stå godt rustet med holdbare argumenter i den faglige og politiske kamp. Men, apropos de intellektuelle, så kan du vel fortælle mig, hvorfor de ikke i større tal slutter op i vore rækker?« Jeg kom med en intetsigende bemærkning om, at jeg ikke var udlært i det fag endnu og følte mig lidt lettet over, at klokken kaldte til samling; men jeg lovede mig selv at benytte den først givne lejlighed til at besvare problemet ud fra mine erfaringer — og »Arbejderhøjskolen« må altså stå for.

★

Officielle undersøgelser fra krigsårene tyder på, at børn fra arbejderhjem i videste forstand (lønarbejdere og tjenestemænd) kun udgjorde ca. 7-8 pct. af eleverne i gymnasierne, og de orienterende stikprøver fra Københavns Universitets sociologiske laboratorium bekræfter, at forholdet i dag ikke er blevet forbedret — tværtimod. Det forklarer i nogen grad, at de valgmoder, som gymnasieforeningerne op til rigsdagsvalgene lader afholde med efterfølgende afstemninger, næsten altid giver et meget pauvert resultat for arbejderpartiet. Ved den halve snes møder af den art, som jeg har haft i de sidste 3-4 år, har Socialdemokratiet fået imellem 10-20 pct. af stemmerne. På universitetet er klassesammensætningen ikke helt så grell, idet det vel hører til sjældenhederne, at en arbejderfamilie holder en dreng eller pige de år længere til bogen blot for den hvide hues skyld, uden at lade den unge fortsætte ved et af fakulteterne, og hertil kommer tilgangen af de unge fra studenterkurserne, som for størstedelens vedkommende er fra kredse, hvor studiernes økonomiske konsekvenser ikke kan bæres af hjemmet, men må tages af den unge selv. Heri ligger i mine øjne en del af forklaringen på, at »arbejderstudenterne« tit bliver fagidioter, idet det er en luksus at have for mange interesser uden for faget, og målet bliver bare at blive kandidat på den kortest mulige tid og med så lille gæld som muligt.

Hvorfor har vi dem ikke?

Af ROBERT PEDERSEN

»Apropos de intellektuelle, så kan du vel fortælle mig, hvorfor de ikke i større tal slutter op i vore rækker?« Med udgangspunkt i dette spørgsmål fra en sommerkursist ræsonnerer højskolelærer Robert Pedersen — snart cand. polit. — over de intellektuelles forhold til arbejderbevægelsen.

På en af de få sommerdage i dette år, hvor solen sendte sine livsstimulerende stråler ned over Roskilde Højskole, sad jeg på bænken uden for søjlegangen og nød det sjældne øjeblik. Eleverne myldrede ud fra foredragssalen for at få en pibe tobak, en smøg, lidt frisk luft eller hvad de nu ellers trængte til i de 10 minutter, til diskussionen skulle begynde. I småklynger diskuterede, kritiserede og kommenterede deltagerne foredraget, som tilsyneladende havde haft et foredrags vigtigste formål: at sætte noget i gang. Jeg sad alene og mediterede, lidt stolt over at tilhøre en bevægelse, der har nået så store mål som arbejderbevægelsen, og som har sin styrke ikke i navne, men i en bred masse af interesserede arbejdere, hvoraf de tilstedeværende kursister kun var en lille del. En solid midaldrende københavnsk arbejder havde ganske ubemærket sat sig på bænken ved siden af mig, og det var ganske tydeligt, at han havde noget på hjerte. »Nå, du er altså den nye lærer?« hvilket spørgsmål jeg jo kun kunne bekræfte. På en lidt tung, eftertænksom måde er han snart i gang med

leren Johs. Larsens far. Hos ham var plejefaderen beskæftiget. Den 1. maj 1894 fik han sin søfartsbog, og livet begyndte. Først indenrigs fart, så den store udenrigs med rømning fra dårlige skibe og vagabondage i England. Sejlskibene, senere dampskibene, deres lastevne, manøvreedygtighed, besætningsantal etc. bliver indgående beskrevet, ligeså arbejdstid og aflønning; i og for sig ikke så mærkeligt, da Borgland jo endte som sømændenes formand. I 1915 blev han repræsentant for sømændenes afdeling i Esbjerg. Det var krigens tunge år, hvor mange danske mænd satte livet til, og Esbjerg var et knudepunkt. Han fik dog tid til i denne periode at tage på kursus på Esbjerg Arbejderhøjskole. I 1918 blev han valgt til forbundsformand og måtte nu tage bopæl i København. Efter den 1. verdenskrigs afslutning var der mange organisatoriske opgaver at tage fat på, og Borgland gør nøje rede for dem alle. Generalstrejken i 1920 blev ganske vist afblæst, men hos sømændene blev der strejke; den endte med arrestation af Borgland og bod ved Den faste voldgiftsret på 400.000 kr., der dog aldrig blev betalt. Fængselsopholdet — hvor kort det end var — var for meget for Borgland, der i forvejen ikke var rask; han havde været med i toget ved Vigerslevulykken og havde fået en hjernerystelse, hans kone havde fået et chock, da hun på Hovedbanegården havde fået meddelelse om ulykken, hun døde syv uger efter. At være formand for sømændene kan være en omskiftelig affære, Borgland var da også inde og ude tre gange som formand.

Chr. Borglands bog er »en jævn dansk matros' sejlads fra sejskibstiden og ind i maskinteknikkens tidsalder«, og den beretter om de kulturelle og arbejdsmæssige fremskridt, der — om end sent — er sket for søens folk. Den slutter på ægte sømandsvis med en salme:

*»Jeg føler, o Herre, du kalder.
Nu vagten snart er endt.
Hen over bølgedalen
er kursen mod freden vendt.«*

Ditlev Jensen.

LITTERATURLISTE:

- Smeden, Kulturbilleder, 340 sider, 1952. Kr. 19,80
 Severin Hansen: Fra Træskoen til Rigsdagen, 255 sider, 1952. Kr. 9,75.
 Vandrebog for Tømrersvend Ove Ovesen, 32 sider, 1953. Kr. 5,00.
 Skorstensfejeren, 31 sider, 1953. Kr. 2,50.
 P. D. Pedersen: Et Liv i Arbejde, 59 sider, 1954. kr. 3,50.
 Chr. Borgland: Gennem Storm og Stille, 183 sider, 1954. Kr. 8,75.

UNGDOM

Af OVE ABILDGÅRD

*Jeg havde forkælet
mig selv forlænge
med andres arbejde
og andres penge.*

*Og vel er det rart
at sidde og tænke
på kommunens brune
tilskuerbænke.*

*At svøbe sin svagbed
i nætternes fløj
og glemme stræbet
og stræbernes gögl.*

*Men en dag er det slut.
Og man søger til vandet
når jorden brænder
som ørkensandet.*

*Men himlen blev sort
og jorden mer gloende
da jeg smed min hat
og kastede skoene.*

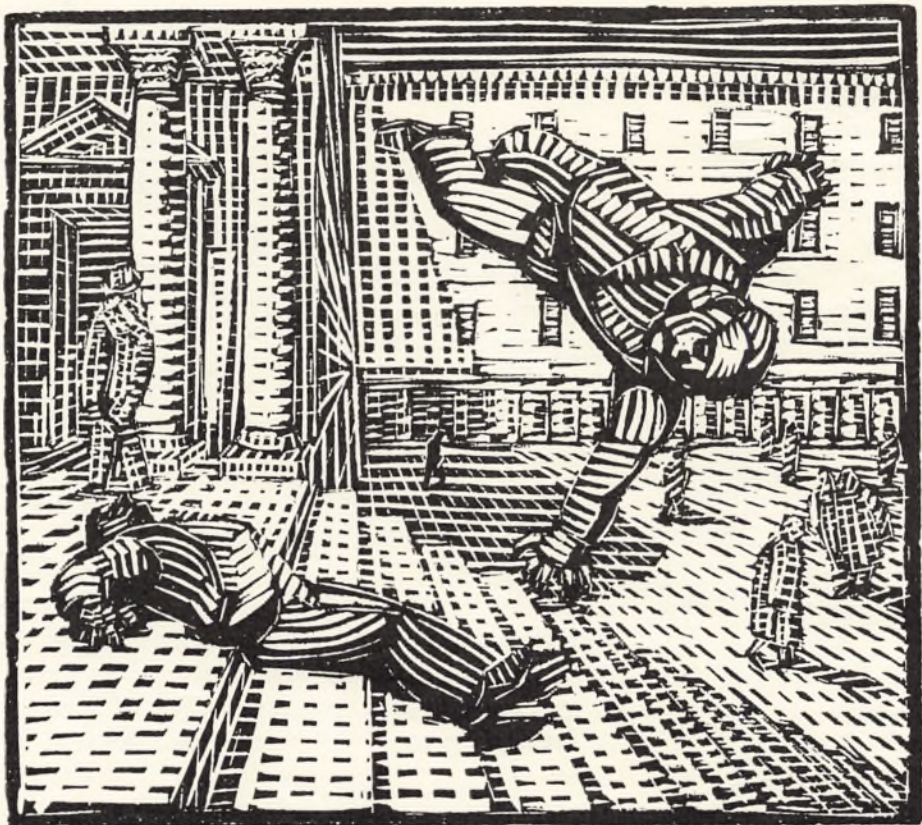
*Og jeg blev stående
sommom jeg slog rødder
mens bølgerne skvulpede
omkring mine fødder.*

*I tankerne sank jeg
tilbunds som en sten,
men viljen til livet
kan sejre i ben.*

*Og siden har mindet
om den nat holdt mig oppe,
den nat i min ungdom
da jeg lærte at soppe.*

*Fra Ove Abildgårds nye digtsamling
»Sommerens ekko« (Gyldendal 1954).
Tegninger af Bent Parbst Sørensen.*

PALLE NIELSEN: AF »DEN FORTRYLLEDE BY«

ANGSTENS ROBOTTER

i den

forbeksede stad

Af *G. Sand Christiansen*

På mit bord ligger ti hvide ark papir med sorte tryk. Hvide modtagelige papirer, der har modtaget præg af sværte, udskaarne linoleumspalder.

Hvor *var* der mange muligheder, da papiret var hvidt og jomfrueligt. Hvor kunne det ikke let være blevet nette, dekorative, hyggelige ting, pæne, lidt ligegyldige billeder, som vi så ofte ser i bøger, blade, på udstillinger og andre steder. Ret beset er det i virkeligheden en gold og trøstesløs ørkenvandring, der på flertallet af danske udstillinger tilbydes det såkaldte billedhungrende publikum. Der var engang en mand, der i en anmeldelse af en digtsamling skrev: »Hva' rager roser arbejderklassen?« Nu skal man ikke kimse ad hverken rosen eller arbejderen, hvis der bare er noget ved *den*, eller *ham*. Men er man trods alt blevet noget forhærdet af den evige strøm af romantiske demi-nøgne piger med tuschblik, de uendelige rader af secondhanded landskaber eller, som det nu er på mode, med læssevis af ensrettede ufordøjede 3-, 4- og 7-kanter i diverse farver efter sidste katalog fra modestaden, så er

det i virkeligheden en fryd at sidde med disse ti stykker sanserusk. De er fandens ubehagelige, men hvem siger for resten, at kunst skal være behagelig?

Det er ti billeder fra en storby. Jeg gætter på Rom, men det er i øvrigt ligegyldigt. Det er bedre at stedfæste den som den »fortryllede by«. Det er en mareridts by, hvor menneskene vokser frem fra gadens fliser og fra gelændernes ståldragere som en slags angstens marionetter, som ofre for ubegribelige kræfter. Eller andre steder er det bare fede madammer, der går ud og ind med det uundgåelige indkøbsnet i hænderne. Somme steder er det trafikens tribut, eller skyggernes livtag på en snoet trappegang.

Er det i virkeligheden ikke — *Din* by? København? Eller enhver anden by eller lokalitet, hvor mennesker lever klods på hinanden? Det er *Dit* problem. Det er mit, det er alles. Hvert af billederne kommer os ved, hvis vi er mennesker og ikke bare arbejde-, æde- og sovedyr. De er øresønderrivende i deres stilhed. De ejer et stykke af sandheden om mennesket af i dag, og det er sjældent at se denne sandhed møntet så klart og overbevisende ud som her. —

Manden, der har gjort linoleumssnittene, hedder *Palle Nielsen*. Han har i de seneste år gjort sig mere og mere gældende med sin stærke udtryksfuldhed i sine grafiske arbejder. Han benytter ofte chokerende virkninger i sine kompositioner, men hans blade bærer altid præg af at være gjort med sikkerhed og viden om de grafiske muligheders rækkevidde.

Han være med disse linier og med billederne på side 36, 48, 54 og 90 præsenteret for dette skrifts læsere. Til april 1955 kan enhver få lejlighed til at studere hans nyeste arbejder, idet Palle Nielsen udstiller som gæst på Decembristernes førstkomende udstilling i Den Frie.

G. Sand Christiansen.

SKØNLITERATUREN

i studiekredsarbejdet

Af dr. phil FREDERIK NIELSEN

Er skønlitteraturen en tempeltjeneste i de evige værdiers helligdom? Og kan man ikke komme i arbejdstøj i templet? spørger Frederik Nielsen i denne artikel. Svaret er en bekendelse til digtningen anvendt i studiekredsarbejdet med alle slags emner.

Det er sagt ofte, at digtningen har sine egne sandheder, sit eget univers og sin egen uforklarlighed, og at det derfor er urimeligt at ville bruge digtningen til formål uden for den enkelte forfatters eller det enkelte værks lukkede verden. Ikke mindst i fyrreerne, der på så mange måder reagerede imod naturalismen, hørte man ofte digtere og kritikere fastslå, at digtningens praktiske nytteværdi meget let kunne overvurderes. Tendens-literatur blev anset for underlødige literatur, problemdrøftende romaner ansås for en gammeldags og totalt misforstået prosa-form; hver lille digterspire rynkede på næsen ad det, man med et ikke alt for heldigt udtryk havde kaldt den sociale roman.

Der ligger heri en god del snobberi. Digtningen anses for en så uforstået og uforståelig gave, at den er tempeltjeneste i de evige værdiers helligdom. Og på sådanne steder tør man ikke komme i arbejdstøj. Det sidste er nu en tvivlsom sandhed. Mange vil hævde, at netop arbejdstøj og templer hører sammen.

Men bortset fra alle smukke ord med ufordøjet indhold er skønlitteratur menneskeværk, skabt af mennesker, skabt for mennesker og derfor betydningsfuld for de fleste former, hvori menneskets kulturdrift finder udtryk.

*

Det er da også karakteristisk, at næsten enhver form for skoling af mennesker bruger digtningen og har gjort det altid. Og så opmuntrende ironisk former

tilværelsen sig, at det netop er dem, der heftigst har reageret imod »overtroen på litteraturens nytteværdi«, der flittigst og inderligst har gjort brug af digterne til ikke-literære formål. Man ved jo, at grundtvigske højskolekredses fjerde generation i tidsskrifter og romaner var voksesteder for meget af den litteratur, som karakteriserer fyrrernes oprør mod naturalismen. Men hvilken digter har vel som Grundtvig benyttet poesien i sang, salme, rim og mytologi til de formål, som han og hans elever aktuelt sigtede efter i forrige århundredes kulturkampe?

Men det er ikke nødvendigt at gå til højskolen for at finde eksempler på udnyttelsen af digterne til formål, der ikke er literære. Folkeskolen er en lige så flittig benytter af skønlitteraturen. Tydeligst ses det i religionstimerne, hvori Det gamle Testaments romaner og Det nye Testaments lignelser anvendes til demonstration af moralske og religiøse leveregler. Det er vel de allerfleste menneskers erfaring, at Josef-romanens beretning om den yngste søns formædelige fald — da han af brødrene sælges som slave — og hans herlige sejr, da han i magtens herskerstol bringer hjælp til sin slægt og sin slægts land — at den fortælling var en af de første, der lærte os, hvor medrivende digtning er. Og det gælder flere andre af de gamle romaner: David-romanen, Ruth-romanen. Det gælder den allerførste korte fortælling om Det gamle Testaments yndlingsmotiv: de fjendtlige brødre. Er ikke Kain og Abel mere end en fortælling for os? De to navne betyder livsholdninger, karaktertyper, godt og ondt. Digtningen er blevet brugt, har nået en moralsk nytteværdi langt ud over, hvad de gamle fortællere har kunnet drømme om. Og vender vi os mod Det nye Testaments lignelser, så ser vi dem jo netop brugt. For efter lignelserne følger en fortolkning. Historien om de fem talenter bliver ikke kun en historie for børnene, den udlægges, for at den kan bruges.

Mange andre skolefag bruger digtningen i arbejdet på at kultivere de menneskespirer, som vokser der. Tydeligst ses det vel af historie-undervisningen. Det, der huskes fra de timer, er de digterisk opfattede eller digterisk fremstillede episoder, der belyste magtgruppers kamp. Når den middelalderlige danske historieskriver, der nu huskes bedst, er Saxo, så er grunden den åbenbare, at han var digter. Hans fortælling om Uffe, der venter til sidste øjeblik med at gå imod en brovtende fjende — det er digtning, der ikke blot kan bruges til illustration af en magtmodsatning mellem to nabofolk, fortællingen kan også bruges som kraftkilde for det folk, der genkender sig i Uffe. Således er national- og verdenshistorien for de allerfleste af os erindringsbilleder af situationer og karakterer — altså de elementer, hvorpå digtningen bygger. Tvivler nogen på nytteværdien af denne digtning, tør man tro, at en henviisning til Højskolesangbogens register vil kunne afsløre fejltagelsen for dem.

„Sludder!! Kain var Agerdyrker
og Abel saas af Jorden, hvor Lunden
saa Kain offere Qvæg og Abel af
Jordens Frugter! Du faaar saagu
Prygl, naar Du læser saadan hen i Vei-
ret - Satans Tøs ogsaa! —

Historien om Kain og Abel er et af de første eksempler, vi alle møder på »anvendt litteratur«. Det har tegneren Fritz Jürgensen også erfaret på sin egen måde. Hans kommentarer til tegningen lyder: »Sludder!! Kain var Agerdyrker og Abel Faavehyrde, hvor kunde saa Kain offere Qvæg og Abel af Jordens Frugter! Du faaar saagu Prygl, naar Du læser saadan hen i Vei-ret - Satans Tøs ogsaa!«

Ud fra den erfaring, at de historieskrivere, der havde digterisk talent, gjorde faget levende for eleverne, har skolen lært sig at bruge også de digtere, der ikke var historikere, men som havde hentet inspiration af historiens erindringer om stadig gyldige menneskelige problemer. Og selv om faglærerne ofte nok har vidst, at digterne havde frihed over for historiens kontrollerede vidnesbyrd — og brugte den frihed — så var ingen lærer i tvivl om, at digterne var værdifuld hjælp for undervisningen. For digteren forvandlede beretninger om en fortids færdige begivenheder til fællesmenneskelige problemer, der har gyldighed i dag som for 1000 år siden. Digteren gjorde det døde levende, digteren fik det nye menneske til at opleve, hvad der uden oplevelse blev kold registrering af kendsgerninger.

Endda havde læreren den opmuntring, at eleven selv følte behov for skønlitteraturens oplevelse af faget. Der er alderstrin, hvori digtningen kun tjener det formål at illustrere en faglig interesse. Når drenge i 13-årsalderen bliver naturinteresserede, vil de læse dyreromaner og dyrefortællinger; og den lærer, der ikke udnytter digterne i sin undervisning, vil ikke kunne give sine timer varme og nødvendighed. Når højskolen i sin tid skrev to store lærebøger i historisk fysik og historisk matematik, så tilstod den dermed, at selv disse nøgterne og praktiske fag havde behov for skønlitteraturen. For en historisk

Tendenslitteraturen er ingenlunde — som mange tror — noget forholdsvis nyt i digtningens historie. Trærtimod er den så gammel som litteraturen selv — de aktuelle tendenser i digterværkerne er blot i tidens lob gledet i baggrunden. Således også i Charles Dickens' store romaner, de er deres tids sociale anklageskrifter i digterisk form. Tegningen her — af den berømte Dickensillustrator Phiz — er fra »Oliver Twist«.

Nogle vil mene, at digternes skildring af en tænkt, en fantaseret verden, dog ikke kan blive særlig betydningsfuld. Dette er en fejltagelse, er det alene af den grund, at der ikke findes ærligere dokumenter om menneskets bevidste og ubevidste liv end skønlitteraturen. Det er jo dog klart, at fortæller et menneske om sit privatliv i en selvbiografi, så vil hensynet til slægtninge, til venner, til vedtagne og lovfæstede regler for ret og uret hemme ærligheden på utallige måder. Men digteren, der forklæder sit indre liv i digtede figurer, han har skabt sig en måde, hvorpå ærligheden kan udtrykke sig uden tvang. Her vil ingen skamfølelse, ingen tabu-forestillinger, ingen privat blufærdighed, intet hensyn til forældre, ingen politisk forsigtighed farve beretningen om menneskers liv i samarbejde og i ensomhed. Digtningen er derfor det ærligste udtryk for, hvordan mennesker oplever tilværelsen. Enhver samfundsbeskrivelse, enhver gruppebeskrivelse må, hvis den skal være ærlig, og hvis den skal medtage de vurderinger, der ikke kan udtrykkes i tal og procenter, lære også af skønlitteraturen.

Det er tilstrækkeligt at pege på enkelte literære epokers tendenser og problemer, om man ønsker at demonstrere, hvor nært forbundet digt og liv er. Vi oplevede i trediverne en massearbejdsløshed, som endnu sidder i mange mennesker som en gammel angst. I de år var den foretrukne digteriske form romanen, for i den kunne arbejdsløshedens konsekvenser og arbejdsløshedens årsager drøftes i skildringer fra arbejdsplads og arbejderkvarterernes etagelejligheder. Det var en digtning, der var inspireret af økonomi og politik, og som fortalte om økonomi og politik. Men partiprogrammer, understøttelsestakster, fagforeningskontrol, nødhjælpsarbejde og socialkontor var i romanerne ikke blot lokaliteter og foranstaltninger og partiprogrammer. Det var menneskeliv under umenneskelige forhold.

Da en ny verdenskrig kunne anes, blev digtningen lyrisk. I angsten for en ny krig skabtes en digtning, der talte om menneskets skyld. Og dog var det kun syv, otte år siden, at en efterkrigs-digtning havde skildret den første verdenskrig ud fra økonomiske årsags-sammenhænge. Og da vi så i 45 oplevede en ny fred, kom freden sammen med atombomben, hvorfor den digtning, der nu er ved at forstumme, atter blev en digtning om skyld og ansvar og angst for undergang.

Digteren er altfor nemmer — således har en dansk digter beskrevet sin kunst — og er det i en sådan grad, at man tør hævde, at digtningens usikkerhed i dag over for nye ideer og nye former afspejler samfundenes usikkerhed over for de nærmeste års politiske resultater. Den, der i dag ønsker en ny problemdrøftende, realistisk og social roman, han ønsker tillige en problemfyldt virkelighed med social uro.

»Når den middelalderlige danske historikskriver, der nu kendes bedst, er Saxo, så er grunden den åbenbare, at han var digter. Hans fortælling om Uffe, der venter til sidste øjeblik med at gå imod en brovtende fjende — det er digtning, der ikke blot kan bruges til illustration af en magtmodsatning mellem to nabo-folk, fortællingen kan også bruges som kraftkilde for det folk, der genkender sig i Uffe.« Illustrationen er af Louis Moe fra Fr. Winkel Horns oversættelse af Saxos »Danmarks Krønike«.

ikke særlig gammel, det er Ove Mallings »Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenerne«. Den er fra 1777 og udkom i mange og meget store oplag. Et blik på bogens register viser, hvad den vil gøre med sine læsere: nogle af dens afsnit hedder religion, menneskekærlighed, troskab mod kongen, retfærdighed, embedsiver, flid i studeringer. For at opmuntre de ungdommelige læsere til at efterfølge bogens store og gode handlinger, blev en række begivenheder fremstillet i digterisk, medrivende form. På en af de historier skrev Ewald sit syngespil »Fiskerne« hvori for første gang håndværksfolk var oplevet som helte. Så stærkt troede Ove Mallings tid på digtningens betydning for al undervisning, at den fastholdt digternes pligt til som digtere at undervise. Deraf skabtes der digte om regnekunstens velsignelse for smede og tømrere, men også bevægede og bevægende ord som dem, Ewald bruger i fortalen til Samtlige Skrifter:

»— — — Religionen og de højere Dyder, Viisdoms Regler, og mit Fædrelands Ære er det uskiulte Formaal, og det væsentlige Indhold af mine Arbejder.«

Sagtens vil Ewalds ord forekomme de fleste moderne læsere fremmede, måske endda naive. Men hans ord kan man finde hos alle digtere fra de år, for med dem udtrykkes en holdning til digtningen, som dengang var almindelig. Således bliver skønlitteraturen da også en vej tilbage til en svunden tids mennesker. Ikke gennem en moderne digters oplevelse af fortiden. Men gennem døde digteres oplevelse af deres egen tid. Skønlitteraturen er et nøje aftryk af en klasses, en epokes, et menneskes oplevelse af den virkelighed, som engang var nutidig, og som vi ikke på nogen anden måde kan finde tilbage til. At ville studere kulturhistorie uden hjælp af skønlitteraturen er en absurditet.

matematik er en fortælling om menneskers stræben efter at løse problemer i aldrig trættet stræben efter at finde svar på enhver undren.

Hermed er egentlig svaret givet på det spørgsmål, om digtningen har nytteværdi i den undervisning, der ikke forklarer poesi. For hermed er sagt, at digtning, videnskab og studium begynder i det samme: i undren. Hvilket netop kan demonstreres af et digt, af Blichers digt om Morten Borup, den høstkarl, der en dag i engene ved Skanderborg går i stå ved kroppens arbejde med at slå hø, fordi hans bevidsthed arbejder med hans undren over, at alle de blomster, der slås ned, vokser frem næste forår. Af Borup blev der en pædagog, en videnskabsmand og en digter; hans latinsk skrevne forårsviser lever endnu, og hans skole i Århus mindes ham stadig.

*

Skolen er ikke blot folkeskolen med dens bibelhistorie og fædrelands-historie. Også universitetet er en skole. Og i den skoles arbejde bruger man også digtningen uden for de timer og fag, der direkte har digtningen som forskningsområde. Det er tilstrækkeligt at nævne psykologien. Praktisk taget enhver fagbog om menneskelig adfærd, praktisk taget enhver beskrivelse af menneskelige bevidsthedsfænomener bruger digternes fremstillinger for i dem at hente de tydeligste og klareste eksempler på fagets resultater. Ja, ikke få faglige betegnelser i psykologien er hentet fra skønlitteraturen. Det tør vel være nok at minde om Ødipus-kompleks, sadisme og masochisme. Så nær er forbindelsen mellem studiet af menneskelige sjælstilstande og digtningen, at en lang række tilstande har fælles betegnelse: lyrisk, dramatisk, tragisk. De fleste af de erfaringer om menneskets karakter og adfærd, som vi til dagligt udtrykker i bevingede ord, stammer da også fra litteraturen. Vil man overbevise, er det nok at blade i et leksikon over »levende ord«. En dansk journalist har brugt sådanne levende ord til en verdslig levelære for konfirmander.

*

Med ovenstående skulle der være ført bevis for, at skolen fra de elementære trin og op til universitetet bruger skønlitteraturen til formål, der ikke hører under litteratur-studiet. Det er ikke hidtil hævdet, at det gøres bevidst, måske dog med undtagelse af historie- og naturhistorielærernes anvendelse af historisk roman og dyrefortælling. Men at al undervisning, også bevidst, bruger skønlitteraturen, er en gammel sandhed. Man behøver blot at henvise til den ældre skoles læsebøger. De var inddelt i afsnit, der blev til støtte for naturhistorie, geografi, historie og, fremfor alt, morallære. Den ældste danske læsebog er

Literaturen er således altfornemmerens oplevelse af den store gruppe, af samfundet. Men den er naturligvis også et billede af den lille gruppe. Og i begge forhold skildrer digteren det enkelte menneskes forhold i gruppen. Sagen er jo den, at kunstneren er ener, han er uden for normen, han har ofte levet i kontaktvanskeligheder, har været oprører mod de fastlagte grænser. Både de grænser, som hans gruppe sætter i miljø-fordomme, og dem, hans samtid sætter i politisk og moralsk tradition.

Det er dette forhold, der neop nu gør skønlitteraturen så nødvendig i studiekredsarbejdet. For vi ved nu, at kontaktproblemer ligger bag en mangfoldighed af sociale forstyrrelser; at ægteskabslovgivning, skolelovgivning, straffelovgivning, arbejdskonfliktlovgivning ikke har noget formål uden viden om, og hensyntagen til, almengyldige psykiske erfaringer og oplevelsesmåder. Man kan fastlægge aldrig så fint beregnede arbejdsbesparende metoder på en fabriks mekaniserede samlebandsvirksomhed — den vil dog blive fiasko, hvis ikke viden om menneskers reaktioner indgår i beregningerne.

*

Hvad vi ved om barnets liv i dets gruppe: i familien, i skolen, det ved vi fra digterne. Vi kender barnets angst for det fremmede, kender dets angrebslyst skabt af undertrykkelse, kender dets afmagtsfølelse og har oplevet, at afmagtsfølelsen blev til magtlyst og voldsforherligelse. I en novelle af H. C. Branner skildres en elegant engelsklærers, ikke bevidst onde, men nådeløst effektive forfølgelse af en svedende og klodset elev. I et digt af Morten Nielsen fortælles der om en tyk dreng, der altid blev gjort til grin af kammeraterne, af den pige, han blev forelsket i, af den vikar, der vendte grinet mod en elev for at frelse sig selv — den dreng blev hipomand for dog endelig engang at blive den stærkeste. I en skitse af Jacob Paludan oplever vi en dreng, der ikke kan lære årstal og som bliver umulig, fordi læreren på forhånd går ud fra, at han er umulig. Bruger vi ikke de digtere, og mange andre digtere med dem, i de studiekredse, der arbejder med skolelovgivning, så er studiekredsen dømt til at blive papirsnak om levende ting.

Eller hvad er den studiekreds i familiekundskab værd, der ikke medtager digtningens oplevede erfaringer om mistro, selvhævdelse, selvtilbedelse, ømheds-trang og menneskelig kulde? Om mandens forhold til hustruen står der mere i et skuespil af Ibsen, i en roman af Leck Fischer, i en novelle af Tove Ditlevsen end i alverdens ægteskabslovgivning tilsammen. Og digtningens menneske-

»Vi oplevede i 30'erne en massearbejdslosigkeit, som endnu sidder i mange mennesker som en gammel angst. I de år var den foretrukne digteriske form romanen, for i den kunne arbejdslosigkeitens konsekvenser og arbejdslosigkeitens årsager drøftes i skildringer fra arbejdsplads og arbejderkvarterernes etagelejligheder . . . Partiprogrammer, understøttelsestakster, fagforeningskontrol, nødbjælpsarbejde og socialkontor var i romanerne ikke blot lokaliteter og foranstaltninger og partiprogrammer. Det var menneskeliv under umenneskelige forhold.« Billedet er fra arbejdsløse smedes kontrolsted i 30'erne.

lige erfaringer er, dengang de blev nedskrevet, rensat for det tilfældige. Derfor er skønlitteraturen bedre at anvende end den enkelte studiekredsdeltagers egne private erfaringer — dem han jo desuden ofte må afstå fra af diskretionsgrunde. Og stadigt gælder det, at skønlitteraturen giver de menneskelige erfaringer et langt perspektiv. En studiekreds i arbejdspladsforhold er ikke bundet til at bruge vor tids erfaringer alene, den kan sammenstille håndværkskultur, industrikultur, landbrugskultur og endda opleve arbejdspladserne til forskellige tider og med forskellige mennesker. En novelle, der er 100 år gammel som Goldschmidts »Tømmerpladsen«, kan bruges sammen med Branners roman »Legetøj«, der er 15 år gammel, og atter modstilles Appelquists »Krig med regnestokke«, der blot er nogle få år gammel.

★

Ligesom al undervisning begynder i undren, ender den i skaben. Og denne skaben er ikke enerens; det ligger i undervisningen selv, at den forudsætter

samarbejde og samliv. Skal undervisningen lykkes, må der være sympati mellem elev og fag, mellem lærer og elev, helst på den måde, at alle er elever i fælles søgen. Det var det, de gamle højskolefolk mente, når de som motto for deres skolearbejde satte ordene: menneske først. For det at være menneske er noget mere end det rent biologiske. At være menneske vil sige at være nået til erkendelse af, at intet menneske er ene eller kan være ene, at mennesket har ansvar for mennesket, sig selv og andre. Der er ingen bedre vej til den erkendelse end digtningens. Derfor kan man sige, at ikke blot er al undervisning, alt studiekredsarbejde nært forbundet med læsning af digterne i de enkelte faggrupper, men skønlitteraturen er aller egentligst en forudsætning for, at man overhovedet kan få mening i og udbytte af nogen studiekreds.

Det er ikke blot den grundtvigske højskole, der tør bruge de ord om menneskets centrale plads i al undervisning. Også arbejderhøjskolen, de gamle latinskoler, den moderne gymnasieskole og de selvstændigt arbejdende studiekredse må begynde i det menneskelige. Og det betyder til syvende og sidst, at hver studiekredsdeltager begynder i sig selv: man må bringe sig i forhold til det, man vil vide noget om, hvis ens viden skal have perspektiv. Man må rense sig for fordomme, må fylde sig med nye erfaringer. Det hjælper skønlitteraturen os til og kun således bliver tal, tabeller, paragraffer, kurver og forordninger til andet end sorte tegn på hvidt papir.

Det kan være, man kommer til at tvivle på noget, der før var sikkert. Det kan være man oplever angst, der sætter sig i nerverne, at smukke ord bliver tomme. Men så er man parat til at studere, for så er man bragt ind i en problemfyldt livsform, og studiekredsen er ikke længere et sted, hvor man uddanner sig til et ben i en fagforening, et medlemskab i et forældreråd, et avancement på en arbejdsplads. Studiekredsen er nu til for det samlivskabende arbejdes skyld, ikke for den personlige forfængeligheds eller ærgerrigheds skyld.

Frederik Nielsen.

PALLE NIELSEN: AF »DEN FORTRYLLEDE BY«

DET HELE MENNESKE

Af Poul Hansen

Det hele menneske er oplysningsarbejds ideale mål, siger forretningsfører Poul Hansen, AOF København. Men hvordan kommer dette hele menneske til at befinde sig i de kommende årtiers kamp for produktionsforøgelse og social velfærd? Og hvordan skal folkeoplysningen løse sin opgave på disse vilkår? Spørgsmålene er artiklens emne.

Man kan formentlig gå ud fra, at de fleste folkeopdragere har et egentligt mål med deres arbejde, og at dette kan sættes som noget i retning af menneskelig kvalitet.

Sagt med andre ord er der altså tale om at sætte en udvikling igang. Videre kan man gå ud fra, at denne udvikling må omfatte det, englænderne kalder »the whole man«, hele mennesket. Ser man bort fra det rent fysiske, må oplysningsarbejdet altså tage sigte på både forstand, følelse, karakteregenskaber, dømmekraft o. s. v.

Efter dette kan der ikke være tale om, at den rene meddelelse af kundskaber dækker begrebet folkeoplysning. En sådan meddelelse og tilegnelse af viden lader sig meget vel gøre, uden at der i og for sig sker andet end en oplagring, hvor kun hukommelsen er engageret. Et menneske kan altså godt stå aldeles i stampe under en sådan oplagringsproces.

På den anden side kan der jo ikke være tvivl om, at tilegnelsen af en mindre eller større grad af viden er et uundværligt led i enhver form for folkeoplysning og personlig udvikling. Kundskaber er for så vidt det nødvendige

råstof, som ganske vist kan ligge stille som død kapital på hukommelsens lager, men som unægtelig også er forudsætningen for, at en udvikling kan komme igang og fortsættes.

Selvfølgelig kan kundskabstilegnelsen i sig selv være igangsættende. Volder den for store vanskeligheder i forholdet til intelligensgrad og karakteregenskaber, er det jo meget almindeligt, at den går i stå af sig selv, og i så fald har vedkommende menneske tabt et slag. Overvindes vanskelighederne derimod, er der i det mindste sket en karaktermæssig udvikling, en forstærkning af personligheden med mulighed for fortsættelse efterhånden som opgave efter opgave besejres.

Får endvidere to mennesker at vide, at en bestemt stjerne befinder sig så og så mange lysår fra jorden, kan det ene modtage denne kendsgerning som et stykke ganske ubevægende viden, medens den samme oplysning hos det andet kan give stødet til den dybe undren, der sætter sindet i bevægelse og gør det modtageligt.

Det er naturligvis umuligt at afgøre, hvor mange mennesker der lader sig bevæge og i hvilken grad alene ved et sammenspil mellem deres egen personlighed og de kundskaber, der er indenfor rækkevidde. Erfaringen siger os vel imidlertid, at det kun er de færreste, der udvikler sig i »splendid isolation« og ved egne kraftkilder alene.

Mange ville sige, at her kommer læreren ind i billedet som den afgørende tredie og inspirerende faktor, der sætter gang i tingene. Men det er jo på ingen måde givet. Enhver, der personligt har oplevet den virkelige studiekreds, hvor alle evner at arbejde med, vil have vished om noget andet. Navnlig før oplysningsarbejdet havde nået den folkelige bredde, det har idag, kunne studiekredsen bestå af mennesker af omtrent ensartet kvalitet og med egne igangsættende evner. Det var ikke primært kundskabstørst, der havde bragt dem sammen, selvom de naturligvis havde en klar forståelse af egne behov også på dette punkt. Det var snarere store forventninger, en ukompromitteret tro på, at store ting ville times det menneskelige samfund og dermed menneskene selv, såfremt mange stod sammen og gjorde midler og mål til et med dem selv. Det håndgribelige udgangspunkt var nok materielle problemer, men det bevægende indhold var i højere grad et spørgsmål om menneskelige værdier end om materiel fremgang, selv om de to ting var nært forbundne i den givne situation.

For disse i virkelig forstand fremragende folk var lav løn, lang og ensformig arbejdstid, dårlige boliger og arbejdsløshed en menneskelig diskriminering, en afkortning af tilværelsens muligheder, hvis mærker de kunne aflæse på deres egen krop, i deres eget sind og i deres nærmestes ansigtstræk og hæmmede

livsudfoldelse. Den stærkt bevægende impuls, som er den egentlige generalnævner i al virkelig folkeoplysning, var altså tilstede hos disse mennesker selv. Det levende ord var måske ikke så velsmurt og flydende, som på de grundtvigske højskolars talerstole, men det var der som en dialog mellem dybt engagerede mennesker.

Men de folk var en elite, som havde fundet sammen, fordi byen havde mennesker nok til, at sådanne grupper kunne dannes. I et bredere anlagt oplysningsarbejde sker sådan noget ikke. Der vil Kristen Kolds ord om først at *oplive* og derefter at *oplyse* stadig have fuld gyldighed. Dette gælder ikke mindst nu, hvor utrygheden er verdensomfattende, og hvor en kompliceret omformningsproces både hvad åndslivet og det materielle angår er over os med en sådan styrke, at begge dele virker afvæbnende for tanken.

Mere end sædvanlig kommer derfor til at hvile på folkeoplysningens folk: lærerne, studiekredslederne, foredragsholderne. Skal oplysningsarbejdet fortsat have den bredde, som er livsnødvendig i et demokrati, står det i høj grad til dem.

Lige gyldigheden navnlig hos ungdommen overfor samfundsspørgsmålene er ofte med rette blevet fremhævet i de senere år. Typisk er en bog af den tidligere leder af Arbejdernes Oplysningsforbund i England, *Ernest Green*, som med en blanding af undren og skuffelse kalder sin bog: »*Why this Apathy?*« (Hvorfor denne sløvhed?) Det afvæbnende i den samfundsmæssige situation har på samme tid gjort folk mere apatiske, mere asociale og mere individualistiske. På den ene side er de skatter, som er et direkte resultat af mange flere fælles goder, blevet tidens pinagtigste politiske ærgrelse, på den anden side er vi alle grebet af bilens, køleskabets, flisernes, den elektriske barbermaskines og knallertens dille. Disse, det menneskelige velværes goder og moderne tjenerne, hvis værdi dog har sin grænse, er for mange blevet de egentlige livsværdier, som man er villig til at slæbe sig en psykisk pukkel til for at opnå. Lader det sig ikke gøre hurtigt nok, kommer surheden, for så er ens afvæbning helt fuldbragt i en verden, hvor ellers det dynamiske er trumf.

Selvom der nok er overordentlig meget sandt i talen om apatien overfor samfundsspørgsmålene, er det dog et spørgsmål, om den helt kan holde, dersom nogen havde mulighed for og tid til at granske den nøjere. Det er sandt, at demokratiet er betinget af alle borgeres interesserede medleven, og at det får en betænkelig svaghedsperiode, når de fleste samler sig mere om egne interesser og eget privat velvære end om det forpligtende demokratiske fællesskab, hvorpå alting er bygget op.

Når det kommer til stykket kan det godt være, at den tilsyneladende ligestyldighed overfor fællesskabets interesser også må ses fra en anden side. Det

kan virke lidt forstemmende, når der f. eks. på Borups Højskoles aftenhøjskole melder sig for få elever til et fag som nationaløkonomi, medens der heldigvis ikke er noget i vejen med litteratur, filosofi og psykologi.

Skyldes apatien overfor samfundsspørgsmålene som antydet i bladet »Information« for nogen tid siden måske det forhold, at presset fra den vældige social-økonomisk-tekniske udvikling har rejst langt dybereliggende menneskelige spørgsmål, som man søger svar på indenfor de mere direkte menneskelige fag som skønlitteraturen, filosofien og psykologien? Er der tale om mere eller mindre ubevidste åndelige behov, som er blevet ladt i stikken, og som nødvendigvis må tilfredsstilles, såfremt balance skal opnås. I så fald er det et stykke virkelighed, som man må bøje sig for, og som kunne tyde på en vis visdom hos mennesker, som man ellers for at finde en forklaring, blot kalder apatiske.

Nægtes kan det under alle omstændigheder næppe, at den åndelige kulturelle udvikling synes underdimensioneret i forhold til den teknisk-materielle, såfremt man da ellers går ind for begrebet »the whole man«.

Vi kan ikke komme udenom, at kravet om øget arbejds effektivitet og højere levestandard presser på og mere og mere skubber vigtige menneskelige og sjælelige spørgsmål ud til siden. Det øgede jag kommer vi nok ikke udenom. Alle mennesker kæmper en hård velværekamp og alle lande lægger an til en øget indbyrdes konkurrence om markederne. Under forudsætning af fred vil vi i de kommende årtier opleve både en produktionsanspændelse og en velstandsforøgelse, som nok vil kunne tage pusten fra os. Under en sådan udvikling gælder det om at holde balancen. Bliver levestandard ensbetydende med den eneste anerkendte livsværdi, bliver det også skralt med princippet »the whole man«.

Overfor dette er det vigtigt at gøre sig klart, at den gængse og som regel slavisk overholdte fagopdeling i samfundslære, skønlitteratur o. s. v. vel har sin berettigelse, men at den trods alt er en kunstig ting, som let fører til, at stoffet pædagogisk set stivner, så det ikke længere kaster lys over de afgørende spørgsmål, der trænger sig på hos mennesker. Og det er først og fremmest det, folkeoplysning skal.

Man kommer her til at tænke på den gamle højskolemand, Ludvig Schrøders ord om, at højskolen er der, hvor elevens trang til at spørge mødes med lærernes evne til at give svar. Han begyndte med at hente stof fra nordiske myter, men endte med Danmarks hjælpeklæder og næringsveje. Det afgørende for ham var åbenbart ikke et afgrænset fagområde, men et stofvalg der knyttede sig så nær som muligt til det levende livs behov, og som derfor havde genklangens muligheder i sig.

Anvendt på vor tids uundværlige oplysningsarbejde omkring samfundsforholdene kan dette måske forstås sådan, at man må give samfundslærens forskellige stofområder livgivende indhold, navnlig fra skønlitteraturens meget rige kilder fra Skjoldborg og Nexø til Dostojefsky og Steinbeck etc. etc., jævnfør dr. phil. Fr. Nielsens foredrag for studieledere indenfor AOF i København sidste vinter. Foredraget findes gengivet andetsteds i dette nummer af »Arbejderhøjskolen«.

Poul Hansen.

PALLE NIELSEN: AF »DEN FORTRYLLEDE BY«

BESØG I MYSORE

Af IB JUUL

Danske ungdomsorganisationer har gennem UNESCO's kuponplan ydet støtte til det fundamentale oplysningsarbejde i den indiske stat Mysore. Som repræsentant for Dansk Ungdoms Fællesråd har Ib Juul været på en rundrejse i Mysore. Nogle af hans indtryk fra rejsen er samlet her.

Det er altid spændende at besøge et land, man har gjort sig visse ganske bestemte forestillinger om. Svarer det til det, man ventede, eller er det helt anderledes?

Med Mysore var det både—og. Da jeg i august måned i år fik lejlighed til at opholde mig nogle uger i Indien, og naturligvis anvendte den ene uge til at besøge Mysore, som danske ungdomsorganisationer — og også andre, f. eks. sidste års elevhold på Roskilde højskole — gennem UNESCO's gavekuponplan har hjulpet og stadig hjælper, havde jeg nok i forvejen søgt at regne ud, hvad jeg ville møde. Jeg vidste, at Indien er et land med uhyre sociale problemer, at det store flertal af befolkningen lever på eller under sultegrænsen, kun 20 pct. kan læse og skrive, at tuberkulosen, tyfus'en og paratyfus'en årlig kræver millioner af menneskeliv. Man havde fortalt mig, at en forbedring af levestandarden med blot 2 pct. ville kræve millioner af kroner — og alligevel havde jeg været med til at foreslå Dansk Ungdoms Fællesråds årsmøde, at danske ungdomsorganisationer skulle samle 200.000 kr. ind, der skulle bruges i kam-

pen mod uvidenheden og den sociale nød. Af og til var man jo blevet spurgt, om disse — efter problemernes størrelse — få kroner overhovedet ville have nogen betydning. Svaret havde ikke altid været lige overbevisende.

Inderne *er* fattige. Titusinder må sove på fortovene, fordi de ikke har noget hjem; jeg måtte på jernbanestationen i Agra, hvor jeg ventede på nattoget til Delhi, være meget forsigtig med, hvor jeg gik, for ellers ville jeg uvægerligt have trådt på nogle af de mange dragere, rickshawkørere eller blot hjemløse, der lå og sov på perronen, uden så meget som et tæppe under sig. Husene, som det store flertal af byernes befolkning boede i, fortjente ikke navn af menneskeboliger: som oftest lerklinede hytter uden vinduer eller blot de sparsomste møbler. Lys, gas og vand kendtes naturligvis ikke, det var ikke ualmindeligt i storbyerne at finde kvarterer, hvor der fandtes fire vandposte til 40.000 mennesker. Og hvad der måske slog en mere end noget andet, når man gik rundt i gaderne i en indisk by — der fandtes så at sige ikke gamle mennesker. Folk når ikke at blive gamle, de bukker under for de mange sygdomme, som hærger Indien, eller også dør de langsomt af sult.

Er det håbløst at hjælpe Indien?

Her skal mine erfaringer fra Mysore tale for sig selv.

Mysore er en af Indiens gamle fyrstestater, nu en del af Indien med lokalt selvstyre. Befolkningen tæller knap 9 millioner. Sammen med en anden dansker — også beskæftiget med ungdomsarbejde — var jeg Mysore-regeringens gæst i en uge. Vi blev modtaget på det hjerteligste og fik lov til at se alt, hvad vi udtrykte ønske om. Først og fremmest var vi interesseret i det arbejde, Mysore State Adult Education Council — Mysores oplysningsforbund — har i gang for at lære befolkningen at læse og skrive, lære dem et mere moderne landbrug — Mysore er frem for alt et landbrugsland — og lære dem hvilke rettigheder og forpligtelser, de som borgere i et demokratisk land har.

Det kan synes mindre væsentlige opgaver, når man først og fremmest skal bekæmpe social nød og elendighed, men en absolut forudsætning for, at det kan lykkes, er, at produktionen — og altså især landbrugsproduktionen — bliver mange gange større. Det nås kun ved modernisering af landbruget — og hvordan fortælle landsbyernes folk, hvorledes de skal bære sig ad, hvis det ikke kan ske gennem aviser, bøger, tidsskrifter o. s. v. Skal sygdommene bekæmpes, må hygiejnen være i orden — også det læres kun via det skrevne ord.

Det er et arbejde af imponerende omfang, der er sat i gang af Mysores oplysningsforbund. Først og fremmest lærer titusinder af voksne mænd og kvinder landet over at læse og skrive. I 1952—53 var der 1809 klasser med et halvt hundredetusinde elever, hvoraf 32.541 bestod »eksamen«. Eksamen

fjerkræavl, kulturhistorie, samfundskundskab, geografi, grundtrækkene i de store verdensreligioner, kunsthistorie, borgerlig ret, hygiejne m. m. Derudover vælger hver af eleverne et par frivillige kurser. De kan vælge imellem at lære vævning, fletning, biavl, skrædderi, snedkeri, husbygning.

Der lægges endvidere megen vægt på folkedans og folkesange. Der aflægges ikke eksamen. Hverdagens program ser således ud:

- Kl. 5.00 Vækning.
- 5.15— 5.30 Morgengymnastik (gymnastikken minder meget om Bukh-gymnastik).
  - 5.30— 5.45 Bøn.
  - 5.45— 6.15 Gruppespinding. (En af Gandhis ideer. I fuldstændig tavshed sidder alle eleverne og spinder den høstede bomuld til fine tråde. Herved skulle eleverne opøves til selvkontrol og intens tænken).
  - 6.15— 6.30 Fritid.
  - 6.30— 7.00 Rengøring af sovesal.
  - 7.00— 7.30 Morgenmad.
  - 7.30— 9.30 Undervisning i marken.
  - 9.30—11.30 Gruppearbejde, hvorunder forskellige fag gennemgås.
  - 11.30—12.30 Fri.
  - 12.30—13.00 Frokost.
  - 13.00—15.00 Fri.
  - 15.00—17.00 De forskellige håndværk, markarbejde.
  - 17.00—18.00 Folkedans — folkesang.
  - 18.30 Middag.
  - 19.00—20.00 Fri.
  - 20.00—22.00 Foredrag, diskussioner, lege o. s. v.

Om mandagen arbejder alle eleverne ude i omkringliggende gårde.

Hovedvægten lægges naturligvis på landbrugsundervisningen. Det indiske landbrug er håbløst forældet. Man høster stadig med segl eller le og pløjer med okseforspændt træplov. På skolen læres, hvordan man med små midler kan mangedoble udbyttet af sin jord. Vi danskere spurgte naivt, om man ikke anvendte traktorer i undervisningen. Det er der naturligvis slet ikke tale om, at man har råd til. Men lad mig give et enkelt eksempel på, hvad de lærer:

Når risen sås, er det skik at så ganske utrolig store mængder. Når de små planter kommer op, tynder man ud og planter de kraftigste om. På skolen lærer eleven at så med stort mellemrum mellem de enkelte kerner. Resultatet er, at man kan nøjes med at udså 10 pct. af det almindeligt anvendte, og plan-

Fra en af de mange modtagelser af de danske udsendinge: for bordenden Asger Nordvig, vicepræsidenten for Mysore's oplysningsforbund, dr. Siddalin-Gaiya og artiklens forfatter i aktion.

Den nuværende elementære skoleundervisning giver nok både børn fra byen og landet muligheder for undervisning, men kun teoretisk. Mange unge fra landsbyen, der har gået i skole i byen, vender tilbage til landsbyen for at arbejde sammen med familien. Men de er ude af stand til at klare de mange praktiske problemer i landbruget, og meget snart søger de at undslippe landsbyens trummerum. Vidyapeethen kan hjælpe disse unge mænd og oplære dem til at løse deres sociale, økonomiske og kulturelle problemer mere effektivt. Den baner vejen til landbrugets rekonstruktion.

Med dette program indbyder da de to vidyapeether landboudom til dygtiggørelse. Der kræves af eleverne, at de

- 1) selv driver et landbrug eller hjælper med i familiens bedrift,
- 2) skal kunne læse kannada,
- 3) er mellem 18 og 25 år,
- 4) er indstillet på at vende tilbage til landsbyen og arbejde videre der.

Skolen er helt gratis. Der undervises i følgende fag: Landbrug, kvægavl og

Et stort problem er at bevare kontakten med »the new literate« — de, der har lært at læse. Man starter et specielt kursus for dem, hvor de får lejlighed til at læse en lang række bøger om vidt forskellige emner, indisk historie, religion, politik, litteratur med stigende sværhedsgrad. Ialt har rådet udgivet 112 små bøger, beregnet til dette brug.

Endelig udgives et ugeblad, der sendes gratis til alle klasser, og som de, der forlader klasserne, kan abonnere på for en meget lille sum. Det er skrevet i et meget enkelt sprog — og med mange billeder.

Andre aktiviteter: 2154 landsbybiblioteker er oprettet af og forsynes med litteratur af rådet. Man skal ikke forestille sig noget i retning af danske biblioteker, oftest er det kun en lille bogkasse med 50 lasede og slidte bøger, der kaldes for bibliotek. Men bøgerne bliver brugt.

Filmsforevisninger anvendes især i landsbyerne. De films, der vises, er dels underholdende, dels belærende. Ad denne vej søger man at lære landbefolkningen bedre hygiejne, moderne landbrugsmetoder, samarbejdets betydning, Kooperation o. s. v. Men da rådet kun disponerer over tre filmsapparater, er det umuligt at nå alle 16.000 landsbyer.

Vidyapeeths.

Mest imponerende — og institutioner med vældige perspektiver — er de to landbrugsskoler, vidyapeeths, som rådet har bygget. Direkte inspireret af danske højskoletanker er disse to skoler bygget med faglig og kulturel undervisning af landungdommen som formål. Hver af de to skoler kan tage 30—40 unge landmænd på et 6 måneders kursus.

Programmet for kurset illustreres bedst ved at citere den brochure om vidyapeether, rådet for få måneder siden har udgivet:

- 1) Vidyapeethen giver yderligere undervisning til voksen ungdom, der ikke har fået ordentlig undervisning i barneskolen. Mange bondesønner forlader hvert år skolerne og nedsætter sig som landmænd. Mange af disse ville være glade for at fortsætte undervisningen, hvis de fik tilbudt et kortere kursus uden for høsttiden.
- 2) Vidyapeethen giver en træning, der giver større udsyn og gør eleverne til aktive borgere i landsby-samfundet. Ungdomsårene mellem 16 og 25 er den bedste for opdragelse til medborgerfølelse. I disse år stilles store spørgsmål om livet, religiøsitet, vågner, kærligheden til poesien, fædrelandet og samfundet vokser sig stærk, kort sagt, de unges karakter præges for livet.
- 3) Skoleplanen giver mulighed for både et teoretisk og praktisk studium af landbrugsproblemer.

— ja, det er skam et alvorligt foretagende. Når en voksen klasses elever har lært læsningens begyndelsesgrunde og kan stave sig igennem simple og enkle historier — som regel efter tre måneders undervisning fem gange om ugen — afholdes en højtidelig prøve under ledelse af lokale embedsmænd fra undervisningsministeriet — svarende til vore amtsskolekonsulenter. De elever, der består prøven, får udleveret et nydeligt diplom, underskrevet af præsidenten for Education Council. De har fået bevis for, at de er »declared literate« — har lært at læse.

Vi besøgte mange klasser. Som regel i små fattige hytter — uden møbler og kun sparsomt oplyst af en petroleumslampe, som efter tur blev lånt af den, der læste for os. 20—25 elever er det almindelige. Mænd og kvinder går hver for sig, kvinderne om dagen, mændene om aftenen. De er i alderen fra 13—30 år, mange af kvinderne har deres småbørn med, ikke altid lige rolige. Det er ikke ualmindeligt at træffe 13-årige inderinder, der er gift. Alle har de deres fineste tøj på, kvinderne deres farvestrålende sari'er, til ære for de fremmede gæster.

Det var en sjælden oplevelse at høre og se den begejstring, hvormed disse jævne indere læste de få ord, de kunne. De følte selv, at det var noget stort, de havde lært, og uden tvivl lå der et hårdt slid bag.

Selv om vi ikke forstod indisk — i dette tilfælde kannada, der er sproget i Mysore — opdagede vi dog hurtigt, at meget af det, man læste for os, lød ens. De fleste læste da også op fra ABC'ens første side! Der følte de sig sikre. Men de kunne mere. En gang trak jeg en avis op af lommen og spurgte, hvem der kunne læse den. Efter nogle øjeblikkes forlegen hvisken meldte en ung kvinde sig. I rivende fart læste hun en af artiklerne — og vore ledsagere fortalte os, at det var omtrent fejlfrit.

Flere steder sang klassernes elever deres gamle indiske folkesange for os, dansede og spillede — alt sammen noget, de havde lært i deres »skole«. Meget rørende var kvindernes små håndarbejder, også lavet »på klassen«.

I alle byer er der klasser, i mange landsbyer og i nogle af de større fabrikker er der undervisning for virksomhedens medarbejdere. Lærer er ofte den lokale skolelærer eller universitetsstudenter, der ser en opgave i at være med. De lønnes på »akkordbasis« — 3 rupees (4,50 kr.) for hver elev, der består prøven. I øvrigt regner rådet med, at hver elev koster dem ialt 5 rupees foruden lærerlønnen, anskaffelse af undervisningsmateriel, bøger, tavler, grifler o. s. v. Rådet udgiver selv alle de bøger, der anvendes i undervisningen.

30.000 elever om året kan synes mange, men når man tænker på, at der er 4 millioner voksne i Mysore, vil det jo tage nogle år, inden man når vejs ende. Rådet ville intet hellere end udvide sit arbejde, men mangler midlerne dertil.

På den hypermoderne telefonfabrik i Mysore's største by, Bangalore, arbejder der 5000 arbejdere — og det er fuldautomatiske telefoner der fremstilles.

terne bliver både større og bærer mere, da de ikke bliver kvalt mellem alle de andre. Tænk hvad det betyder for en sultende millionbefolkning, at man kan spare 90 pct. af udsæden — og alligevel få en bedre høst.

Vi besøgte som nævnt begge skolerne, og begge steder var vi imponeret af de overordentlig intelligente elever, man havde. De spørgsmål, vi blev stillet af dem, var særdeles indgående. Især var man interesseret i dansk landbrug, og jeg må med beklagelse tilstå, at vi to byboere ikke nær kunne gå ind på en nærmere besvarelse af de fagligt betonedede spørgsmål. Men morsomt var det, så interesserede de var i Danmark — Kold og Grundtvigs billeder hang forøvrigt side om side med Nehrus i en af skolerne.

Vidyapeethen har været en stor succes. Det har vist sig, at man har bevaret en snæver kontakt med tidligere elever, og at disse elever meget hurtigt har virket inspirerende i deres egne landsbyer.

Kun vil man gerne have mange flere vidyapeether. Staten havde givet tilsagn om tilskud til en tredje, men på grund af almindelige sparebestræbelser er den ikke opført endnu.

Målet er foreløbig en skole i hvert af Mysores 10 distrikter. Det er heller ikke for mange, når der er 16.000 landsbyer, man skal have lært moderne landbrug.

Det er til den tredje skole, at Danmark gennem kuponplanen giver sit bidrag til anskaffelse af de tusinder af ting, der er nødvendige i undervisningen.

Rådets arbejde er — hvad forhåbentlig også læseren har fået indtryk af — særdeles vidtspændende. Men det er effektivt organiseret. I spidsen er et præsidium, hvor flere fremtrædende mænd har sæde. Et par af dem har helt viet deres liv til dette arbejde uden at få en øre for det. Det skyldes deres inspiration, at man er nået så langt, som man er.

Det praktiske arbejde ledes fra et hovedkontor, der har 15 medarbejdere. Lederen er kontorchef i undervisningsministeriet, udlånt af dette. I hvert af landets 10 distrikter arbejder distriktsledere hver med sit kontor. Bag sig har de en folkevalgt komité. Flere af distrikterne er igen delt op i underdistrikter. »District-officers'« opgave er at starte nye klasser, følge deres arbejde, arrangere filmsforevisninger, passe biblioteker o. s. v.

Rådets årlige budget er alt inclusive ca. 1 million kroner. De 95 pct. skaffes ved tilskud fra staten, resten ad privat vej.

★

Man rejste hjem, opfyldt af ønsket om at fortælle, hvor vigtigt arbejdet er, hvor det fortjener støtte.

Måtte i hvert fald læserne af denne beretning føle sig overbeviste.

Ib Juul.

En
eftermiddag
hos

ANDERSEN NEXØ

Af JOHS. HALD

Når jeg i min grønne ungdom læste en bog, som helt formåede at fylde mit sind, var det altid mit højeste ønske, om jeg engang kunne få lejlighed til at se bogens forfatter og høre den røst, der gennem bogens blade så indtrængende talte til mig.

Der var især tre af mine beundrede literære stormoguler, jeg ønskede at se: Andersen Nexø, Johs. V. Jensen og den store mester Pontoppidan. Ham opnåede jeg nu aldrig at få så meget som et glimt af. Adskillige gange er jeg cyklet forbi karréen på den ordrupske sidevej, hvor han i sine sidste leveår havde sin bopæl uden dog nogen sinde at få den gamle digter at se.

Johs. V. Jensen fik jeg derimod lejlighed til både at se og høre. Det var et par år før hans død, ved en solhvervsfest, hvor han holdt solhvervs-talen. En lille sejt, grå mand på en talerstol, ihærdigt bladende i en bun-

---

I 1927 besøgte Johs. Hald som vandrende gesell sammen med en kammerat Andersen Nexø, der dengang boede i Sydtykland. Besøget affødte nogle dagbogsoptegnelser, som danner grundlaget for denne artikels skildring af håndværkssvendens møde med Pelles og Dittes store nu afdøde digter.

---

ke raslende og knitrende papirer, han havde liggende foran sig. Nogen beåndet taler var han ikke, han skrev tifold bedre end han talte. Men hans udseende kunne jeg godt forlige med den stemme, der havde talt til mig i »Den lange rejse«, myterne og Singaporenovellerne. Der udstrålede en fortættet energi og veloplathed fra det sammenbidte udtryk i det stærke indianeransigt.

Nexø opsøgte jeg selv. Det var i eftersommeren 1927. Sammen med en kammerat var jeg på valsen ned gennem Europa, og da vi nåede ned til Bodensøen, fandt vi på at besøge vor berømte og beundrede landsmand. Vi ville »se giraffen«. Nexø boede

dengang i den lille by Allensbach i Baden på søens nordside.

Det var en diset og regnfuld eftermiddag, vi kom travende derud inde fra Konstanz, hvortil vi om formiddagen var ankommen med dampskib fra Lindau. Vi fandt uden vanskelighed huset, hvor han boede, et lille malerisk bondehus med grønne vinduesskodder og en lille stump have mellem huset og søbredden.

Vi banker på, og en ung tysk udseende husalf lukker op og spørger, hvad de herrer ønsker. Vi fremsiger vort ærinde, og da hun spørger, hvem hun tør melde Herrn Nexø, får hun navne og titler stukket ud og forsvinder op på første sal.

Kort efter viser Pelles og Dittes digter sig på trappen, lyslevende som man har set ham på billeder: det brede, kraftfulde ansigt med det stærke blik, de bølgende, grå lokker og den store, sorte sløjfe under hagen. Han mønstrer et øjeblik skarpt de to gesseller. Ser os an. Så hilser han venligt og beder os træde nærmere. Kønne var vi vist ikke at se på, ialtfald ikke i tøjet, efter ugers trampen ad støvede og plørede landeveje i alkens vejr og nattelejer i ikke altid lige propre herberger, halmstakke eller landevejsgrøfter. Vi bliver ført ind i digterens dagligstue og bænket ved bordet, selv sætter han sig for bordenden. Husalfen trækker sig med et yndefuldt buk tilbage. — Vi er ene med Stormogulen.

Han er lidt forbeholden til at begynde med, tager mål af os. Og vi af

ham. Det varer noget, inden kontakten kommer i stand. Samtalen springer ikke letfodet mellem os, pauserne er lange. Hvad pokker skal man hitte på at sige? Højskolen i Esbjerg bringes på bane, det må være et godt samtaleemne. — Ja, Nexø har ikke noget med den skole at gøre mere. Men har haft det. Han fortæller om det samarbejde, der har været mellem ham og Sundbo. Men det var et overstået stadium. Der var jo det, at Nexø havde været i Rusland siden da og udtrykte sympati for sovjetstyret.

Det emne var måske ikke så godt.

Efter en stund kalder Nexø på Fraülein Ilse, det er husalfen. Hun er straks på pletten. Stille og ærbødig afventer hun husbonds ordrer. Hun får en besked og trækker sig tilbage, lukkende døren lydløst efter sig. — Der går et stykke tid, så kommer hun tilbage og melder: Es ist serviert. Nexø rejser sig og byder på kaffe. Slet ikke nogen dårlig idé. Hvad formår vel at løsne tungebånd og bringe samtale igang som et vel-dækket dansk kaffebord.

Og snart sidder vi bænket om det. I en lille stue med udsigt ud over søen. Vejret er klaret op, søen ligger blank og spejlklar, kranset af enge, skove og vinmarker. Langt ude blåner fjerne bjerge.

Kaffen dufter, og de store sigtemadder, tykt belagt med dejlig fårerullepølse, smager vidunderligt. Vi har det rart og hyggeligt. Nexø beklager, at hans kone ikke er hjemme,

Andersen Nexø fotografere ved en folkefest i sommeren 1939 i anledning af hans 70 årsdag.

det ville have glædet hende at hilse på hendes mands landsmænd.

Samtalen glider ind på danske kontra tyske forhold. Nexø har mange lovord om Tyskland og tyskerne. (Det er i Weimarrepublikens dage). Men taler ikke så pænt om sine landsmænd og sit gamle fædreland. Danskerne er ham for kønsløse, de hænger sig alt for meget i småtterier og personlige kævlerier. De tyske arbejdere er meget mere politisk vågne end deres danske klassefæller, de er mere frigjorte, de lader sig ikke føre i bånd af de gamle førere. Den tyske presse er fri

og uafhængig i modsætning til den danske, der ledes ud fra snævre materialistiske interesser. Et blad som Politiken redigeres i virkeligheden fra ekspeditionskontoret. Det er i Tyskland ikke de store blade med de store oplag, der alene dirigerer den offentlige mening, også de små blade med de få læsere er opinionsdannende. Og ting af værdi, der skrives i et lidet udbredt blad, skal de store nok trykke af og bringe deres læsere.

Selv følte han sig dårligt behandlet af den danske presse, ikke mindst af Politiken. Og han fortæller historien

om medarbejderen, som bladet i sin tid, da Nexø havde købt villa i Espergærde, sendte derop med bl. a. den opgave at tælle hvormange WC'er, der var installeret i huset.

Til sidst var luften derhjemme bleven så »muffig«, at Nexø måtte flygte ned til Tyskland. Og her føler han sig rigtig godt tilpas. Hernede har han en stor læserkreds. Og der er forståelse for hans digtning. En bog som »Pelle Erobreren«, siger han, har betydet meget i det tyske folkeoplysningsarbejde. Og den læses og diskuteres i borgerlige kredse, hvor man flere steder har søgt at virkeliggøre nogle af Pelles idéer. Men iøvrigt må, tilføjer han, i et skønliterært værk endelig ikke *diskuteres* socialisme, så jager man bare de borgerlige læsere langt væk. De socialistiske idéer skal være i byen.

Da kaffen er drukket, fører Nexø os på en rundtur gennem huset og viser os alle herlighederne. Rundgangen slutter i digterens arbejdsværelse.

Og så står vi da i husets allerhellegste, selve værkstedet, hvorfra mesterens værker udgår. Man føler sig højtidelig stemt, selv om der er en umiddelbar hygge over det store rum, der bugner af bøger. En hel reol er fyldt med udgaver af hans egne værker oversat til hovedsprogene plus en række andre, forholdsvis mange slaviske. For tiden skriver han selv på tysk, fortæller han, og tilføjer — ikke uden et lidet gran af stolthed — at af danske digtere før ham har kun

H. C. Andersen udført samme sproglige bedrift.*)

Af sine samtidige digterbrødre har han fået et par romaner af Skjoldborgs anbragt på tyske forlag. Ligeledes Aakjærs »Vredens børn«.

Han har en del at indvende mod Aakjærs digtning. Meget af den er materialer som ikke er anbragt på rigtig måde i helheden. En sten har kun arkitektonisk værdi, når den bliver lagt på sin rette plads i bygningsværket, som sten alene betyder den intet.

At en digter fører sin hjemstavns frem i sine bøger, gør ikke noget, derfor kan de alligevel udmærket oversættes til fremmede sprog og blive læst med interesse. Thi hjemstavnsdigtning er rodfæstet digtning, der er bund i den, grobund for det almenmenneskelige. Fejlen ved Aakjærs digtning, det som gør den mindre egnet til overførelse til fremmede sprog og fremmede læsere, er, at den *kun* er hjemstavnsdigtning. Aakjær fortaber sig alt for meget i dagens jævne gøremål: brygning, bading, slagting o. a., og det gider tyske og amerikanske læsere ikke spille deres tid på at læse om.

Mens Nexø fortæller og docerer, vandrer mine øjne langs de bugnende hylder. De standser ved Georg Brandes's værker, der står pænt opmarche-

---

*) Det bør måske bemærkes, at dette langt fra er rigtigt. Adskillige af guldalderens digtere skrev på tysk, således Baggesen, Oehlenschläger og Staffeldt.

rede. Nexø's dom over den store literaturkritiker er ikke blid. Han frakender ham al originalitet. Brandes har aldrig tænkt en selvstændig tanke, men doceret andres. På de felter, han beherskede, var hans sprog klart og blændende, men som forfatter måtte Nexø sige, at Brandes's stil i mange henseender nærmest var sjusket. Men han var bleven holdt oppe og båret frem af Politiken, som nu Ove Rode bliver det. I bladet Clarté havde Nexø prøvet at stille Brandes på plads. Jeg lader falde en bemærkning om ikke Brandes's påståede mangel på selvstændig tænkning, som modsvarede af hans smidige indlevelsesevne og evne til at kopiere andres tanker, er noget, der særlig kendetegner jødiske skribenter. — Nej, afgjort ikke. Det var en nationalistisk fordom, jeg her var hildet i. Og han fremhæver, hvorledes jøder på alle områder var førende, netop på grund af deres evne til selvstændig tænkning.

Om den moderne litteratur hjemme i Danmark, specielt den »københavn-ske, såkaldte internationale« litteratur, der i mange henseender er påvirket af Brandes, siger Nexø, at han giver ikke meget for den. Den interesserer ham ikke.

— — —

Det bliver hen under aften, inden vi bryder op. Forinden vi går, henter Nexø en diger, smukt indbunden bog. Det er en gæstebog; han har nylig anskaffet sig den. Om vi vil være venlige og skrive vore navne i den. Jeg åbner bogen. Dens blade er hvide og blanke, kun øverst på første side står et par navne. Jeg prenter mit navn, og føjer et par takkende ord til.

»Pelle Erobreren« var min ungdoms store bog. Hvad den har betydet for mig, er jeg ikke i stand til at måle. Men min trang til at takke for den er ikke stillet med et par takkeord i en gæstebog. Trangen er stadig levende til stede.

Jobs. Hald.

Af
ÅRETS
BØGER

DICHTUNG UND WAHRHEIT

*JUL. BOMHOLT: På vej til livet.
Fremad 1954. 207 s. Kr. 16,75.*

Bomholt er begyndt at skrive sine livs-erindringer. »På vej til livet« er første bind, og det drejer sig om hans barndom, nej hans barneår, for bogen slutter, før skoleministeren er begyndt at gå i skole. Det er da heller ikke nogen realistisk beretning om, hvad der hændte et ungt menneske i Silkeborg med nabolag nogle år i halvfemserne. Det er slet og ret et digterværk, en kæde af små noveller og legender, varme og stemningsfyldte, friske og levende, bygget over indtryk og oplevelser i hans første verden. Den var indrammet af forældrehjemmet i Alderslyst, bedsteforældrenes »steder« ikke langt derfra, hvor de gamle snittede træsko, af Silkeborgs gader, af papirfabrikken, hvor faderen var arbejdsformand og fagforeningspioner, af Møllebækken og Gudenå, af Lunden og Balle bakke.

Liv og digt er uadskillelige, siger Bomholt som et motto-forord og vil dermed pege på, at han ikke står inde for detaljerne. Det gør heller ikke noget. Værket er blevet velskabt i sin egenartede form for selvbiografi. Oplevelsen af de mange gedigne eller særprægede typer, som portrætteres, i første række faderen og moderen, de to par bedsteforældre, skomageren, Mie

Sypige, filosofen Meyer, »Fessor« og Dünnwald og andre på papirfabrikken, mænd og kvinder, er inderlig og overbevisende, genrebillederne fra barsel og begravelser tegnet med rammende streger. Bomholt har haft evnen til at opleve, han har haft, som han selv siger, en uhyre interessant barndom. Og i denne bog har han genoplevet den i erindringer, genoplyttet den i sindet, og af dens brogede, mørke og lyse motiver skabt en digterisk symfoni, som det er en fornøjelse at lytte til. O. B.

GEDIGEN NOVELLEKUNST

*Erling Kristensen: Den sidste færges.
Gyldendal 1954. 115 s. Kr. 12,50.*

Erling Kristensen er en af de forfattere, som har lidt den ulykkelige skæbne at blive sat tidligt i bås. Slår man op i en af de gængse nyere litteraturhistorier — Sven Møller Kristensens f. eks. — finder man hans beske romaner fra 20'erne og 30'erne, *Støtten*, *Stodderkongen*, *Liv*, *Drejers Hotel* osv. omtalt i kapitlet om digtningens samfundsrevsere, Erling Kristensen betragtes med andre ord som en af de mest typiske — og også bedste — repræsentanter for den sociale roman. I den almindelige læserbevidsthed er rubriceringen så småt blevet til et endegyldigt portræt. Man kender ham, ved hvor man har ham. Tror man da. Erling Kristensens nyeste bog, *novellesamlin-*

gen *Den sidste færge* viser, at man må tro om igen. Der er ikke noget socialt i 30'ernes forstand i disse jyske fortællinger, ingen ond anklage mod samfund og menneskehed som i de tidligere bøger. Det betyder ikke, at Erling Kristensen er faldet til ro i den ferske idyl. Der er så sandelig ikke noget idyllisk i f. eks. bogens første fortælling, *Lænker*, om de stejle, kantede, ensomme Ellen og Niels Thim, der afslutter et langt kærlighedsløst trods-ægteskab med at lade deres lille klitgård brænde ned over deres sammenlænkede legemer. Fortællingen hviler i sig selv som et livsbillede, tegnet med en indsigt i og forståelse for personernes særegne sind, der umiddelbart bringer Jørgen Nielsens psykologiske bonderomaner i erindring. Novellerne mangler også ganske Erling Kristensens tidligere næsten fjendske sortsyn på menneskene, ja, de mangler det i en sådan grad, at det samlede indtryk bogen efterlader i sin læser først og fremmest kan betegnes som en varm og medfølelse humor. Den findes naturligvis i de egentlige humoristiske fortællinger — *Fruens vinterlinje* og *En dronning* f. eks. nærmer sig ligefrem humoresken — men den dirrer også som en undertone i de fortællinger der kredser om mere alvorstunge konflikter. I dette lag af bogen finder vi samlingens mesterstykke, *Tvillinggården*. Den fortæller nøgternt og væsentligt om et helt livs ulmende konflikter mellem to familiers mennesker som i fællesskab lægger al deres kraft og al deres lykke i arbejdet på to sammenbyggede ødegårde for kun at høste ufred og utak for det. Fortællingen er som dens personer af få ord, men dens små 20 sider

Ved udsendelsen i Sverige af »Stockholmeren« besøgte Ivar Lo-Johansson sammen med fotografen Tore Johansson, Eyvind Johnssons søn, de steder i Stockholm, hvor han færdedes med sin trækvogn for 25 år siden. Billedet her er skudt uden for den daværende budcentral, og trækvognen er af samme type som den den vordende digter kørte med.

samler en mennskegruppes glæder og især sorger i eet lysende hedt brændpunkt. *Tvillinggården* har den store novelles lange perspektiv, den alene er nok til at gøre *Den sidste færge* til en digterisk præstation af de gedigneste. wp.

SPÆNDT FOR DIGTNINGENS VOGN

*Ivar Lo-Johansson: Stockholmeren.
Oversat af Hagemund Hansen,
Fremad 1954. 251 s. Kr. 14,75.*

Da vi i sidste års nummer af Arbejderhøjskolen anmeldte andet bind i Ivar Lo-Johanssons selvbiografiske serie, *Bissekrammeren*, foreholdt vi bogen en vis monoton og forflygtigelse af den centrale figur til fordel for et stort galleri af skarpt iagttagne, ofte pudserlige bifigurer, men reserverede os dog over for en eventuel æn-

dring af denne dom, når vi kunne se *Bissekræmmeren* i sammenhæng med de fortsættende bind. Allerede *Stockholmeren*, seriens tredje bog, som skildrer eks-bissekræmmerens genvordigheder som bybud og aktiv ungsocialist i den svenske hovedstad omkring 1920, viser at reservationen var velbegrundet. For en overfladisk betragtning stjæler sidefigurerne ganske vist også i denne bog i nogen grad billedet fra hovedpersonen, der har ombyttet bissekræmmerens cykel med budcentralens trækvogn og den vide landevej med storbygaden, han har slet ikke deres faste og entydige psykologiske konturer. Men når man trænger ned under beretningens overflade, der ligesom i de tidligere bind er et rigt varieret mønster af rørende, muntre, patetiske, komiske, tragiske og banale enkeltheder, vil man se, at med *Stockholmeren* har Lo's minderække fået en klar retning — og en retning, som netop begrunder og forklarer det spredte og kalejdoskopske i fortællingens anlæg og det flygtige i præsentationen af den centrale figur. Det er tydeligvis forfatterens hensigt med sine digterisk formede erindringsbilleder at fortælle os, hvordan og hvorfor han blev netop det han blev: *digter*. Og her er det karakteristisk for hele Lo-Johanssons indstilling til livet og menneskene, at i denne fortælling er digterspiren, den »interessante« ener, ikke spor mere interessant end den virkelighed han ligger i slagsmål med. Der er intet sjælende, sentimentalt navlekiggeri i denne selvbiografi, den er tværtimod en bekendelse til omverdenen, til realiteterne, til menneskene. Lo's liv som det her lægges frem for os kan lignedes ved en kemisk proces, hvor begivenheder, mennesker og menneskers fejl og dyder er processens aktive stoffer og ynglingens digterdrømme dens igangsætter, mens den færdige digter Ivar Lo-Johansson er processens resultat. Det er således på sin vis et meget privat erindringsværk Lo har lagt grunden til med de udkomne bind trods den romanagtige

forklædning — en autobiografi i almindelig forstand er der jo nemlig ikke tale om. Men perspektivet i den er lige så lidt privat som perspektivet i Lo-Johanssons forfatter-skab iøvrigt. Om alle hans bøger gælder det i eminent grad, at de er virkelighedsnære, konkrete, humane i dette ords bogstavelige forstand, de sigter allesammen udad, bort fra digteren selv, mod fællesskabet. Lo's egen roman vil sikkert, når den engang er afsluttet, vise, hvorledes denne holdning er groet frem i ham og har fæstnet sig endeligt som en tro på hans digtnings mening. Det hedder et sted i *Stockholmeren* — med en velgørende og for hele bogens melodi uhyre karakteristisk undertone af selvironi: »I fuldt alvor troede jeg, at hvis jeg kunne blive forfatter, ville jeg ved hjælp af digtningen kunne udrette mere for arbejderklassen end politikerne«. Citatet er erindringerens omdrejningspunkt — den tro det giver udtryk for har utvivlsomt indtil dato været forfatterens magnetiske pol.

up.

I GAR JEG FIK MIN TRØJE —

Hans Hellmut Kirst: *Nul-ottefemten. Den æventyrlige revolte. Fremad 1954. 277 s. Kr. 16,75.*

Det er meget lidt vi herhjemme har fået lov at kigge i den literatur, der er fremkommet i Tyskland den sidste halve snes år. Vore forlæggeres skepsis og tilbageholdenhed har vel heller ikke været helt uberegtiget. Men den roman, som forlaget Fremad fornylig har udsendt i dansk oversættelse med den mystiske titel: »Nul-ottefemten« lader en ane, at der virkelig foregår noget af interesse sydpå, at et nyt Tyskland er ved at manifestere sig, og denne bog giver ubetinget læserne appetit på mere. Trods de nedslående scener, når krigsforbrydere fejres ved deres løsladelse, trods en von Hasslers og den slesvigske landdags stupide stilling til det danske mindretal må der være strømninger til stede, der peger mod fremtiden, når denne

bog i sit hjemland sælges i hundredtusindtal, når filmen, der er bygget over den, modtages med stormende bifald.

»Nul-otte-femten« er et soldater-udtryk for alt hvad der er krakilsk og fjollet indenfor militærtjenesten, og romanen skildrer kasernelivet i en mindre tysk by sidst i 30'erne, da Hitlerismen gav den gamle militærånd, som vi kender den f. eks. fra Kaptajnen fra Köpenick, endnu en tand. Hovedpersonen er en underkorporal Asch, som oprørt over kadaverdisciplinen i almindelighed og de chikaner i særdeleshed, hvormed oversergent Schulz og andre befalingsmænd er ved at drive konstabel Vierbein til selvmord, rejser sig imod hele rakked, siger lige ud, hvad han tænker, og forlanger, at han selv og kammeraterne skal behandles som mennesker. Indledningen kan forekomme lidt langtrukket, men den tjener til at præsentere læserne for et kosteligt galleri af slavepiskere og pjækkere fra majoren ned til underkorporalerne og af civile, vejrhanen, værtshusholder Asch, underkorporalens far, den gamle socialdemokratiske håndværker Freitag, disses højst forskellige døtre, oversergentens elskovssyge kone o. fl. Men snart tager den æventyrlige revolte læseren fangen, den ene barokke scene afløser den anden, og det ender med, at den oprørske underkorporal — forfremmes til korporal!

Det ligger nær at sammenligne »Nul-otte-femten« med den czekiske »Soldat Svej«, men mens dennes forfatter næsten tog brodden af sin kritik ved de lavkomiske løjer, er Kirsts bog præget af en intelligent humor, der på bunden sitrer af harme og er aldeles dræbende for den nazistiske militærkaste. Fra denne lejr er bogen da også blevet stemplet som »et smædeskrift mod den tyske soldaterære« og krævet forbudt. At rekrutplageriet på den anden side ikke er en plante, der alene trives i tysk jord, er der vidnesbyrd nok om. En amerikansk version af samme emne var f. eks. Jones — også filmatiserede — »Herfra til evig-

heden«. Og vi selv skal efter visse »sager« der endnu huskes i offentligheden, vogte os for selvtrefærdighed. Kasernen står der endnu, slutter Kirst sin bog, men måtte de soldater, som skal gøre tjeneste her, blive sparet for den behandling, som var reglen for femten år siden. Meget bør forandres. — Hvor har han ret! O. B.

LILLE TÆT BOG OM STORMAGT

Johannes Laursen: USA. Samfund og politik. (Serien Kultur og videnskab). Fremad 1954. 156 s. Kr. 6,00.

Den række gennemgående udmærkede bøger, der i de senere år er fremkommet om Amerika, af Ida Bachmann, Arne Sørensen, Sven Tillge Rasmussen o. fl. gør ingenlunde denne nyligt tilkomne overflødig. Den daglige avis tvinger os — enten vi kan lide det eller ej — til at beskæftige os med stormagten USA og dennes gøren og laden, dens indad- som udadvendte politik har betydning for vor tilværelse i dag og i morgen. Johs. Laursens bog er en up to date redegørelse for de væsentligste sider af De forenede Staters samfundsforhold og ideologiske og politiske strømninger, så klar og oplysende som det overhovedet kan gøres indenfor rammen af godt 150 sider. Uden unødige svinkeærinder orienterer forfatteren os om de ting og sager, der er af afgørende betydning, koncentrerer sig om de steder, hvor tampen brænder: arbejderbevægelsen, farmernes problemer, neger-spørgsmålet, McCarthy-ismen, atomenergien, jagten på de »uamerikanske« kræfter, den tekniske hjælp til Europa, præsidentens magt og afmagt, den amerikanske form for demokrati, den ny udenrigspolitik og en hel del flere emner.

En virkelig velkommen handy bog. Bør læses! Og Studentersamfundets Oplysningsforening ville indlægge sig stor fortjeneste ved at følge denne mønstergyldige bog op med tilsvarende oversigtlige bøger om andre af de lande, som spiller en rolle i verdenspolitikken. O. B.

GUF FOR TILLIDSMÆND!

Walter Galenson: *Arbejder og arbejdsgiver i Danmark. Det danske Forlag (Nyt socialt bibliotek) 1954. 426 s.*

Forfatteren til denne bog virkede i årene lige efter krigen som *Labor Attaché* ved den amerikanske ambassade i Norge og Danmark, og de som mødte den høje charmerende mand fik jo nok det indtryk, at han ikke spildte sin tid med diplomatiske fastelavnsløjer. At han alligevel nåede i den grad at trænge ind i disse landes samfundsforhold og især i deres arbejdsmarkedsproblemer, som en tidligere bog om Norge og nu denne vidner om, det er forbavsende og fylder en med dyb respekt. Han udarbejdede den, efter at han var kaldt hjem for at overtage en post som professor ved det ansete Berkeley-universitet i Californien, forøvrigt under fortsat korrespondance med institutioner og venner i Danmark, og den udkom i Amerika 1952 under titlen: *The Danish System of Labor Relations*.

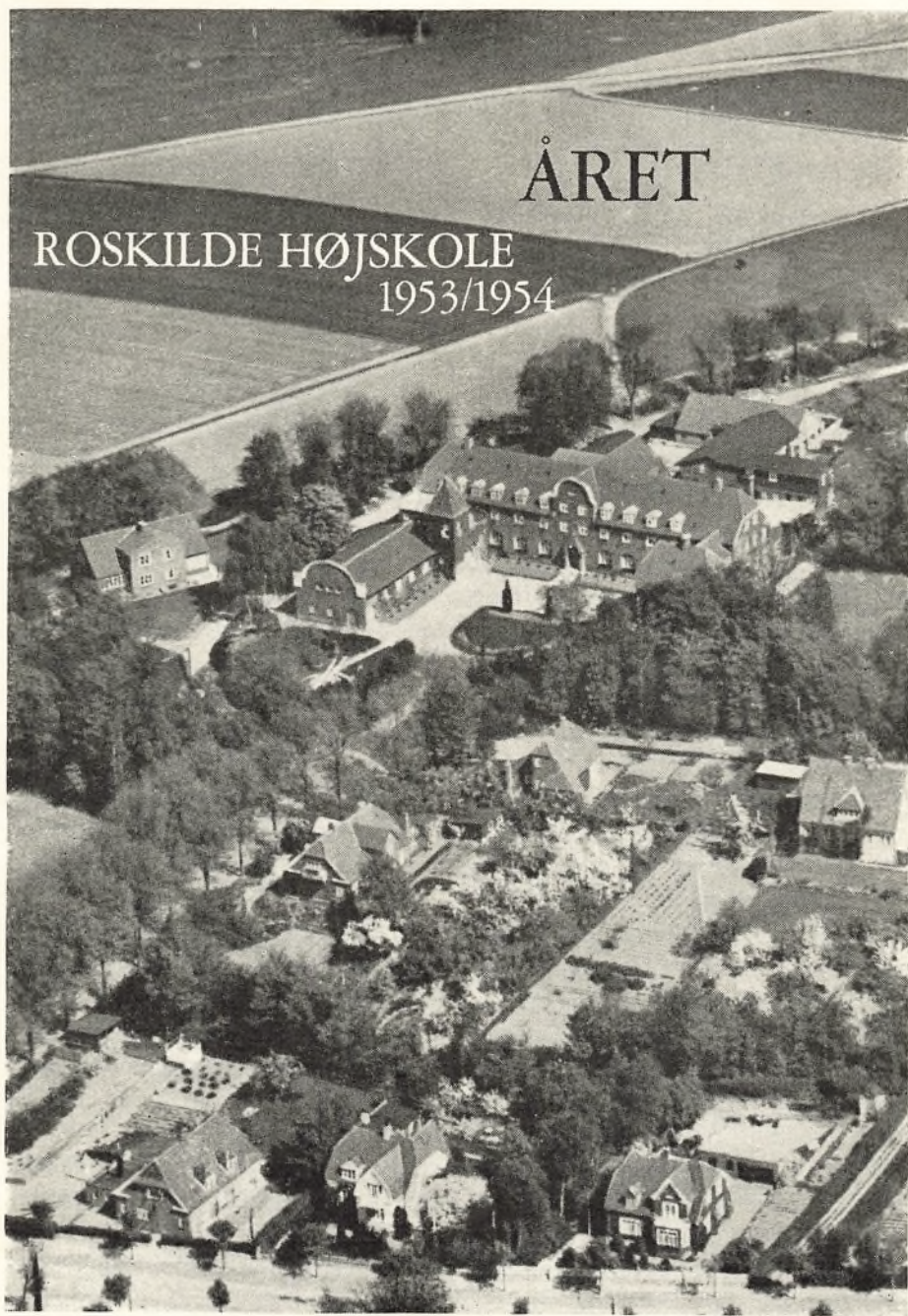
Nu har »Udvalget for Social Litteratur« under Socialpolitisk Forening foranlediget den oversat og udgivet på dansk, og De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening har økonomisk støttet dens fremkomst.

Det er ikke nogen grundbog i arbejdsretten til brug på lærlingekursus o. l. Men det er et værk, som ingen faglig tillidsmand, som tager sit hverv alvorligt, må undlade at studere, og det vil længe være et uundværligt værktøj ved al videregående tillidsmandsuddannelse. Bogen er natur-

ligvis i første række skrevet for et amerikansk publikum, ikke fordi forfatteren mener, at det danske arbejdsmarkeds institutioner umiddelbart egner sig til omplantning i fremmed jord, men fordi der er meget at lære her for andre lande og fordi »vi — amerikanerne altså — heraf kan få nye ideer og en anden forståelse af vort eget samfund«. Det sidste gælder i lige så høj grad for de danske læsere, fordi bogen er skrevet af en fremmed, som med friske øjne og et skarpt blik og muligheder for sammenligninger her underkaster vore organisationer såvel på arbejder- som arbejdsgiverside, vort overenskomsts system, vore arbejdsretslige institutioner en mere indtrængende analyse end de så vidt vides nogensinde eller andetsteds har været underkastet. Og gør det trods det udførlige apparat af citater og statistik på en letlæselig og fængslende måde. I flere tilfælde konfronterer han os med vore egne forhold, så det kan give læseren, men som helhed er bogen en hyldest til dansk common sense og praktisk greb om tingene, og ved afskeden rækker han os den smukke blomst: »Hvis der er noget land, som på fredelig vis kan bilægge de sociale konflikter, der opstår ved industrialiseringen, med ligelig hensyntagen til den enkelte borgers velfærd, hvad enten han er arbejder, landmand eller forretningsmand, da er det Danmark.«

Mere kan der desværre ikke blive plads til at sige her om denne værdifulde bog, et afgjort plus til vor sociale litteratur. Bogens grundprog stikker nu og da igennem oversættelsen, f. eks. har Martin Olsen aldrig været tømrer, og det har Galenson heller ikke påstået.

O. B.

ÅRET

ROSKILDE HØJSKOLE
1953/1954

Hvad er det for mystiske kræfter, der afgør, hvordan et vinterhold »falder ud«? Det måtte være et oplagt emne for en praktiserende psykolog eller måske snarere sociolog at arbejde med. Altså spørgsmålet om den samfundsdannelse, der finder sted på enhver højskole i de første dage af november, og hvorved en række enkeltindivider, der stort set ikke som typer adskiller sig væsentligt fra andre årgange, på meget kort tid bliver en gruppedannelse med et præg, der meget ofte vil blive væsensforskelligt fra tidligere holds.

Når jeg fremfører spørgsmålet netop i forbindelse med en omtale af vinterholdet i fjor, hænger det sammen med, at det faktisk i meget høj grad var, hvad man i vin-sproget kalder »en god årgang«. Og medens glæden ved den kan være ret ublandet for dem, der tilhørte den, rejser sig for os, der på det tidspunkt, da dette skrives, snart skal i gang med et nyt vinterhold, ganske naturligt spørgsmålet: Kan det gentages i den kommende vinter? Hvad var det, der gav vinterholdet 53-54 dets særlige karakter? Er det noget, det ligger i skolens hånd at øve indflydelse på?

Der er i overvejelserne over dette emne ikke mange ydre holdepunkter. På papiret, d. v. s. som holdet tegnede sig efterhånden som indmeldelserne indgik, lignede det alle andre — dog med én lille forskel, og det måske en ret afgørende: gennemsnitsalderen lå noget over normalen, der jo hos os igen ligger over det almindelige højskolegennemsnit. Medens gennemsnitsalderen normalt er ca. 22—23 år, var den sidste vinter helt oppe i nærheden af de 25 med en jævn spredning fra de 18 og op til 30, også med enkelte ældre.

Måske var det virkelig dette med alderen, som var en afgørende faktor. Når man i den alder frivilligt tager på skole $\frac{1}{2}$ år, så er der virkelig forudsætninger for et godt arbejde. Og det er umiddelbart indlysende, at i jo højere grad der fra skolens side lægges vægt på elevernes aktive medvirken i skolearbejdet, ikke alene i timerne, men også hvad selve tilrettelæggelsen og skolens

øvrige arbejde angår, des mere betydning får det, om opfordringen fra skolens side om medarbejderskab mødes af elever, der har lyst, interesse og modenhed til at gå ind i samarbejdet. I alle tilfælde var det på dette punkt, vi særligt hæftede os ved holdet sidste vinter: at det i så høj grad var indstillet på at være med til at administrere vinteren både i arbejde og fritid.

★

Princippet om at lade frivilligheden råde længst muligt også på det faglige område, blev videreført på et vanskeligt område, og med afgjort held. Derfor ikke være sagt, at det kan gentages med samme gode resultat. Det er for alle højskoler et vanskeligt punkt i starten at få foretaget den rigtige holdinddeling i de såkaldte elementære fag, regning og dansk. Det kan gøres og bliver gjort på den måde, at eleverne får nogle opgaver stukket ud, på grundlag af hvis besvarelse grupperingen finder sted. Dette er en fremgangsmåde, som vi har været utilfredse med af mange grunde. For det første er der mange, som faktisk ikke rigtig ved, hvad højskole er, men har en lumsk anelse om, at det såmænd nok er noget i retning af barneskolen om igen. De får deres forkerte anelser underbygget, hvis de, næsten så snart de er inden for dørene, får

Arets solbrønstaler var handelsminister Lis Groes. Hun deltog naturligvis — sammen med gemalen, dir. Ebbe Groes — i aftenens festligheder, der som sædvanlig afsluttedes med »Skuld' gammel vænskaw«.

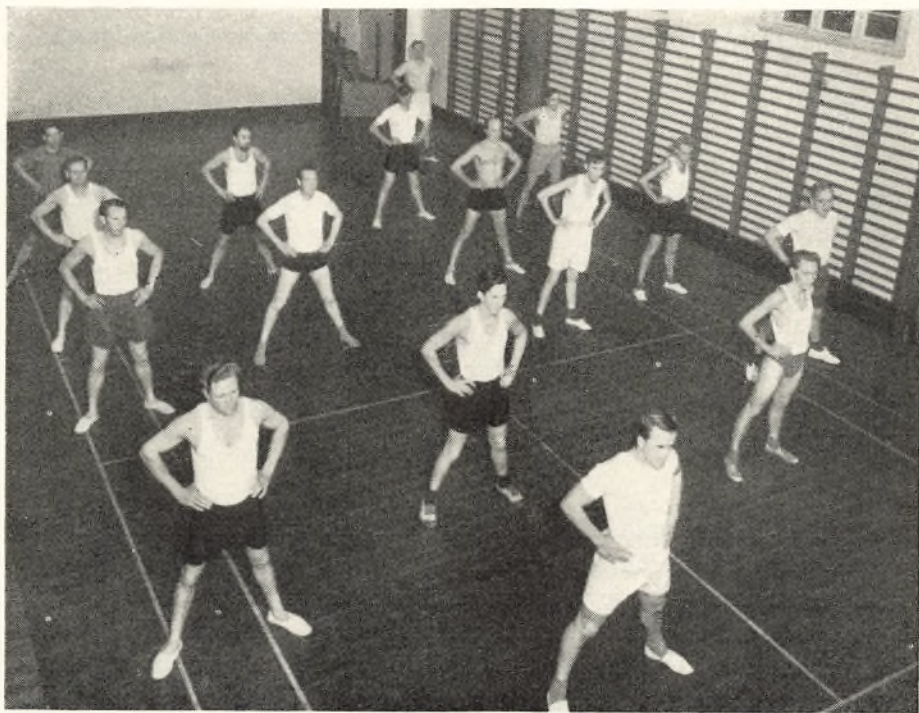
Den grønlandske ramme om solbvervsfesten var gennemført i alle detaljer og omfattede også den afsluttende underholdning.

»eksamensopgaver« i hånden. For det andet er det slet ikke alle, der er i stand til at vise, hvad de kan, under den prøveform. Og endelig giver det undertiden allehånde komplekser, hvis nogen kommer på et »ringere« hold, end de havde tiltroet sig evner til. I fjor foretog vi holdinddelingen på den måde, at vi fortalte eleverne, at der ville blive oprettet så og så mange hold i dansk og regning og gav holdene en karakteristisk: nogle af regneholdene ville hjælpe de folk, der trængte til at få begyndelsesgrundlaget i orden, eet ville bl. a. arbejde med samfundsregning (statistik) og forudsatte altså dels nogle regnekundskaber, dels nogen regnefærdighed. Eet af danskholdene ville få et udpræget litterært tilsnit, et andet ville være det rigtige for dem, der stod lidt svagt, hvad skrivning og læsning angik o. s. v. Så kunne de selv vælge. Resultatet blev 100 pct. godt, hvilket ikke vil sige fuldkomment, men langt bedre end normalt. Dels fik vi — hvilket nu var et slumpetræf, som vi ikke kan regne med gentagelse af — fire nogenlunde lige store hold i begge fag, dels var alle tilfredse med valget, fordi der jo ikke er noget kedeligt i at gå på de grundlæggende hold, når man selv har valgt dem — det viser kun, man har selverkendelse — og ikke er anbragt der. Og så gik vi igang med alle de øvrige

fag, også så vidt muligt efter valg, hvor der var noget at vælge imellem: historie, samfundslære, psykologi, engelsk, studiekredse o. s. v.

Ved juletid indkaldte vi som sædvanlig til konference om kritik af den hidtidige skoleplan og forslag til planen for de sidste fire måneder. Drøftelsen blev i år særlig lang og sejt og tog det meste af en skoledag. Om aftenen og langt ud på de små timer holdt vi lærermøde for at omsætte drøftelsens resultater i skoleplanen, der så igen blev debatteret næste formiddag, hvorefter den blev »lov«. Da vi begyndte igen efter juleferien, udtalte formanden for elevrådet, at nu havde vi fra lærerside imødekommet elevernes ønsker; nu var det deres opgave at leve op til den plan, de havde medansvar for. Og sådan skal det vel være, hvor der holdes skole for voksne mennesker.

En faglig nydannelse havde vi i muligheden for i stedet for at gå til studiekreds at vælge selvarbejde, hvilket betød, at eleverne i de pågældende timer for en periode af to eller fire måneder kunne arbejde med selvvalgt emne efter nærmere aftale. Resultaterne af dette eksperiment opfordrede til at gå videre med tanken.

Der morgengymnasticeres — under ledelse af den ber usynlige Kaj Jørgensen.

Disse to træffende portrætter af forstanderen og Molin — tegnet af en af vinterens elever, Bent Parbst Sørensen, var et led i udsmykningen ved fastelavnens danse macabre-fest.

Medens vi er ved skoleplanen: den næstsidste aften før eleverne forlod skolen i april, samledes en kreds af elever og lærere atter til en afsluttende drøftelse for at »gøre boet op«, og notaterne fra den aften vil være medbestemmende for udspillet fra vor side i den vinter, der nu er lige oppe over.

Om vinterholdet i øvrigt kan fortælles, at det omfattede 66, deraf desværre kun 6 — seks — piger. Ville vi tage de særlige kvindefag op, skulle de nok komme; men vi prøver fortsat at holde den skanse, at vi laver allehånde frivillige delinger i spørgsmålet om fag, men ikke den kønslige. Der var elever fra hele landet og mange forskellige faggrupper, endvidere tre elever fra Sverige, en fra Norge og en fra Svejts.

★

Efter denne lange indledning må omtalen af det, vi plejer at kalde begivenhederne, blive lidt mere i telegramstil.

Solhvervsfesten — ja, jeg tør næsten ikke blive ved, men den blev faktisk af gæsterne, som er vant til turen, betegnet som den bedste endnu. Rammen var Grønland med den lange vinternat og fejringen af den ventede sols komme. Vore malere havde slidt i det i uger. Solhvervstalen blev holdt af handelsminister Lis Groes, der både talte solhverv og jul og sluttede i aftenens stil

med at læse Knud Rasmussens »Festens gave«. Underholdningen var også viet Grønland og grønlænderne. Vinterens anden store fest, fastelavnen, foregik i helvede med dødedans og med elevrådsformanden, Arne Jensen, som fanden selv. Elevernes rige initiativ viste sig på mange forskellige felter. Der var en række gode diskussioner, af hvilke vi vel navnlig husker moraldebatten, hvor den kvindelige indleder gik af med sejren; den lange aften om »Hvad tror vi på?« og holmgangen til midnat med den konservative politiker, der ville fortælle os, at det, der besjælede os i forholdet til vore medmennesker, det var »rovdyr tanken« — en påstand, der fik alle vore egne meningsforskelligheder på det politiske

Djævelen — inkarneret i elevrådsformanden Arne Jensen — glemte hende på aftenen Dødedansen til fordel for mere menneskelige, omend beslægtede sysler.

felt til at svinde hende i modstanden over for noget, vi alle kunne se det forkerte i. Der blev lavet en meget flittig fotoklub, der sled i det mange af ugens timer i mørkekammeret, og som gjorde vinteren til den mest gennemfotograferede, vi har haft. Der blev samlet penge til Mysore via kuponplanen. Der blev samlet penge til et bordtennisbord med udstyr. Sportslivet gik i det hele taget fint. Dramatikken fik som sædvanlig sin del af kræfterne. Emnerne var »Sangen om Hanne«, »I anstændighedens navn« og »Den evige krig« samt, traditionen tro, Holbergs »Julestuen« lige før jul. Vore københavnsbesøg omfattede bl. a. overværelse af »Cant« på Det nye Teater og »Hamlet« på Nye Scene. Påsketuren gik atter i år til Jära folkhögskola i nærheden af Jönköping. Som i fjor blev vi også i år modtaget med sne og kulde — men nu var vi jo advaret og var lidt forberedt. Vejret var ikke det allerbedste, undtagen den dag vi havde den store udflugt langs Vättern op til Vadstena. Rektor de Vylder udtalte i sin afskedstale til os håbet om, at denne tur blev en fast tradition — og vi var ikke sene til at slå til. Medens vi var i Sverige, havde DUI et vellykket lederkursus her. Vi er glade for på denne måde at kunne være værter for DUI i påsken, så deres ledere får den direkte kontakt med skolen.

Gæster »udefra«. Ved åbningen bød skolens formand, fiskeriminister Chr. Christiansen, det nye hold velkommen og sagde bl. a. i sin tale, at vi næste sommer ville få alle tiders beskæftigelse. Det kom jo faktisk til at passe. Chr.

Christiansen udtalte sig også om det arbejde, der må gøres for at forberede modtagelsen af »de store årgange« i de produktives rækker. Vi havde i øvrigt bl. a. besøg af professor Nyboe Andersen (de underudviklede landes problem), fhv. minister Jørgen Jørgensen (radikal politik), professor Hal Koch (voksenopdragelse), formanden for De samv. Fagforbund Eiler Jensen, med hvem vi fik en vældig debat om aktuelle faglige spørgsmål, forfatteren Hans Kirk (litteratur og samfund), magister Rosenkjær (atombidsalderen). Gammelgård glædede os også med besøg et par dage og satte sindene i bevægelse bl. a. ved en debat om resocialiseringsspørgsmålet. Vi havde besøg af elever fra Borups højskole og aflagde selv besøg på Grundtvigs højskole ved Hillerød. Det besøg, som Det danske Selskabs studiegruppe af pædagoger fra hele den engelsktalende verden plejer at aflægge, blev i denne vinter af en særlig karakter. I stedet for det normale ret korte besøg i et par korte dagtimer, blev det et søndagsaftenbesøg, der foruden foredrag og debat om skolen kom til at omfatte en international, flersproget underholdning af vore elever og derefter en kvittering fra gæsternes side med indiske sange, med afrikanske rytmer (børnenes trommer måtte gøre det ud for de manglende jungletrommer) o. m. a. og tilsidst dans i dagligstuen, hvor det lykkedes at finde nogle fællesnævner af dansetrin tværs hen over alder, sprog, hudfarve og hjemsted.

Det var kort sagt en god vinter. Selvfølgelig havde den også sine problemer — ellers havde det været for godt til at være sandt. Men det gode kan samles i dette, at vi i højere grad end tidligere følte, at indbydelsen til samarbejde blev taget op med energi og godt humør.

Hvad de faste lærere angår, var vinterens hovedbegivenhed, at Molin rykkede teltpælene op og pr. 1. april blev forstander for militærets civilundervisning i Esbjerg og omegn. Det er et stort job at gå ind til, og vi sender alle gode ønsker til Molin i det nye arbejde. Han har alle forudsætninger både i sin viden og i sin facon for at møde soldaterne netop til en civil undervisning, der kan fange deres interesse. Her efterlader Esther og han et savn. Der er vel ikke noget sted i dansk undervisningsvæsen, hvor der er så god brug for en mand med så alsidige evner som hans, som netop inden for højskolen. Molins efterfølger blev Robert Pedersen, som mange af jer vil kende fra hans virke i DSU og Frit Forum. Robert er økonom af fag eller rettere er ved at blive det, idet han oprindelig er typograf og altså er endnu et af de mange beviser på, at typograffaget kan føre til alt, blot man springer fra i tide. Robert er faldet vældig godt til hernede, og vi har grund til at være glade for, at han straks slog til, da vi opfordrede ham til at komme her. Hans og Rachels åbenhed og gode humør skal nok blive værdsat af kommende vinterhold.

Lærerstabten bestod i øvrigt af Ditlev Jensen, som I alle kender, og af en

ny mand, Daniel Pedersen. D. P. var elev her for nogle år siden. Han er sømand, tømmersmand, af fag. Under sit ophold her var han alle tiders elevrådsformand, genvalgt hele vinteren. Siden har han besøgt højskoler i Sverige og Norge samt Genève-skolen. I sommer er han igen på farten, men vi venter ham hjem, til vinterskolen begynder. Ganske vist har vi fornylig fået brev fra ham, hvor han skriver om, hvor fristende det var at slå sig ned på en stillehavso i en hytte og dyrke kobra — men jeg håber, han river sig løs, så han kan være her, når vi lægger ud. Lis Lomholt var også med i lærerkredsen vinteren igennem. Hun kom fra Ollerup lærerhøjskole og fik her sin første egentlige virken som højskolelærer. De faste onsdagsaftener deltes mellem Kaj Bundvad (indrigspolitik), Frode Kristensen (udenrigspolitik), Sand Christiansen (kunst) og Werner Pedersen (film). Margot Keller var »ved flyglet«, og hobbyfaget dyrkedes med Pylle Jørgensen som leder.

*

Sommeren blev den hidtil mest belagte: 24 ugekursus på rad og ind imellem en del week-end kursus. Det bliver den sidste sommer, der følger det skema, vi kender fra de senere år. Næste år er den nye Esbjerg højskole i gang, og det vil selvfølgelig bevirke en ændret placering af en række kursus. Vi pusler

Fra rundbordskonferencen på AOF's rationaliseringskursus. Fra venstre: Broholm Larsen, Sven Åke Andersson, dir. Elmquist, Arbejdsgiverforeningen, sekretær Kaj Lindberg, Ditlev Jensen og Ernst Bauer.

Et af bornene på årets familiekursus fæstnede sit indtryk af en af filmforevisningerne i denne lille nette tegning.

allerede så småt med forskellige planer, som vi gerne vil virkeliggøre nu, da der åbner sig praktiske muligheder for det.

Midt i den bedste sommertid — altså ikke vejrmæssigt, men efter kalenderen — havde vi vort familiekursus med emnet »Dagliglivets glæder«. Der var som sædvanlig overtegnet længe forud, og derfor regner vi med at få to familiekursus i gang næste sommer. Kursusleder var Ditlev Jensen. Som et nyt indslag i dette kursus, der omfattede 65 voksne og 35 børn, indførtes i år gruppearbejde under ledelse af Gammalgård, der også spillede til morgensangen, Ditlev og Robert P. Vi var lidt spændte på, hvordan det ville gå med grupper på et kursus af den art, men alle bekymringer blev gjort til skamme. Det synes hævet over enhver tvivl, at disse kurser imødekommer et virkeligt behov, og vi glæder os til nu at få mulighed for at udvide denne side af virksomheden.

Gammalgård var også lærer på begge de udvidede fagforeningskursus, som optog hele september. Han var i »fin form«, hvis jeg må bruge et så jævnt

udtryk, satte vældige diskussioner i gang, ledede også her morgensangen og var den sidste, der gik i bussen, da den ved midnatstid forlod National Scala efter en lang og vellykket udflugt på det ene af holdene. Kort sagt: still going strong.

Med hensyn til de øvrige kursus henviser jeg til fortegnelsen her nedenfor. Der har været præsteret et solidt arbejde på disse kursus. Og der synes at være en ret udbredt enighed om, at det er så nødvendigt som nogensinde at udbygge kursusvirksomheden inden for arbejderbevægelsen, både i retning af længere kursus, mere effektiv udnyttelse af de bestående kursus, og kursus og undervisning på nye områder. Den politiske analfabetisme, som stadig større dele af pressen ynder at spille på snart på det ene felt, snart på det andet — tænk f. eks. på løsladelseshetsen, valutahysteriet og for nogle år siden stemningsmageriet omkring Sydslesvig — kan kun imødegås ved en modvægt af viden, saglig dygtighed og argumenter. Sammenhængen mellem de resultater, der skal opnås politisk, fagligt, økonomisk og kulturelt, og det nødvendige oplysningsmæssige forberedelsesarbejde — en sammenhæng, der var ganske klar i bondehøjskolens første tid i sidste århundrede, men som måske har fortonet sig noget efterhånden — tegner sig atter klart og tydeligt for os.

★

Fra familiekurset stammer også denne lille charmannte situation med Helyett Simonsen, Harry Larsen og Gerda Lena.

Der pauseres på udvidet fagforeningskursus 1.

I løbet af den vinter, vi er inde i, og når dette læses, vil forhåbentlig forslag til revision af højskoleloven blive både fremsat og vedtaget. Nu skulle den sag nødigt vente længere. Hvidberg ønskede ikke at revidere loven, og højskolens egen organisation har været meget længe om at vågne op til dåd på dette område. I den nye ungdomsskolelov, der blev vedtaget i juni i år, fik en række skoleformer, bl. a. efterskolerne, deres forhold stærkt forbedret. Nu som før er højskolen bagud. Men nu skulle det lysne. Der er fra højskolernes kreds tilgået undervisningsminister Bomholt forslag til ændringer, og ministeren har i pressen udtalt sin interesse for spørgsmålet. Der er heller ikke så mange penge i denne lovrevision, at det kan motivere en udsættelse. Snarere kan man spørge, om der er råd til at udsætte at give højskolen tidssvarende arbejdskår på en række områder. Det gælder spørgsmålet om elevunderstøtterne, det gælder spørgsmålet om kursuslængden. Højskolen kan jo ikke til evig tid rette sine terminer efter, at unge landmænd i ret stort antal er arbejdsløse om vinteren — *det*, der har været den gamle højskoles fundament. Vi ser hos os hver vinter en del, der udnytter en ledighed til en skolevinter, men vi ser også hvilke kvaler det volder for den der skal afbryde arbejde uden sikkerhed for at kunne få noget igen, at tage beslutningen om skoleopholdet. Derfor må det blive muligt at eksperimentere med andre kursuslængder og andre

terminer end de gængse, og det er en af de forbedringer, den nye lov skulle føre med sig. Altså vi håber. »Frisk mod« fhv. højskoleforstander Julius Bomholt. Det er i vinter dit navn skal indskrives i højskolehistorien!

*

Endelig skal det berettes, at der er sket en ændring i skolens organisatoriske stilling, idet den er gået over til selveje i højskolelovens forstand. Det betyder i praksis, at skolens bestyrelse, der hidtil har været udgjort af ledelserne for AOF's landsorganisation og AOF's Københavnsafdeling, nu er kommet til at bestå af fem repræsentanter for hver af disse organer og ligeledes fem valgt af De samv. Fagforbund. Skolens formand er stadig fiskeriminister Chr. Christiansen, der hele tiden har været formand for den såkaldte »lille bestyrelse«, medens den »store bestyrelse«, nærmest en art repræsentantskab, som fhv. nationalbankdirektør Bramsnæs var formand for, falder væk efter nyordningen. Når denne ændring sker nu, hænger det sammen med et ønske om at give skolen en lignende stilling som den nye skole i Esbjerg. Praktisk betyder det for skolen muligheder for en økonomisk sanering ved hjælp af et statslån og også mulighed for tiltrængte forbedringer, som vi vil kunne demonstrere ved næste sommers elevmøde.

Og så går vi ind i den 25. vinter siden arbejderbevægelsen overtog skolen her. 9. juni 1955 vil vi kunne samles til jubilæum — nok for at mindes, men forhåbentlig navnlig for at sætte nye mål.

I den sang, som Jakob Knudsen skrev ved indvielsen af Roskilde Højskole i 1907 (og som iøvrigt burde stå i Arbejdersangbogen), finder vi den trøst til folkeoplysningen, som ligger i ordene: »Forældet aldrig blev livets tale«. Formerne kan blive forældede og ude af takt med tiden, men så må det være vor opgave at arbejde med dem, så de stadig kan tjene den tale om menneskeliv og samfundsliv, som det er højskolens sag at føre, og som ikke er mindre påkrævet i det moderne samfund. Tværtimod.

10. oktober 1954.

K. B. Andersen.

*

SOMMERKURSUS PÅ ROSKILDE HØJSKOLE 1953

Textilarbejderforbundet 9.—15. maj.	Kvindeudvalgskursus 25.—31. juli.
AOF's kommunalkursus 16.—22. maj.	AOF's studielederkursus 1.—7. august.
Dansk Tømrerforbund 23.—29. maj.	DSF's lærlingekursus I 8.—14. august.
Snedkerforbundet 30. maj—5. juni.	DSF's lærlingekursus II 15.—21. august.
Typografferbundets lærlinge 8.—12. juni.	Dansk Typografferbund 22.—28. august.
Nærings- og nydelsesmiddelindustrien 13.—19. juni.	Partikursus 29. august—4. sept.
Textilarbejderforbundet 20.—26. juni.	AOF's udv. fagforeningskursus I 5.—18. sept.
AOF's rationaliseringskursus 27. juni—3. juli.	AOF's udv. fagforeningskursus II 19. sept.—2. okt.
AOF's fagforeningskursus 4.—10. juli.	DAF's kursus I 3.—9. okt.
Roskilde Højskoles familiekursus 11.—24. juli.	DAF's kursus II 10.—16. okt.
	DAF's kursus III 17.—23. okt.

UDSMYKNINGSFONDEN

Sommerens kursister har som sædvanlig sørget for, at der er kommet en pæn sum til den fond, som kursisterne for nogle år siden startede, og hvis midler skal gå til skolens udsmykning, bl. a. gennem anskaffelser af kunst, og til særligt undervisningsmateriel.

For den nu forløbne kursusommer ser oversigten over fondens indtægter således ud:

DUI	50,00 kr.	Partikursus	40,25 kr.
Tømrerkursus	111,28 -	Udv. fagforeningskursus I ...	51,25 -
Snedkerkursus	57,00 -	D.K.A.	25,00 -
Textilarbejderforbundet	100,00 -	Udv. fagforeningskursus II ...	216,45 -
Nærings- og nydelsesmiddel- industrien	130,75 -	DAF I	30,00 -
AOF's rationaliseringskursus...	46,87 -	DAF II	21,15 -
Anonym	301,20 -	DAF III	50,00 -
		Ialt	1231,20 kr.

Hertil kommer en beholdning ved sæsonens start på kr. 6,42 og et tilskud fra sidste vinterholds festudvalg på kr. 55,00, således at vi har til disposition kr. 1292,62.

Den væsentligste del af dette beløb vil gå til hjælp til anskaffelse af et filmapparat, da filmen efterhånden spiller en så stor rolle i undervisningen, at det vil være af stor værdi at have apparat på skolen. Mindre beløb er anvendt til sportsrekvisitter samt til opstilling af en fast fjernsynsantenne, da vi ret ofte lejer apparat f. eks. til sommerens kursister.

TANKAR

kring folkhögskola och pekpinnar

AF SVEN O. BERGKVIST

Sven O. Bergkvist opholdt sig sidste vinter en måned på Roskilde Højskole som den svenske forfatterforenings stipendiat. Nedenstående artikel, som har vakt rove i svenske højskolekredse, offentliggjorde Sven Bergkvist efter hjemkomsten i månedsskriftet Folklig Kultur. Den er også af interesse for danske højskolekredse, derfor aftrykkes den her — i den aktuelle skandinavismes navn på originalsproget, som i dette tilfælde er meget leslæst.

En gång gick jag på folkhögskola någonstans i Norrland. Där fanns två vitt skilda människogrupper, nämligen lärare och elever. Där fanns en stor svart tavla där man ibland fick ställa sej och räkna ut långa matematiska tal. Där fanns pekpinnar. Där fanns egentligen allt som hade funnits i små- och folkskolan. Atmosfären inte minst. Lärarna satt högt under taket¹⁾ och drog i en osynlig vev²⁾ hela dagarna; man försökte stoppa kunskaper i elever som satt långt därnere, fattiga i anden — vevade³⁾ och vevade likt slaktare som stoppar korv⁴⁾. Och faktiskt — många elever pöste av kunande efter ett par månader. Andra kunde ingenting, deras själar var lika tomma och skrynkliga⁵⁾ när de kom som när de for.

Jag gick alltså en gång på en folkhögskola — och jag blev besviken på folkhögskolan. Jag fann den rätt meningslös — lika mycket när jag stod framför svarta tavlan och skulle hitta ett visst mystiskt x genom y som när

jag blev nerdragen i källaren för att få min själ kemiskt tvättad och bli laboratoriskt kunnig som det anstår en medborgare i ett kultursamhälle.

Jag blev besviken, jag hade väntat något annat av folkhögskolan. Jag hamnade så småningom, ibland mera tillfälligtvis, på andra folkhögskolor och märkte att en del var likadana men att det också fanns en och annan skola som var helt annorlunda. Både i Sverige och i Danmark.

Den första stora, verkligt givande upplevelsen när det gäller folkhögskola hände i Humlebæk. Där ligger Krogerup Højskole. Där fanns lärarna nere på golvet. Till och med rektorn fanns därnere — fast han till och med var teologie professor; man hade inte ännu kommit ifrån detta med att tänka i fällor⁶⁾ och man blev uppriktigt förvånad över att finna en rektor som var teologie professor stående nere på golvet. Och till på köpet med en pipa i munnen mitt under pågående »lektion».

¹⁾ loftet; ²⁾ håndsving; ³⁾ drejede; ⁴⁾ pølse; ⁵⁾ krøllede; ⁶⁾ folde, »båse».

Krogerup Højskole startades strax efter kriget av denna professor, Hal Koch, och man utnyttjade en del tyska baracker som elevbostäder och »skolsalar» och rätt som man satt där kring borden så droppade regnet ner på anteckningsblocken. Hal Koch skaffade ingen pekpinne. Han satte aldrig upp några ordningsföreskrifter — jo, han satte faktiskt upp ett papper med tre punkter men när en vecka hade gått tog han ner papperet för det var i alla fall ingen som följde vad där stod, knappt ägnade⁷⁾ det en blick.

— Jag kan inte se varför jag ska blanda mej i vuxna människors förhållanden, sa Hal Koch, tände sin pipa och gick till timme. Varje människa måste till syvende og sist få inrätta sitt liv som hon själv känner och vill.

En skola utan paragrafer — bara detta retade⁸⁾ flera gamla rektorer och konservativa redaktörer både i Köpenhamn och på Fyen. I brist på andra argument kallade man det hela för kommunistiskt — det är som bekant enkelt och det ger »kraft» åt det man vill ha fram.

Och timmarna, »lektionerna» — ja, först och främst var det eleverna själva som ordnade med schemat. Ingen behövde riskera att bli framdragen till svarta tavlan och leta fram x genom y eller bli neddragen i en källare för att laboratoriseras.

Vad man sysslade med på Krogerup var mest livsåskådningsfrågor⁹⁾. Men

litteratur, konst och psykologi förekom också i rätt stor utsträckning. Undervisningen var inte lagd som undervisning i svensk mening¹⁰⁾, snarare hade det hela karaktären av studie-cirkelsammankomster. Och några stängsel¹¹⁾ mellan lärare och elever fanns inte, varesej titelstängsel eller andra.

Okonventionell och kamratlig samvaro lärare och elever emellan kännetecknade också Roskilde Højskole. Skolan hade också andra beröringspunkter med Krogerup. Kanske beror det på att rektorn, K. B. Andersen, tidigare varit lärare på Krogerup och där varit med om att starta det intressanta experimentet med en individuell betoning, formlös och fri folkhögskola. Kanske beror det på att man i Danmark verkligen insett att folkhögskolan måste förnyas för att kunna behålla greppet.

Kännetecknande för Roskilde Højskole var att man den första veckan hade svårt att få klart för sej vem som var lärare och vem som var elev. Det kunde vara svårt att lista ut det även om man besökte »timmarna». Allt var också här enhet.

Någonting som för en svensk var rätt intressant var att lärarna på denna skola inte nödvändigtvis behövde vara akademiskt utbildade¹²⁾. Här på Roskilde var flera av lärarna varesej¹³⁾ akademiker eller studenter utan folk komma ur helt alldagliga yrken¹⁴⁾.

⁷⁾ ofrede; ⁸⁾ irriterede; ⁹⁾ livsanskuelsesproblemer; ¹⁰⁾ forstand; ¹¹⁾ skranker; ¹²⁾ uddannet; ¹³⁾ hverken; ¹⁴⁾ erhverv;

En var sjöman och han hade sjömanslivet och folkhögskolekurser som utbildning. En annan av lärarna hade varit typograf. Åter en annan, en kvinnlig, hade sysslat med allt möjligt, rest, läst och arbetat på fabrik. Något liknande har man svårt att tänka sej i Sverige. Möjligen skulle någon student vid visst tillfälle av svår lärarbrist¹⁵⁾ kunna få vikariera någon månad. Men att »oskolade» människor skulle få bli folkhögskolelärare — nej, det skulle inte gå ihop med detta att läraren i Sverige först och främst skall veva »kunskaper« i eleverna; att det finns andra kunskaper än sådana som man kan slå in i huvudet medelst¹⁶⁾ böcker, det tycks man inte ha klart för sej.

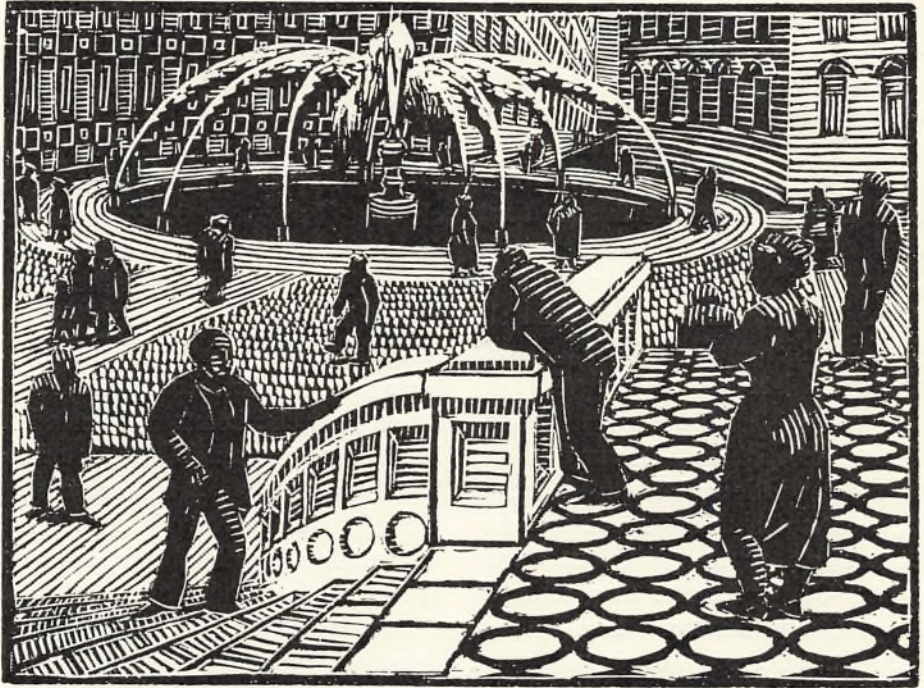
Vad sysslade man nu med på arbetarfolkhögskolan i Danmark? Ja, man diskuterade samhällsutveckling¹⁷⁾ och ideologier, man sysslade med litteratur och psykologi och en massa annat. Ofta sysselsatte man sej med dagsfärsk och aktuella ting. För en tid sedan var det brännande problemet frigivningen av de danska nazistpapparna. Den saken föranledde en mängd röster, både för och emot i

den danska pressen och det gav naturligtvis genklang också på Roskilde Højskole. En dag när de köpenhamnska morgontidningarna nära nog översvämmade av nyheter och ledare i saken anlände¹⁸⁾ rektorn från Köpenhamn med en färsk kvällstidning — och det var stoff nog för den efterföljande timmen och mer än så.

Överhuvudtaget är man glad över att det finns skolor som Krogerup och Roskilde Højskoler, skolor som ständigt¹⁹⁾ förnyas och anpassas efter elevernas behov och önsningar. Det är klart att det finns en och annan sådan skola också i Sverige men man har ett intryck av att de är alldeles för få. Många folkhögskolor lever kvar²⁰⁾ i gångna decennier. Är det inte tid på att en förnyelse kommer till stånd. I Sverige är de flesta folkhögskolor utbildningsanstalter där man efter skolans slut erhåller betyg²¹⁾ i engelska, matematik och rättskrivning — men är idén med folkhögskolan bara den? Är det inte tid för en folkhögskoledebatt i Sverige — nu inför²²⁾ det nionde skolåret, då väl folkhögskolan som utbildningsanstalt blir helt och hållet omotiverad?

---

¹⁵⁾ læremangel; ¹⁶⁾ ved hjælp af; ¹⁷⁾ samfundsudvikling; ¹⁸⁾ ankom; ¹⁹⁾ stadig; ²⁰⁾ stadig; ²¹⁾ karakter; ²²⁾ ved indførelsen af.

PALLE NIELSEN: AF DEN FORTRYLLEDE BY.

Esbjerg Arbejderhøjskoles elevforening

ELEVMOEDET 1954

Dette års elevmøde afholdtes på Roskilde Højskole den 10. og 11. juli. Mødet havde samlet knap så mange deltagere som de foregående år, vel fordi mange af vore medlemmer venter med at møde op til næste års elevmøde i 1955 på vor nye skole i Esbjerg.

Iøvrigt var elevmødets arrangementer fælles med Roskilde elevforening undtagen foreningens generalforsamling. Årsmødet indledtes allerede lørdag eftermiddag kl. 16 med et foredrag af forretningsfører Oluf Bertolt, om »Problemer i oplysningsarbejdet«. Festen lørdag aften var med til at ryste deltagerne sammen i kammeratligt lag. Programmet vekslede med dans og underholdning, og der blev serveret varme pølser.

Om søndagen indledtes dagen med morgensang under Gammelgaards ledelse.

Generalforsamlingen søndag formiddag startede med Esbjerg-sangen »Her gik træk af vilde svaner«. Formanden, Hans Holm, valgtes til dirigent, hvorefter sekretæren, Viggo Sørensen, oplæste forhandlingsprotokollen. Af formandens beretning fremgik det, at det er det 40. elevmøde, vi i år afholder, et jubilæum som dog ikke skal markeres. Det er nu 5. år i træk, vi samles her på Roskilde Højskole, hvor vi har nydt en enestående gæstfrihed. Medlemstallet er stort set uforandret, omkring de 200, fordelt over hele landet og repræsenterende de forskellige årgange. Elevskriftet »Arbejderhøjskolen« sidste nummer har vi fra Esbjerg særlig grund til at være tilfreds med, eftersom det stort set var præget af de to Esbjerg-begivenheder, grundstensnedlæggelsen på den nye højskole og indvielsen af Esa-bio. Til de to nævnte begivenheder, den 21. november 1953, var de i Esbjerg boende medlemmer af elevforeningen indbudt, og deltagelsen var næsten 100 pct. Vore kvindelige medlemmer serverede vin og kager for de indbudte ved grundstensnedlæggelsen. For vort æresmedlem, Gunder Hansen, var det en særlig begivenhed, idet hun også havde serveret ved grundstensnedlæggelsen ved den gamle arbejderhøjskole på Vardevej. For alle, der deltog i begivenhederne, var det en stor og stolt dag, og vi glæder os nu til at samles til elevmøde på den nye skole.

Foreningens økonomi udviser en lille bedring fra ifjor, og den praksis vi har indført i år, med at udsende indbetalingskort, hvorpå medlemmerne kan indbetale kontingentet, istedet for at udsende postopkrævning, har betydet en besparelse for vor kasse, og samme fremgangsmåde vil blive fulgt i det kommende år. Vi henstiller alvorligt, at medlemmerne indbetaler årskontingentet rettidigt, så vi bliver fri for at udsende opkrævninger.

Det 14-dages familiekursus, som vi også i år var medarrangør af, blev igen en succes. Nu må vi se, om vi også kan få det indarbejdet på højskolen i Esbjerg.

Fra Edvin Dose, elev 1929—30, har vi modtaget en opfordring til at foranstalte noget for 25-års jubilæarerne. Bestyrelsen har det i erindring og vil se, hvad der kan gøres i forbindelse med elevmødet.

Vor tidligere forstander, undervisningsminister Julius Bomholt, har bedt mig bringe elevforeningen en hilsen og tak for den hilsen fra gamle elever, han modtog på sin 25 års jubilæumsdag den 24. april som folketingsmand for Esbjerg-kredsen.

Formanden sluttede beretningen med at appellere til sammenhold omkring elevfor-

eningen særlig nu i det korte spænd af tid, inden vi får den nye skole og fornyet tilgang til vor forening. Protokol og beretning godkendtes enstemmigt.

Bestyrelsen havde fremsat følgende forslag: »Generalforsamlingen bemyndiger bestyrelsen til at udarbejde forslag til nye love for elevforeningen, så de bliver overensstemmende med den nye højskoles navn og med de ændringer, den nye tingenes tilstand måtte medføre. Disse lovforslag forelægges til behandling på generalforsamlingen 1955«. Tiltrådtes enstemmigt.

Til bestyrelsen genvalgte formanden Hans Holm, kassereren Carl M. Hansen og sekretæren Viggo Sørensen med Johanne Fjeldgaard og Lilly Petersen som suppleanter. Til revisorer genvalgte Axel Nielsen og Lilly Petersen, suppleant Any Kragh.

Efter generalforsamlingen talte forstander K. B. Andersen om: »Aktuelle kulturelle problemer« og kl. 14 holdt sekretær i højskolernes sekretariat, Erik Halvorsen, København, et foredrag om: »Landbooplysningen«.

Kl. 15 samledes vi fra begge elevforeninger til den afsluttende sammenkomst med kaffebord i gymnastiksalen. Forstander K. B. Andersen foretog opråb af de forskellige årgange elever fra både Roskilde og Esbjerg, og det viste sig, at der var repræsentanter for mange års elever. Sluttelig udtalte Hans Holm i anledning af, at det var sidste gang, vi holdt elevmøde på Roskilde, en hjertelig tak til Roskilde Højskole og dens elevforening for godt og kammeratligt samarbejde og den enestående gæstfrihed, vi fra Esbjerg har mødt på Roskilde Højskole gennem de sidste 5 år. Selv om vi glæder os til at tage vor nye skole i besiddelse, er det ikke uden vemod, vi siger farvel til Roskilde Højskole.

Med sangen: »Skuld gammel venskab« sluttede elevmødet 1953.

»Arbejderhøjskolens«.

På et redaktionsmøde den 25. august blev det vedtaget, at »Arbejderhøjskolen« fra næste år igen, såvidt muligt, skal udkomme to gange om året. Dette vil vore medlemmer sikkert hilse med tilfredshed.

Forstander på Esbjerg højskole.

Omkring 1. august har højskolens bestyrelse antaget cand. polit. Ivar Nørgaard som forstander på Esbjerg højskole. Fra Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening ønsker vi forstanderparret Inger og Ivar Nørgaard tillykke med udnævnelsen og deres fremtidige gerning, idet vi udtaler håbet om et godt og frugtbart samarbejde mellem dem og os elever fra den gamle Esbjerg Arbejderhøjskole.

Elevmødet og »8 eller 14 dage på højskole« 1955.

Vil blive afholdt på Esbjerg højskole i ferietiden til sommer. Det nærmere tidspunkt kan vi desværre på nuværende tidspunkt ikke sige noget om. I løbet af vinteren, når forstanderen er tiltrådt og skolens sommerplan er fastlagt, vil der tilgå medlemmerne nærmere meddelelse herom. Iøvrigt vil nærmere oplysninger kunne fås gennem elevforeningen. Vel mødt i Esbjerg til sommer.

Hans Holm.

Foreningens adresser:

Formand: Hans Holm, Nørvang 16, 1., Esbjerg.
Kasserer: Carl M. Hansen, Nørvang 16, st., Esbjerg.
Sekretær: Viggo Sørensen, Haraldsgade 56, 2., Esbjerg.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Regnskab for tiden 1. april 1953 — 31. marts 1954.

INDTÆGT:	
Beholdninger overført fra 31/3 1953	
Girobeholdning	136,34
Bank	9,92
Kasse	86,75
	233,01
Kontingent indbetalt pr. giro	869,00
Indvundne renter på giro	2,37
Kontingent indbetalt pr. kasse	40,50
Indvundne renter på bankbog	8,44
	920,31
	Balance 1.153,32

UDGIFT:	
Udlæg ved formanden	13,20
15 øres brevkort	5,10
1 krans (Ella Hansen)	18,00
Francostempling af 212 postopkrævninger	148,40
25 duplikat, konvolutter + porto	8,25
En sammenplantning	7,25
Grundstensnedlæggelse og Esa-bio	5,25
N. Sæderups begravelse til mindefond ...	10,00
Porto til elevskrift	24,00
Udgifter til elevmøde, Roskilde	160,00
210 stk. elevskrift + porto	420,32
Gebyr for giroudbetaling	0,84
	820,61
Beholdninger pr. 31/3 1954	
Girobeholdning	206,87
Bankbeholdning	98,36
Kassebeholdning	27,48
	332,71
	Balance 1.153,32

Formuefremgang for året 99,70

Esbjerg, den 29. juni 1954.

Carl M. Hansen.
kasserer.

Ovenstående regnskab, dags dato revideret. Bøger, bilag samt kassebeholdning er i orden og fundet til stede.

Esbjerg, den 30. juni 1954.

Axel Nielsen.

Lilly Pedersen.

GLIMT FRA ET FAMILIEKURSUS

Af FRANK MADSEN

Det er ikke uden svære anfægtelser, jeg har påtaget mig rollen som »Vor udsendte medarbejder« for at give nogle få, korte glimt fra Roskilde højskoles familiekursus i sommeren 1954. Disse mine betænkeligheder bunders dels i følgende: Opfordringen — eller lad mig mere korrekt sige *ordren* — til at begå nærværende lille opsats, modtog jeg på det møde, som nylig afholdtes i Vartov med det formål at starte en københavnsafdeling under R. H.s elevforening. Umiddelbart forinden ordren blev udstedt, havde jeg påhørt et indlæg af K. B. Andersen, der gav vinger til denne bemærkning: »I må endelig love ikke at gøre os til et museum«. Desårsag sidder jeg nu og føler mig som en slags kustode, der skal i gang med at afstøve glasmontrerne i afdelingen for »sommerminder« i mit lille private mindegalleri.

Dog — den betænkelighed er til at overvinde. At fungere som kustode kan efter omstændighederne være en nyttig beskæftigelse. Det må bare ikke så gerne blive til livsvarig ansættelse. Tungere ligger det med betænkelighed nr. 2: Hvorledes give i et kort, knapt referat (redaktionen har hømodigt tilstået mig to sider) blot et pust, en svag duft af den *stemning*, der danner baggrund for et sådant

Frank Madsen »støver minder af« fra sommerens heldigt gennemførte familiekursus på Roskilde Højskole og benytter lejligheden til et par overvejelser over familiekursernes betydning for højskolen på længere sigt.

familiekursus. En tør opremsning af navne på foredragsholdere og foredragstitler siger i og for sig intet som helst om det væsentlige, ikke mere, end et teaterprogram siger om selve forestillingen, oplevelsen lader sig ikke indfange blot ved en gennemgang af rollelisten.

Men nok om det. Lad mig da — for nu at blive i tonen — forsøge at anmelde forestillingen, som i år bar titlen *Dagliglivets glæder*.

Det er altid vanskeligt, når man af pladshensyn skal foretage en sortering af stoffet. Det kan komme til at se ud som en slags karaktergivning, som et ug-stempel til nogle foredragsholdere og et forsøg på diskvalificering af andre, hvilket slet ikke er hensigten. Men når en sortering *skal* foretages, må jeg meget naturligt drage det frem, som gjorde det stærkeste indtryk på mig personligt, nemlig *Gammelgaards* foredrag om »*Lykken i alderdommen*« og dr. phil. *Frederik Nielsens* foredrag om »*Glæden ved bogen*«. Det andet led i den moderne, kulturelle treklang »*Bogen — pressen — radioen*« blev behandlet af forstander *Viggo Molin-Nielsen* med et levende foredrag om »*Avisen — den daglige budbringer*«, og rådsformand *Peder Nørgaard* fulgte linien op med sit foredrag om radioen. Ved denne lej-

Roskilde Højskoles elevforening

ELEVMOEDET 1954.

Der var stuvende fuldt hus og høj stemning ved årsmødet den 10.—11. juli på Roskilde Højskole. Vi startede med et vellykket og gemytligt bal lørdag aften, som straks »rystede« godt sammen, og brød også på anden vis traditionen ved ikke at afholde »bålgys« ved den såkaldte strand — jeg tror det var et fremskridt, man skal ikke holde på traditionen for traditionens skyld.

Vi havde selvfølgelig morgensang med Gammelgaard, her er ikke tale om en tradition, men om et stadigt behov, og dagens foredragsholdere, sekretær Halvorsen fra Højskolernes sekretariat, der talte om landboungdommens problemer, samt Oluf Bertolt, skabte begge med deres gode indlæg værdifulde diskussioner.

Generalforsamlingen, der tidsmæssigt lå hårdt presset, fik et godt forløb. Kaj Jørgensen var dirigeret og startede strålende — han er jo vant til at meje ned. Ditlev Jensens korte, men fyldige beretning omhandlede familiekurset, som i år arrangeredes for femte gang. Ditlev mente, at kursernes store succes i første omgang skyldtes, at familierne her på Roskilde virkelig bor familievis i modsætning til andre skolars familiekursus, hvor børnene bor adskilt fra forældrene. Dette års familiekurser kunne melde udsolgt dagen før de trykte programmer forelå! Ikke mindst havde fagforeningsbladene deres store andel heri. Ditlev fremhævede som en anerkendelse til skolen, at han trods sin dobbeltstilling som lærer ved skolen og formand for elevforeningen havde haft fuldstændig frie hænder i enhver retning ved kursets tilrettelægning.

Elevforeningen havde modtaget en opfordring til et samarbejde med de københavnske elevforeninger fra Krogerup, Magleaa og Askov højskoler, idet man tænkte sig arrangeret en række fællesmøder i København om dagsaktuelle emner, som ingen af de nævnte foreninger ville kunne arrangere alene. Ideen syntes god, og man var særdeles velvilligt indstillet fra vor elevforening.

Ditlev omtalte foreningens forgæves forsøg på et positivt samarbejde med Roskilde Højskole Klubben i København, der nu syntes at være helt hensygnende, hvorfor man også her ved elevmødet ville søge oprettet en københavnsk afdeling af elevforeningen. Medlemstallet ligger stadig på ca. 600, men de sidste årgange af vinterelever har ydet større medlemstilgang end tidligere. I 1955 har skolen 25 års jubilæum, og elevforeningen vil her få store opgaver at løse.

Ditlev Jensen appellerede på en fiks måde til kvindernes selvstændighedstrang (han tænkte vel også på den slunkne pengekasse) ved med lune at konstatere, at medlemmernes koner jo egentlig ikke havde stemmeret ved generalforsamlingen, men burde kunne blive medlemmer for f. eks. 2,50 kr. årligt. Ditlev sluttede med at takke for tilliden og tillidsposten gennem så lang tid og meddelte, at han nu fratrådte som formand.

Under regnskabsaflæggelsen opstod en debat omkring den på sidste års elevmøde vedtagne kassererløn på 50 øre pr. medlem, idet Harry Larsen var en modstander af løn for et tillidshverv i en forening som vor — praksis havde også vist, at kassen ikke havde råd dertil. Det blev dog kraftigt vedtaget at lønnen skulle bibeholdes.

lighed havde man i øvrigt praktiseret ideen fra radioens »Hvis jeg havde ham her«-udsendelser, idet kursusdeltagerne forinden havde haft lejlighed til skriftligt at stille spørgsmål og fremsætte kritik. Disse indlæg dannede derefter grundlag for Peder Nørgaards foredrag. Meget vægtigt og i sin problemstilling rækkende langt ind i den enkeltes tilværelse var overlæge *Jørgen Madsens* foredrag om »*Hverdagens mentalhygiejne*«.

En dag, som vist for samtlige kursusdeltagere står placeret i en særlig klasse, var den dag, hvor vi var værter for et hold soldater fra Sandholmlejren. I 1953 gennemførtes — med afgjort succes — et lignende arrangement, og successen blev mere end fulgt op i år. Her er utvivlsomt en idé, der kan tåle at blive gentaget. I centrum af dagen stod *Ditlev Jensens* foredrag om ungdommens seksualproblemer. Det var åbenbart, at der her blev rørt ved noget, som virkelig optog disse unge værnepligtige. Det røbedes gennem den næsten åndeløse interesse, hvormed de fulgte foredraget.

Ud over foredragene fandt der gruppevirksomhed sted. Kursusdeltagerne var — under fuld hensyntagen til hver enkelts ønske — inddelt i tre grupper. Emnerne for dette gruppearbejde var »*Lykke og moral*«, ledet af Gammelgaard, »*Hjem og børn*«, ledet af Ditlev Jensen, og »*Samfundets magt og individets frihed*«, ledet af Robert Pedersen. Personlig er jeg

kun i stand til at drage sammenligning med familiekurset i 1953, da der hver dag var foredrag på programmet, men denne sammenligning synes mig afgjort at falde ud til fordel for indeværende års program. Det kan godt, på et feriekursus, komme til at virke en smule tungt med for mange foredrag. Endelig viser det sig jo også at være langt nemmere at få gjort den enkelte aktiv inden for gruppearbejdet end ved diskussionerne efter foredragene.

Så vidt jeg kan se, er den særlige kursusform, som under navn af *Ferie på højskole* eller *Familiekursus* efterhånden praktiseres på en række af landets højskoler, en af de betydeligste nydannelser inden for højskolarbejdet i de senere år. Jeg er ikke videre sagkyndig, ikke engang nogenlunde kyndig, med hensyn til den virksomhed, som året igennem udfolder sig på Roskilde højskole. Men mon jeg træder for meget i det, når jeg skønner, at deltagerne på skolens øvrige sommerkurser i alt væsentligt kommer fra et bestemt politisk og organisationsmæssigt milieu. Familiekurserne derimod giver mulighed for at øve en slags tværpolitisk indsats, for at drage nye befolkningsgrupper til højskolerne, også befolkningsgrupper, der er uenige med os i vort grundsyn. Heri ligger familiekursets egentlige værdi, og der er derfor al mulig grund til at ønske held og lykke i fremtiden med denne kursusform.

Frank Madsen.

Punktet valg, der gav pusterum til et par sange under stemmeoptællingen, gav følgende sammensætning i den ny bestyrelse: Formand: Harry Larsen, kasserer: Kaj Jørgensen, bestyrelsesmedlemmer: Erik Kallenberg, Svend Overgaard, Chr. Clausen, suppleanter: Hans Viggo Andersen og Sig. Waale. Revisorer blev: Edv. Boye-Hansen og Rachel Petersen med Svend Aage Petersen som suppleant.

Sluttelig blev der sagt pæne og velfortjente ord til Ditlev Jensen for hans idealistiske arbejde for elevforeningen, en svær arv at løfte for efterfølgeren.

Vinterelever fra 1944—45.

Jubilæumsårgangen vil efter nytår modtage skriftlig indbydelse til sammenkomsten på Roskilde Højskole i sommeren 1955.

Elevmødet 1955.

Elevmøde afholdes på højskolen den 9.—10. juli 1955.

14 og 8 dage på højskole.

På grund af den meget store tilslutning til de sidste års familiekursus, hvor vi har måttet sige nej til mange, prøver vi nu at arrangere to kursus. Det første bliver et 14 dages kursus i tiden 26. juni—9. juli og tænkes formet som et nordisk familiekursus, hvortil det er tanken at invitere familier herved fra vore brødrelande.

Det andet kursus bliver et 8 dages kursus i tiden 10.—16. juli og forsøges arrangeret som et »land og by«-kursus med besøg på egnens gårde o. l.

Begge familiekurser bliver tilskudsberettigede, og nærmere omtale vil fremkomme i den socialdemokratiske presse, fagforeningsblade etc. efter nytår. *Men*, reserver allerede nu din ferie til et af kurserne.

Hjalmar Gammelgaard

fylder 75 år den 15. februar 1955. Der er sikkert mange, som gerne vil glæde ham med en hilsen på dagen, adressen er: Bidstrupvej 89, Birkerød.

Københavnsafdelingen.

Vi henviser til afdelingsformandens omstående artikel og opfordrer kraftigt til tilslutning. Afdelingen får i vinter tre studiekredse i gang, og interesserede kan henvende sig hos:

Ebbe Munch (litteratur), Mozarts Plads 5, Kbhvn. SV.

Svend Overgaard (litteratur), Folehaven 102, st., Valby, og

Harry Larsen (ekstemporalteater), Markledet 7, Valby. Tlf. 75 18 75.

Harry Larsen.

Bestyrelsens adresser:

Harry Larsen, formand, Markledet 7, Valby. Tlf. 75 18 75.

Kaj Jørgensen, kasserer, Roskilde Højskole.

Erik Kallenberg, Ydunsvej 10 A, Helsingør.

Svend Overgaard, Folehaven 102, st., Valby.

Chr. Clausen, Lærkevej 37, Roskilde.

KØBENHAVNSAFDELINGEN

Så er der igen oprettet en københavnsafdeling af elevforeningen. Dennes formelle start fandt sted ved elevmødet i juli, hvor man vedtog love og valgte en bestyrelse. Den egentlige start med medlemstegning skete ved et møde i Vartov den 5. oktober, hvor K. B. Andersen og H. Gammelgaard talte. Efter formandens redegørelse for bestyrelsens planer og for samarbejdet med andre højskolekredse i København (Askov, Krogerup og Magleås), fik medlemmerne lejlighed til at fremsætte deres synspunkter og meninger om afdelingen og dens fremtidige virke.

Man oprettede et par studiekredse men lagde iøvrigt vægt på, at man i stedet for studiekredse mere helligede sig foredragsvirksomhed ved afholdelse af aktuelle møder.

Medlemstegningen var ikke særlig overvældende, og vi har forsøgt at undskylde det med, at en stor del af Roskildes gamle elever er organisationsfolk og derfor måske mener sig for optagne til at deltage i det arbejde, som den nye afdeling vil tage fat på. Denne undskyldning gælder imidlertid kun delvis. Gentagne gange har vi mødt opfordringer, og måske særlig fra organisationsfolks side, til at oprette en københavnsafdeling. Nu er dette sket, og skal vi forhindre, at afdelingen bliver et lille sekterisk foretagende, behøver vi en langt større tilgang. For at afdelingen skal kunne blive det friske indslag i den dagsaktuelle debat, som vi håber på, for at den kan vise, at der sker noget med folk, der har været på højskole, må I slutte op omkring den. Og vi er faktisk så optimistiske at tro, at om vi blot får jer med i denne for jer så naturlige opgave, vil vi blive i stand til at bevidne vort medansvar i tidens kulturelle, sociale og politiske problemer på en sådan måde, at vi er i stand til at opfylde vor formålsparagraf: At virke for højskoletankens udbredelse blandt Københavns unge med øget tilgang til arbejderbevægelsens højskoler for øje.

Tag nu og gør jer den ulejlighed at melde jer ind, så vi får en virkelig slagkraftig afdeling i København, der kan vise arbejderhøjskolens ansigt på en værdig måde. Meld dig ind nu! Du er medansvarlig for, om den skal lykkes — eller mislykkes.

Arne Jensen.

Københavnsafdelingens adresser er:

Arne Jensen, formand, Langagervej 1 A, 3. Valby.
Preben Nielsen, kasserer, Jeppes Allé 6, Kbhvn. NV.
Mona Knudsen, Hundige Strandvej 32, Greve strand.
Iris Steffensen, Larsbjørnsstræde 7, 4., Kbhvn. K.
Kaj Hansen, Kabellejevej 18 A, st., Kbhvn. Brh.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVER

VINTERSKOLEN 1953-54

Carlo Andersen, København.	André Mogensen, Rønne.
Jytte Andersen, København.	Ib Moos, København.
Preben Andersen, København.	Åge Mortensen, Vejle.
Theodor Andersen, København.	Svend Mortensen, Kås.
Svend Åge Andreasen, Holstebro.	Hans Morten Møller, Mundelstrup.
Bent Beck, Nexø.	Hans Møller-Petersen, København.
Allan Bæk-Jensen, København.	Frank Paludan Nielsen, Gladsaxe.
Bengt Dahlmann, Lessebo, Sverige.	Gunnar Skov Nielsen, Vejle.
Børge Danielsen, Grevinge.	Karen Nielsen, Ålborg.
Bjarne Faurbye, København.	Niels Peter Nielsen, København.
Hans Götschmann, Schweiz.	Palle Skat Nielsen, København.
Frede Hagensen, Slagelse.	Poul Skov Nielsen, Saltum.
Egon Hansen, Holeby.	Richardt Nielsen, Lyngby.
Erik Schouw Hansen, København.	Inger Nørreskov, Helsingør.
John Schouw Hansen, København.	Lars Olesen, Frederikshavn.
Jørn Hansen, Ribe.	Agnete Olsen, København.
Arne Jensen, København.	Vagn Olsen, København.
Erhard Kruse Jensen, Hobro.	Arne Palsølund, København.
Henning Otto Jensen, København.	Åge Pedersen, København.
Henry Jensen, Bogense.	Carlo Petersen, Viemose.
Kaj Gammeljord Jensen, Brønderslev.	Jørgen Rhode Petersen, København.
Svend Åge Jensen, København.	Ingvar Rasmuson, Stockholm.
Svend Åge Jensen, Hillerød.	Egon Rasmussen, Roskilde.
Henning Jønsson, København.	Jens Rasmussen, Nakskov.
Knud Jørgensen, Nakskov.	Svend Åge Rasmussen, Bursø.
Fritz Karlsson, Nybro, Sverige.	Henning Stang, Glostrup.
Mona Knudsen, Hundie.	Ejvin Svane, Hobro.
Børge Kristensen, Skive.	Bent Parbst Sørensen, København.
Erling Kristensen, København.	Christian Sørensen, Røde Kro.
Knud Erik Kristensen, Hasselager.	Bente Thomasen, København.
Alfred Larsen, København.	Ejnar Thomsen, København.
Alexander Liebermann, København.	Arne Tumyr, Bergen, Norge.
Knud E. Madsen, Hobro.	Ib Winther, København.